

ADAPT2DC

DEMOGRAFICKÁ ZMĚNA VE STŘEDNÍ EVROPĚ

ANALÝZA SOCIOEKONOMICKÝCH PODMÍNEK

VÝSTUP WP 3.1.5

Akronym projektu:

ADAPT2DC

Číslo grantové dohody:

3sCE414P4

Název projektu: Nová inovativní řešení pro řízení veřejných služeb a infrastruktury v návaznosti na demografické změny v regionech a sídlech střední Evropy s ubývajícím obyvatelstvem

D3.1.5. – Komparativní socioekonomická analýza podmínek regionů a sídel ve STŘEDNÍ EVROPĚ

Verze: konečná

Autoři:

Martin Šimon (*Sociologický ústav Akademie věd České republiky ISCAS*)

Renata Mikešová (*Sociologický ústav Akademie věd České republiky ISCAS*)

Spoluautoři:

Klaus Bonghartz (*Ministerstvo pro výstavbu, regionální rozvoj a infrastrukturu spolkového státu Durynsko TMBLV*)

Tanja Simon (*Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Infrastruktur, Verkehr und Technologie BSWIVT*)

Kornelia Ehrlich (*Ústav regionální geografie Leibniz IfL*)

Thilo Lang (*Ústav regionální geografie Leibniz IfL*)

Tomáš Kostecký (*Sociologický ústav Akademie věd České republiky ISCAS*)

Dalibor Špoták (*Krajský úřad Ústeckého regionu*)

Alexandra Zdeňková (*Krajský úřad Ústeckého regionu*)

Zsuzsanna Antal (*Regionální rozvojová agentura Észak-alföld, nezisková společnost s ručením omezeným ÉARDA*)

Zoltan Balogh (*Regionální rozvojová agentura Észak-alföld, nezisková společnost s ručením omezeným ÉARDA*)

Erich Giordano (*Národní unie horských obcí, Obce a místní úřady – Delegatura Piedmonte UNCEM*)

Fedora Gasparetti (*Národní unie horských obcí, Obce a místní úřady – Delegatura Piedmonte UNCEM*)

Artur Ochojski (*Ekonomická univerzita Katowice UEK*)

Marcin Baron (*Ekonomická univerzita Katowice UEK*)

Katarzyna Opoczka (*Kraj Małopolsko*)

Alicja Boryczko (*Kraj Małopolsko*)

Vlasta Vodeb (*Ústav městského plánování Slovinské republiky UPI Slovinsko*)

Franc Zakrajsek (*Ústav městského plánování Slovinské republiky UPI Slovinsko*)

Livia Kelenné-Török (*Úřad pro celostátní plánování ekonomiky ONEP*)

László Gere (*Úřad pro celostátní plánování ekonomiky ONEP*)

Csilla Hoffmann (*Úřad pro celostátní plánování ekonomiky ONEP*)

Projekt kofinancován Evropskou komisí v rámci střední Evropy

Úroveň šíření výsledků

PU Public

Historie verzí

Verze	Datum	Autor	Organizace	Popis
v.0.1	Únor 2013	Martin Šimon	Sociologický ústav Akademie věd České republiky	První návrh Komparativní socio- ekonomické analýzy podmínek regionů a sídel STŘEDNÍ EVROPY s ubývající populací
v.0.2	Březen 2013	Martin Šimon, Renata Mikešová	Sociologický ústav Akademie věd České republiky	Konečná verze Komparativní socio- ekonomické analýzy podmínek regionů a sídel STŘEDNÍ EVROPY s ubývající populací

Prohlášení o původnosti:

Tento výstup obsahuje původní nepublikovanou práci kromě toho, kde je uvedeno jinak. Materiál, který byl již publikován, uvádíme ve formě citací, citátů nebo obojího.

OBSAH

D3.1.5 – KOMPARATIVNÍ SOCIO- EKONOMICKÁ ANALÝZA PODMÍNEK REGIONŮ A SÍDEL VE STŘEDNÍ EVROPĚ S UBÝVAJÍCÍ POPULACÍ

SEZNAM MAP, TABULEK A OBRÁZKŮ

SHRNUTÍ	1
1 ÚVOD	2
2 ANALÝZA DEMOGRAFICKÝCH PODMÍNEK	4
2.1 Celkový vývoj populace	4
2.1.1 Rozdělení populace	7
2.2 Trendy ve vývoji populace	10
2.2.1 Indikátory stárnutí	11
2.2.2 Indikátory úbytku	18
2.2.3 Indikátory věkových skupin	25
2.2.4 Vyhledky do budoucna ve vývoji populace	30
3 DEFINICE 'UPADAJÍCÍCH REGIONŮ' (WP 3.1.4)	35
3.1 Upadající regiony na úrovni NUTS 3	37
3.2 Upadající regiony na sub-regionální úrovni	37
3.2.1 Oblast Saale-Orla (Durynsko, Německo)	39
3.2.2 Region Oberfranken-Ost (Bavorsko, Německo)	40
3.2.3 Kraj Jász-Nagykun-Szolnok (Maďarsko)	41
3.2.4 Region Vejpřty (Česko)	42
3.2.5 Údolí Pádu (Itálie)	43
3.2.6 Severozápadní Malopolsko - obce: Miechowski, Chrzanowski, Olkuski, Proszowicki (Polsko)	44
3.2.7 Region Podravje a Maribor (Slovinsko)	45
4 POLITIKY SOUVISEJÍCÍ S DEMOGRAFICKOU ZMĚNOU VE STŘEDNÍ EVROPĚ	46
4.1 Revize politiky: Evropská unie	46
4.2 Revize politiky: Německá politika na celostátní, federální a regionální úrovni	48
4.3 Revize politiky: Maďarsko a region Észak-Alföld	54
4.4 Revize politiky: Česko a Ústecký region	58
4.5 Revize politiky: Itálie, region Piemonte	61
4.6 Revize politiky: Polsko a region Małopolsko	64
4.7 Revize politiky: Slovinsko, region Podravje a Maribor	69
4.8 Shrnutí politické analýzy	72

5 KAPITOLY O PILOTNÍCH REGIONECH ADAPT2DC	73
5.1 Pilotní region: Oblast Saale-Orla (Durynsko, Německo)	74
5.2 Pilotní region: Region Oberfranken-Ost (Bavorsko, Německo)	76
5.3 Pilotní region: Mikroregion Jászság, kraj Jász-Nagykun-Szolnok (Maďarsko)	77
5.4 Pilotní region: Region Vejprty (Česko)	79
5.5 Pilotní region: Údolí Pádu (Itálie)	81
5.6 Pilotní region: Severozápadní Małopolsko - obce: Miechowski, Chrzanowski, Olkusi, Proszowicki (Polsko)	84
5.7 Pilotní region: Region Podravje a Maribor (Slovinsko)	86
5.8 Shrnutí zkušeností z pilotních regionů	90
6 ZÁVĚR	91
REFERENCE	93
PŘÍLOHA	94

Seznam map, tabulek a obrázků

Celkový vývoj populace

Tabulka 1: Vývoj populace ve střední Evropě I	5
Tabulka 2: Vývoj populace ve střední Evropě II	5
Tabulka 3: Klíčové demografické procesy a výzvy ve střední Evropě	6

Rozdělení populace

Mapa 1: Rozdělení populace ve střední Evropě v 2011	8
Mapa 2: Hustota populace ve střední Evropě v 2011	10

Indikátory stárnutí

Mapa 3: Úroveň stárnutí populace ve střední Evropě v 2011	12
Mapa 4: Rychlost stárnutí populace ve střední Evropě v 2001-2011	13
Mapa 5: Hrubá míra porodnosti ve střední Evropě v 2011	15
Mapa 6: Hrubá míra úmrtnosti ve střední Evropě v 2011	16
Mapa 7: Očekávaná délka života při narození ve střední Evropě v 2011	18

Indikátory úbytku

Mapa 8: Vývoj populace ve střední Evropě v 1991-2011	19
Mapa 9: Celková míra plodnosti ve střední Evropě v 2011	20
Mapa 10: Relativní míra populační změny ve střední Evropě v 2011	22
Mapa 11: Přirozená změna a migrace jako složky populační změny ve střední Evropě v 2001-2011	23
Mapa 12: Průměrná relativní míra nezaměstnanosti v zemích střední Evropy v 2001-2011	25

Indikátory věkových skupin

Mapa 13: Poměr závislosti ve stáří ve střední Evropě v 2011	26
Mapa 14: Poměr závislosti v mládí ve střední Evropě v 2011	27
Mapa 15: Vývoj poměru starých lidí ve střední Evropě v 2001-2011	28
Mapa 16: Vývoj poměru mladých lidí ve střední Evropě v 2001-2011	29

Vyhledky do budoucna ve vývoji populace

Obrázek 1: Vývoj populace ve věku 45 a výš v 1991-2011	30
Obrázek 2: Vývoj populace ve věku 0 až 45 v 1991-2011	31
Mapa 17: Vyhledky upadajících regionů do roku 2030	32

Definice 'upadajících regionů'

Mapa 18: Upadající regiony ve střední Evropě v 2001-2011	33
Mapa 19: Úbytek populace v oblasti Saale-Orla v 2001-2011	39
Mapa 20: Úbytek populace v regionu Oberfranken-Ost v 2001-2011	40
Mapa 21: Úbytek populace v kraji Jász-Nagykun-Szolnok v 2001-2011	41
Mapa 22: Úbytek populace v Ústeckém regionu v 2001-2011	42
Mapa 23: Úbytek populace v regionu Cuneo v 2001-2011	43

Mapa 24: Úbytek populace v regionu Małopolsko v 2001-2011	44	
Mapa 25: Úbytek populace v regionu Podravje v 2001-2011		45
Kapitoly o pilotních regionech ADAPT2DC		
Tabulka 4: Přehled demografických otázek a plánovaná pilotní akce v regionech	73	
Tabulka 5: Struktura populace v Saale-Orla-Kreis		75
Tabulka 6: Demografická charakteristika Údolí Pádu	81	
Tabulka 7: Populační trend v Údolí Pádu (1991-2010)		82
Tabulka 8: Fakta a údaje – Region Podravje		86
Obrázek 3: Struktura populace v regionu Podravje v 2011, 2040		87
Obrázek 4: Populační scénář města Mariboru - I		88
Obrázek 5: Populační scénář města Mariboru - II		89
Příloha		
Mapa 26: Typologie mezi městem a venkovem regionů NUTS 3 včetně odlehlosti		94
Mapa 27: Typologie regionů s metrem na úrovni NUTS 3		95
Mapa 28: Typologie horských regionů na úrovni NUTS 3		96

Shrnutí

Cílem tohoto výstupu s názvem 'Komparativní analýza socioekonomických podmínek regionů a sídel STŘEDNÍ EVROPY s ubývající populací (D3.1.5) je vypracování základní srovnávací demografické analýzy regionů ve oblasti střední Evropy. 1 K úbytku počtu obyvatel a jejich stárnutí dochází na regionální úrovni ve všech zemích střední Evropy.

Tato publikace obsahuje následující kapitoly:

1 Oblast střední Evropy se skládá z následujících států: Rakousko, Česko, Německo (Mecklenbursko-Vorpommern, Brandenbursko, Sasko-Anhaltsko, Sasko, Durynsko, Baden-Württembersko, Bavorsko), Maďarsko, Itálie (severozápad, severovýchod), Polsko, Slovensko, Slovinsko.

Kapitola 1 uvádí účel a strukturu dokumentu. Popisuje informace o územním rozsahu a tematickém zaměření této studie.

Kapitola 2 uvádí demografickou a socioekonomickou analýzu upadajících a rostoucích regionů a sídel ve střední Evropě během posledních deseti let. V této kapitole jsou uvedeny základní informace o rozdělení populace, stárnutí a úbytku, rozměrech demografické změny i o změnách ve věkové struktuře a o vyhlídkách ve vývoji populace do budoucna. Série map a jejich vysvětlení je k dispozici v souboru map.

Kapitola 3 předkládá definici upadajících regionů ve dvou územních úrovních. Zprv upadající regiony jsou definovány na úrovni NUTS 3 pro celou oblast střední Evropy. Úbytek populace se měří jako relativní pokles celkové populace v regionu v období deseti let. Zadruhé upadající regiony jsou definovány na úrovni LAU 2 (městské) pro všechny pilotní regiony ADAPT2DC pomocí stejného principu definice. Mezi regiony jsou zdůrazněny rozdíly v rychlosti a rozsahu úbytku populace.

Kapitola 4 obsahuje analýzu politik zemí střední Evropy a EU. Celostátní i regionální rozdíly demografické změny se odrážejí v zaměření a rozsahu určitých politik a politických doporučení. Analýza politiky ukazuje velký rozdíl mezi zeměmi s rozsáhlým úbytkem populace, kde již byla vytvořena příslušná politika, a zeměmi, které začínají úbytek populace zažívat. Zde dojde k vytvoření příslušné politiky v blízké budoucnosti.

Kapitola 5 uvádí detailní popis pilotních regionů projektu ADAPT2DC. Základní geografické informace o regionu doplňuje demografický přehled a přehled o trhu práce. V této kapitole je také uveden krátký přehled plánovaných regionálních pilotních akcí.

Kapitola 6 shrnuje klíčové body dokumentu. Současný úbytek populace a její stárnutí jsou již důležitou otázkou, kterou je třeba ve střední Evropě a jejích regionech řešit. Očekává se, že demografická změna se také stane problémem dalších evropských regionů, proto je důležité připravit inovativní řešení, jak se jí přizpůsobit. Rozvoj strategií, jak se přizpůsobit demografické změně, bude hlavním výstupem projektu ADAPT2DC (www.adapt2dc.eu).

Tato studie je založena na údajích shromážděných projektovými partnery ADAPT2DC podle instrukcí popsaných v předložených Metodologických pokynech pro WP 3.1 (D1.1).

1 Střední Evropa se skládá z následujících zemí: Rakousko, Česko, Německo (Mecklenbursko-Vorpommern, Brandenbursko, Sasko-Anhaltsko, Sasko, Durynsko, Baden-Württembersko, Bavorsko), Maďarsko, Itálie (severozápad, severovýchod), Polsko, Slovensko, Slovinsko.

1 Úvod

Účelem této Komparativní socioekonomické analýzy podmínek regionů a sídel ve střední Evropě s ubývající populací (zpráva SEB) je analyzovat a ukázat demografickou situaci v regionech střední Evropy jako základ pro následné analýzy a aktivity v projektu ADAPT2DC. Tyto následné analýzy zahrnují srovnávací statistickou analýzu infrastruktury a nákladů na služby ve střední Evropě, mikroekonomické analýzy vybraných vzorků infrastruktury v pilotních regionech, analýzu názorů zainteresovaných činitelů v regionech atd. Zpráva SEB také slouží jako základ pro rozvoj politiky založené na důkazech, které činí plánování a řízení socioekonomického rozvoje efektivnější. Zpráva SEB zahrnuje: a) statistickou analýzu upadajících regionů ve střední Evropě (kapitola 2), b) analýzu dokumentů o politice (kapitola 4) a c) případové studie pilotních regionů (kapitola 4). Tato zpráva také obsahuje definice upadajících regionů na úrovni i) NUTS 3 a ii) sub-regionální úrovni (kapitola 3). Tato zpráva územně pokrývá střední Evropu a její regiony. Časovým rámcem použitým ve zprávě SEB je posledních 10-20 let.

Provádění srovnávacího průzkumu v evropských regionech vyžaduje dostupnost srovnávacích údajů. V první fázi jsme proto museli zkontrolovat dostupnost údajů v účastnických zemích. K tomu byl vytvořen společný terminologický rámec a seznam potenciálních demografických indikátorů. Následně byla stanovena dostupnost definovaných indikátorů v regionech NUTS 3 v zemích střední Evropy. Pak bylo vybráno devět indikátorů, které byly k dispozici ve všech regionech NUTS 3 v účastnických zemích střední Evropy za alespoň dvě časová období (celkový počet obyvatel, věková struktura populace, aktivní populace, průměrný věk, očekávaná délka života při narození, celková míra plodnosti, narození, úmrtí, míra nezaměstnanosti). V další fázi projektoví partneři sbírali údaje ve svých zemích. V případě demografických údajů jsou tato data k dispozici a srovnatelná pouze s okrajovými odchylkami v definicích. Co se týče socioekonomických údajů, ty jsou k dispozici méně často a jsou hůře porovnatelné. Všichni partneři dostali instrukce o základních demografických termínech a definicích² pro sběr dat, o základních principech týkajících se zdrojů dat, jejich spolehlivost (sčítání lidu nebo evidence obyvatel), a jak vyplnit nashromážděné údaje do předem připravených šablon. Údaje se shromažďovaly spolu se svým zdrojem a metodologickými poznámkami nezbytnými pro jejich využití. Aby nedošlo k metodologickým problémům a k zajištění lepšího porovnání demografických změn v regionu střední Evropy, sbírali jsme základní srovnatelné demografické údaje, ze kterých pak byly vypočteny složitější ukazatele.

Všechny údaje ze zprávy SEB byly shromážděny pro regiony NUTS 3 (podle verze NUTS 2006) v regionech střední Evropy (územní údaje o NUTS 3 byly k dispozici ve formátu GIS z Eurostat). Tato územní úroveň je pro účely zprávy SEB vhodná, protože pokrývá všechny regiony NUTS 3 zemí střední Evropy. Srovnatelnost dat pro regiony NUTS 3 v čase byla zajištěna přepočítáním menších územních správních změn po roce 2006.

V naší interpretaci demografického vývoje ve střední Evropě používáme znalosti z několika regionálních typologií na úrovni NUTS 3 vyvinutých Programem ESPON 2013. Tyto regionální typologie jsou v podstatě užitečné také pro demografickou analýzu, ačkoli existují jistá omezení. Typologie ESPON 2013 byly vyvinuty pro Evropu jako celek, nejen pro střední Evropu, a proto je jejich použití omezené z důvodu pouze malých variací v oblasti střední Evropy. Dále z populačně geografického hlediska existuje mezi různými typy regionů kontinuita (např. regiony s různou hustotou obyvatelstva), ale kategorie a typologie vytvořené v mapách ESPON 2013 mají oddělené hranice, které nemusí být optimální pro územní demografickou analýzu. Doporučili bychom upravit tyto typologie pro určité evropské regiony jako je region střední Evropy. V naší analýze používáme tři regionální typologie³:

² Definice demografických indikátorů byly převzaty z databáze RAMON v Eurostat a zprávy ES (3/2003/E/no25).

³ Další typologie z programu ESPON 2013 nebyly použity z důvodu malých[pouze menších] variací v regionu střední Evropa, které brání jejich smysluplné interpretaci v oblasti střední Evropy nebo protože se exkluzivně netýkají demografické situace v těchto regionech.

1) Typologie č. 1 – Vymezení městských-venkovských regionů:

- a. převážně městské regiony,
- b. střední regiony – blíže městu,
- c. střední regiony – vzdálené,
- d. převážně venkovské regiony – blízko městu,
- e. převážně venkovské regiony - vzdálené;

2) Typologie č. 2 – Vymezení metropolitních regionů:

- a. regiony hlavních měst,
- b. regiony druhé úrovně s metrem,
- c. menší regiony s metrem,
- d. ostatní regiony;

3) Typologie č. 7 – Vymezení horských regionů:

- a. regiony, ve kterých více než 50% obyvatel žije v horských oblastech,
- b. regiony, ve kterých více než 50% povrchu tvoří horské oblasti,
- c. regiony, ve kterých je více než 50% povrchu pokryto horskými oblastmi a více než 50% obyvatel žije v horských oblastech,
- d. ostatní regiony.

V této zprávě se 'demografická změna' používá v úzkém slova smyslu s odkazem pouze na demografické stárnutí a demografický úbytek. Další procesy, které lze označit jako formy demografické změny jako druhá demografická transformace nebo zvyšování dlouhověkosti, se zde uvádějí jen částečně. To je způsobeno tematickým zaměřením zprávy SEB, která se hlavně zabývá měnícím se počtem obyvatel, změnou ve věkových strukturách a regionálním vývojem populace jako základu následných studií. Tyto studie se zaměřují na náklady na infrastrukturu a jejich optimalizaci v regionech s demografickými změnami. Přidanou hodnotou následné demografické analýzy je, že je vypracovaná na úrovni NUTS 3, což je detailnější než je obvyklé v takových studiích⁴. Analýza na úrovni NUTS 3 nám umožňuje zhodnotit demografické změny a změny v územním rozdělení obyvatelstva a podskupin obyvatel v podrobnější perspektivě.

4 Seznam aktuálních projektů a událostí, které se týkají tématu demografické změny, viz webová stránka ADAPT2DC na <www.adapt2dc.eu>.

2 Analýza demografických podmínek

Hlavním cílem analýzy demografických podmínek je poskytnout základní srovnání upadajících a rostoucích regionů ve střední Evropě. Ta slouží jako základ pro další analýzu zaměřující se na náklady sociální a technické infrastruktury a služeb. Je třeba zdůraznit, že určité náklady na infrastrukturu se přímo vztahují k počtu obyvatel v regionu; další náklady na infrastrukturu se vztahují k věkové struktuře populace nebo struktuře osídlení v regionu. Například náklady na zdravotní péči hodně závisí na věku. Jsou relativně stabilní u mladé a střední populace, ale značně rostou ve starším věku a hlavně ve stáří. Dalším příkladem jsou náklady na údržbu silnic. Ty závisí pouze částečně na celkovém počtu obyvatel, ale více na množství osídlení a délce silnic, o které je třeba pečovat. Náklady na infrastrukturu lze rozdělit do kategorií podle úrovně správy určité infrastruktury. Například zdravotní péče může být odpovědností regionální správy, zatímco městské rady mohou být zodpovědné za řízení odpadu. Očekává se, že v různých evropských zemích budou rozdíly v regionech ve správě a rozpočtových zdrojích na financování určitých infrastruktur.

Obecně je vliv stárnutí populace trojnásobný. Stárnutí populace může ovlivnit náklady na službu na hlavu, poskytování určitých služeb a poptávku po určitých službách. Systém péče o děti může sloužit jako příklad, jak stárnutí populace ovlivňuje poskytování služeb. Zařízení pro mladší obyvatele se upravují podle potřeb starší populace. Stárnutí může také ovlivnit poptávku po službách systému péče o děti, které jsou náročné a vyžadují specifickou kvalifikaci pracovní síly. Lze očekávat, že stárnutí bude mít jiný dopad na hustě a řídky osídlené oblasti. Méně koncentrované osídlení ve venkovských oblastech je náchylnější díky horší dostupnosti základních služeb a horší přístupnosti k nim. Podobně je vliv úbytku populace trojnásobný. Snižování celkového počtu obyvatel zvyšuje náklady na služby na hlavu u určité infrastruktury, např. vodního hospodářství. Budou také změny v poskytování služeb (méně služeb a horší přístup k nim) a poptávce po službách (snížení kvůli snížení počtu obyvatel). Jako v případě stárnutí populace bývá efekt úbytku populace vážnější ve venkovských oblastech, které jsou k tomu náchylné kvůli nižší hustotě obyvatel. Ubývání populace je také vážnou výzvou pro poskytování veřejných služeb, protože úbytek obyvatel obvykle znamená snižování daňových příjmů měst.

Shrneme-li, je dopad úbytku obyvatel nebo dopad stárnutí obyvatel vážnou výzvou jak pro místní, tak vládní činitele. Řada regionů čelí stárnutí obyvatel a úbytku obyvatel zároveň, což znásobuje dopad obou procesů. Taková situace se objevuje v regionech ve východním Německu, kde se vlivy stárnutí obyvatel zhoršily vysokou emigrací mladých lidí a lidí středního věku. Průměrný věk v některých regionech je téměř 50 let (Dessau-Rosslau, Altenburger Land a Suhl). Celkový dopad stárnutí populace a úbytku populace na náklady infrastruktury silně závisí na druhu služby a také jak je organizována a poskytována uživateli.

2.1 Celkový vývoj populace

Tato analýza demografického vývoje v regionech střední Evropy je vedena v širším rámci, což je demografický vývoj na celostátní úrovni. Následující dvě tabulky (Tabulka 1, Tabulka 2) popisují současnou demografickou situaci v zemích střední Evropy a také zahrnují demografické odhady některých indikátorů do roku 2030 na celostátní úrovni. V Česku, Německu, Maďarsku, Polsku, Slovensku a Slovinsku se očekává pokles celkového počtu obyvatel. To bude hlavně způsobeno negativní přirozenou změnou (vyšší úmrtnost než porodnost); očekává se migrace k určitému zmírnění dopadu úbytku populace díky přirozené změně.

Další řada indikátorů ukazuje odhadovaný nárůst v očekávané délce života. To se také samozřejmě bude podílet na dalším stárnutí populace. Celková současná a odhadovaná míra plodnosti je nízká a význačně pod úrovní náhrady. Poměr závislosti ve stáří se bude zvyšovat ve všech zemích střední Evropy, a tím poroste i ekonomické a sociální břemeno na obyvatelstvo v produktivním věku.

Tabulka 1: Vývoj populace ve střední Evropě ICelkový počet obyvatel
(tisíce)Přirozený přírůstek
(tisíce)Čistá migrace
(tisíce)

Rok	2009	2030	2009	2030	2009	2030
Rakousko						
Česko						
Německo						
Maďarsko						
Itálie						
Polsko						
Slovensko						
Slovinsko						
EU 27						

Zdroj : Demografická zpráva

2010

Tabulka 2: Vývoj populace ve střední Evropě IIOčekávaná délka života
při narození
(roky)Celková porodnost
(dětí na ženu)Závislost ve stáří
(65 nebo více / 15-65 let; %)

Rok	2009	2030	2009	2030	2009	2030
Rakousko						
Česko						
Německo						
Maďarsko						
Itálie						
Polsko						
Slovensko						
Slovinsko						

Zdroj : Demografická zpráva

2010

Vývoj populace ve střední Evropě je možné charakterizovat nejenom pomocí základních demografických údajů, ale také klíčových procesů, které je ovlivňují. Tabulka 3 shrnuje klíčové výzvy představované současnou demografickou změnou v zemích střední Evropy. Je třeba zvážit určité demografické nebo socioekonomické procesy vztahující se k základním demografickým údajům uvedeným shora v Tabulce 1 a Tabulce 2 je třeba zvážit určité demografické nebo socioekonomické procesy. Ve stárnutí populace v podstatě existuje konvergence: méně staré populace stárnou rychleji než starší populace. Úbytek obyvatel je regionálně nerovný, ale v zemích, které ztrácejí obyvatelstvo jako celek, je úbytek obyvatel téměř ve všech regionech relevantním procesem. Je důležité zdůraznit, že změny v populaci se objevují nejen na místě, ale jsou také značně ovlivněny územními vzorci rozdělení obyvatel, které se mění.

Sídelní decentralizace z měst do jejich okolí je běžný proces v bývalých socialistických zemích. Tento proces formuje rozdělení obyvatel obzvláště v centrálních regionech, které jsou makro-regionálním územím koncentrace obyvatel.

Tabulka 3: Klíčové demografické procesy a výzvy ve střední Evropě⁵

Klíčové demografické procesy a výzvy	
Rakousko	Nízká úroveň plodnosti Průměrné hodnoty očekávané délky života Mírné stárnutí
Česko	Relativně mladá populace, ale rychlost stárnutí bude vyšší Průměrná porodnost a očekávaná délka života V blízké budoucnosti se očekává mírný úbytek Úbytek obyvatel na perifériích Decentralizace z měst do jejich okolí
Německo	Již starší populace s nízkou dynamikou stárnutí Vysoká očekávaná délka života, ale nízká plodnost Vysoká emigrace a rychlý úbytek obyvatel ve východním Německu Možný nedostatek pracovních sil
Maďarsko	Dlouhodobý pokles počtu obyvatel na celostátní úrovni kvůli nízké plodnosti Nízká úroveň zahraničního přistěhovalectví, mírná emigrace Decentralizace z měst do jejich okolí Očekávaná délka života značně pod úroveň EU-27 Vysoká úmrtnost mužské populace
Itálie	Již starší populace s nízkou dynamikou stárnutí Vysoká očekávaná délka života, ale nízká plodnost Vysoký poměr závislosti ve stáří Stabilní populace díky značnému přistěhovalectví z ciziny
Polsko	Vysoká úroveň emigrace na celostátní úrovni Relativně mladá populace, ale rychlost stárnutí bude vyšší Dekonztrance populace z velkých měst do jejich okolí Snižování počtu obyvatel v periferních venkovských oblastech Očekávaná délka života a úroveň plodnosti pod úrovní EU-27
Slovensko	Relativně mladá populace, ale nízká úroveň plodnosti Očekává se rychlé stárnutí populace, obzvláště ve venkovských oblastech Očekávaná délka života pod úrovní EU 27 Očekává se úbytek obyvatel na celostátní úrovni
Slovinsko	Starší populace s nižší rychlostí stárnutí Koncentrace obyvatel v centrálním regionu Ljubljana Průměrná délka života a úroveň plodnosti EU-27 Snižování počtu obyvatel ve venkovských perifériích

Zdroj: Demografická zpráva 2010, Autorská analýza vědecké literatury

5 Údaje popsané v této tabulce a následujících částech této zprávy odkazují pouze na země střední Evropy a část zemí, které jsou zahrnuty do oblasti střední Evropy.

Demografické údaje jsou rozděleny do čtyř částí. Zprv je uvedeny základní informace o aktuálním rozdělení obyvatel v regionech NUTS 3. Tyto se považují za hlavní informace, které budou začleněny do interpretace všech ostatních demografických indikátorů. Dopad úbytku obyvatel a stárnutí obyvatel se liší v hustě a řídky obydlených oblastech i v metropolitních a nemetropolitních regionech. Zadruhé jsou uvedeny vybrané indikátory demografického stárnutí. Hodnota průměrného věku a změna průměrného věku ukazují úroveň a rychlost stárnutí obyvatel. Jsou uvedeny doplňkové indikátory hrubé míry plodnosti a úmrtní a hodnoty očekávané délky života. Zatřetí jsou uvedeny vybrané indikátory úbytku populace. Rozsah úbytku populace je zobrazen použitím absolutních a relativních indikátorů změny populace. Hodnoty celkové plodnosti ukazují vážná rizika pro vývoj budoucí populace a regionální diferenciace nezaměstnanosti ilustruje ekonomicky vyspělejší a zaostalejší regiony. Nakonec jsou uvedeny hlavní informace o rozdělení a změnách hlavních věkových skupin. Vývoj mladších a starších ročníků ve vztahu k obyvatelům v produktivním věku ukazují úroveň ekonomické závislosti a dávají nám jasný obrázek o změnách infrastruktury závislé na věku. Tato kapitola o analýze demografických údajů bude shrnuta krátkým pohledem na očekávaný vývoj populace v budoucnosti.

Doporučujeme společné čtení map a textů a hledání propojení mezi různými typy indikátorů. Demografický vývoj není lineární, ale je značně formován různými ročníky a generacemi. Proto se v některých případech na mapě počítá a zobrazuje průměrná hodnota indikátoru. Důvodem této úpravy je ukázat přesnější obrázek demografické změny v dlouhodobějším časovém horizontu. Další podrobnosti o zobrazených údajích a jejich interpretaci autory této studie jsou popsány v dalších kapitolách.

2.1.1 Rozdělení populace

Hlavním cílem této kapitoly je popsat základní geografii populace ve střední Evropě. Znalost územních vzorců rozdělení obyvatel je klíčovým předpokladem pro porozumění současným demografickým změnám a jejich dopadům na společnost v regionálním hledisku. Ty se považují za hlavní informace, které budou zahrnuty do interpretace všech ostatních demografických indikátorů v následujících kapitolách. Klíčovým důvodem, proč tvoří základní geografie populace střední Evropy úvodní kapitolu této studie, je, protože dopad úbytku obyvatel a stárnutí populace je různý v různých celostátních kontextech, v hustě a řídky obydlených oblastech a metropolitních a nemetropolitních regionech. Jednotkou analýzy jsou regiony NUTS 3, definované Eurostat (aktualizovaná verze 2006). Regiony NUTS 3 jsou také jednotkami analýzy v celé této analytické zprávě.

Kapitola se zaměřuje na dva odlišné indikátory, které poskytují informace o územním rozdělení populace a jednotkách analýzy. Zprv jsou uvedeny základní informace o celkovém rozdělení populace v regionech NUTS 3. Protože nestejné oblasti regionů NUTS 3 vizuálně zkreslují vnímání rozdělení populace, je uvedena druhá mapa zobrazující hustotu obyvatelstva v regionech. Jsou zde zahrnuty i další poznámky o různých regionálních typologiích užitečných pro analýzu demografických změn v regionech NUTS 3.

2.1.1.1 Celková populace 2011

Mapa 1 ukazuje celkovou populaci v regionech NUTS 3 v roce 2011. Rozdíly v populacích v regionech převážně závisí na tom, jak velkou či malou oblast region NUTS 3 představuje. Jsou zde znatelné rozdíly v průměrné velikosti oblasti regionu mezi zeměmi, které jsou důsledkem historického vývoje regionů NUTS 3 v různých zemích. Polsko, Česko, Slovensko a Maďarsko mají relativně větší regiony NUTS 3, které mívají více či méně podobnou velikost populace. Proto typický region NUTS 3 v těchto zemích zahrnuje jedno nebo více regionálně důležitých měst a jejich okolí. Výjimkou z tohoto standardu jsou regiony hlavních měst a několik velkých měst, které pokrývají menší oblasti a mají o něco větší počet obyvatel. Hlavní města a regiony velkých měst jsou často obklopeny dalším regionem NUTS 3.

Mapa 1: Rozdělení populace ve střední Evropě v 2011

Celkový počet obyvatel 2011

20 902 – 100 000

100 001 – 140 000

140 001 – 200 000

200 001 – 400 000

400 001 – 800 000

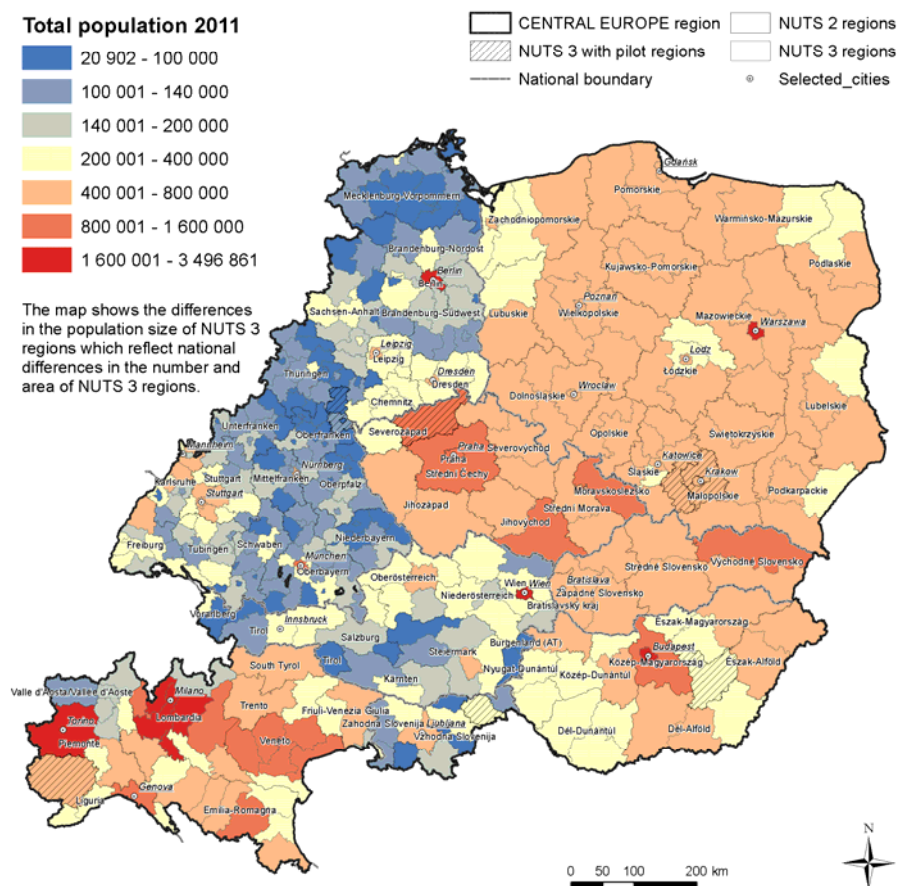
800 001 – 1 600 000

1 600 001 – 3 496 861

Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná města

Mapa ukazuje rozdíly v počtu obyvatel
v regionech NUTS 3, které odrážejí celostátní rozdíly
v počtu a oblastech regionů NUTS 3.

3 regiony, které jsou v podstatě městským okolím, mohou být společně považovány za jeden metropolitní region (např. region Miasto Wrocław jako hlavní město a region Wrocławski jako jeho okolí). Slovinsko, Rakousko a Itálie mají středně velké regiony. V Rakousku a Slovinsku pouze regiony, které zahrnují velká města, mají větší počet obyvatel (např. region Osrednjeslovenska, který zahrnuje město Ljubljana).

Regiony v Itálii pokrývají hustě osídlené oblasti s velkým počtem měst a městských aglomerací, a proto mají větší počet obyvatel. Všechny federální státy Německa mají relativně malé regiony NUTS 3. Zatímco v jiných zemích tvoří regionální město a jeho okolí spolu obvykle jeden region NUTS 3, v Německu je regionální město obvykle jeden region NUTS 3 a okolí regionálního města je obvykle jiný region NUTS 3.

Toto rozdělení nám umožňuje vidět ve větších podrobnostech, zdali jsou demografické procesy v městských či vesnických oblastech podobné nebo jiné. Jak jsme popsali ve vymezení NUTS 3 ve střední Evropě jsou některé rozdíly, které odrážejí národní a historické faktory, které stojí za rozvojem této územní statistické klasifikace. Tyto rozdíly můžou v některých případech vést k možné variaci ve vysvětlování územních vzorců popisujících demografické změny. Jako autoři této studie budeme čtenáře v našich interpretacích map informovat, zdali jde o takovouto situaci.

Je velmi důležité zdůraznit, že demografická situace v regionu na úrovni NUTS 3 nemusí být charakteristická pro celou oblast určitého regionu NUTS 3. Zároveň mohou probíhat různé demografické změny a geografické procesy měnící územní rozdělení obyvatel. Například vezmeme-li v úvahu region střední Čechy, který je regionem NUTS 3 obklopující hlavní město Prahu. Ve vnitřním okruhu blízko Prahy je intenzivní růst suburbanizace i populace a dochází k dlouhodobé emigraci a úbytku populace v jejích vnějších hranicích, což je příliš daleko pro každodenní dojíždění do Prahy.

Proto pro správnou interpretaci demografického vývoje na úrovni NUTS 3 je nezbytné doplnit údaje prezentované vědeckou literaturou zabývající se geografii populace nebo územní demografií v určitých zemích nebo regionech. Některé příklady změn v populaci na úrovni LAU6 1 nebo LAU2 jsou uvedeny v kapitolách o pilotních regionech (kapitola 5) a v kapitole definující úbytek obyvatel na sub-regionální úrovni (kapitola 3).

2.1.1.2 Hustota populace 2011

Další informace o územním rozdělení populace je uvedena v Mapě 2 zobrazující hustotu obyvatel v regionech NUTS 3 v roce 2011. Hustota populace je definována jako průměrný počet obyvatel na čtverečný kilometr v regionech NUTS 3. Mapa 2 ukazuje hlavní městská centra a jejich metropolitní oblasti (např. Budapešť a kraj Pest), širší hustě obydlené aglomerace (např. Slaskie v Polsku nebo Stuttgart-Karlsruhe-Manheim v Německu), a méně obydlené venkovské oblasti (např. Warmínsko-Mazurskie v Polsku nebo Burgenland v Rakousku). Dopad demografické změny na náklady na infrastrukturu se liší v hustě a řídce obydlených regionech a také závisí na struktuře osídlení v určitých regionech. Například úbytek v celkové populaci ve vysoce urbanizovaném regionu způsobí nárůst v nákladech na infrastrukturu na hlavu (veřejná doprava, zásobování vodou) nebo snižování počtu služeb (školy, lékařská péče), ale neohrožuje poskytování určitých služeb samo o sobě. Dojezdová vzdálenost ke službám a jejich dostupnost pro obyvatele je pořád na relativně přijatelné úrovni. Nevyužitá infrastruktura a náklady na její údržbu spolu se snižováním daňové zátěže může působit vážné výzvy pro místní a regionální správy. Ve zřídka obydlených oblastech nebo regionech s rozdrobenou sídelní strukturou a mnoha malými vesnicemi můžou nastat různé situace. V takových regionech může snížení celkové populace způsobit nárůst nákladů na infrastrukturu na hlavu a pokles počtu služeb jako v předchozím případě, ale některé služby se mohou stát neudržitelné kvůli nízké hustotě obyvatel, delším dojezdovým vzdálenostem a malému počtu potenciálních zákazníků (např. obchody, školy, zdravotní péče, veřejná doprava atd.). Dlouhodobá nebo selektivní emigrace z takových regionů může vést ke snížení sociálního kapitálu a následně snížení schopnosti místních obyvatel přizpůsobit se měnící se situaci.

Mapa 2: Hustota populace ve střední Evropě v 2011

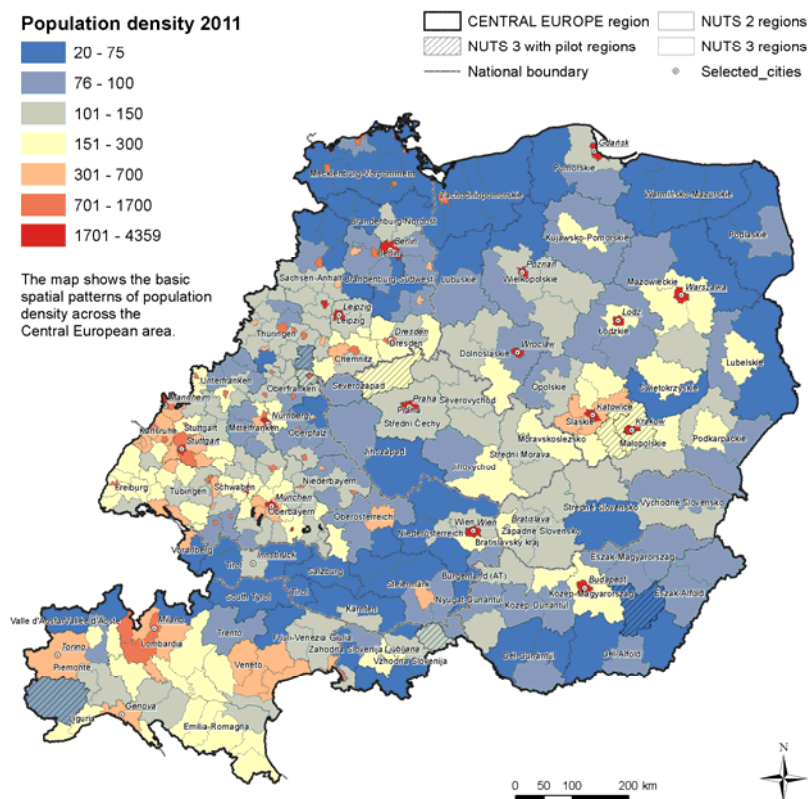
Hustota populace 2011

Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná_města

20-75
76-100
101-150
151-300
301-700
701-1700
1701-4359

Mapa ukazuje základní územní vzorce
hustoty obyvatelstva v oblasti střední Evropy

2.2 Trendy ve vývoji populace

V této kapitole jsou uvedeny klíčové demografické a socioekonomické indikátory představující různé populační změny ve střední Evropě. V první části se zabýváme indikátory souvisejícími se stárnutím populace (průměrný věk, porodnost, úmrtnost a očekávaná délka života při narození). Ve druhé části se probírají indikátory související s úbytkem populace (změna populace, celková plodnost, složky populační změny, úroveň nezaměstnanosti). Ve třetí části se zkoumají indikátory pomocí specifických věkových skupin (závislost v mládí, závislost ve stáří). V poslední části se uvádí výhled vývoje populace do budoucna ve střední Evropě. Každá skupina je uvedena krátce a hlavní poučení z její analýzy je zdůrazněno v závěru sekce. Jednotlivé indikátory jsou vždycky uvedeny ve formě mapy zobrazující územní vzorce v regionech NUTS 3 ve střední Evropě a příslušný komentář vysvětlující hlavní zobrazené rysy.

Kromě demografických a socioekonomických indikátorů uvedených dále v této kapitole byly zváženy další indikátory. V partnerských zemích byly přezkoumány indikátory velikosti domácností, přistěhovalectví, emigrace, selektivní migrace, dojíždění, sdílení volného místa v domácnosti, kapacita základních škol, míra chudoby, počet důchodců a zaměstnání na částečný úvazek, ale nebyly ve všech zemích střední Evropy k dispozici v požadovaném detailu, a proto nemohly být pro tuto komparativní analýzu použity. Indikátor aktivní populace byl k dispozici v potřebném detailu, ale nebyl použit v analýze kvůli metodologickým problémům⁷.

2.2.1 Indikátory stárnutí

Průměrný věk populace je považován za nejlepší měřítko, jak určitá populace stárne. Nejen úroveň stárnutí, ale také rychlost stárnutí jsou důležité pro analýzu vývoje populace obecně a úbytek obyvatel obzvláště. Změna v průměrném věku obyvatel měřená v desetiletých obdobích ukazuje konvergenci mezi regiony ve střední Evropě. Regiony s mladší populací mají tendenci stárnout rychleji a naopak. Rychlejší tempo stárnutí také naznačuje, že průvodní jevy stárnutí populace jako je růst počtu lidí mimo pracovní sílu nebo růst počtu lidí odcházejících do důchodu bude také růst rychleji. Politická reprezentace v těchto regionech tedy bude mít méně času přizpůsobit se demografickým změnám. Jsou uvedeny i doplňkové indikátory jako hrubá míra porodnosti a úmrtí a hodnoty očekávané délky života.

2.2.1.1 Průměrný věk 2001

Jedním z indikátorů hodnocení současných demografických změn je průměrný věk, který měří úroveň stárnutí populace. Indikátor průměrného věku je definován jako průměrná hodnota věku určité populace v určité době⁸. Vyšší průměrný věk ukazuje na starší populaci. Rozdíl mezi nejmladším a nejstarším regionem je téměř 15 let. Mapa 3 zobrazuje velké rozdíly v průměrném věku mezi zeměmi střední Evropy. Na úrovni států existují tři základní typy zemí, co se týče zkušeností se stárnutím populace. První skupina se skládá z Polska, Česka a Slovenska, ty mají menší zkušenosti se stárnutím populace a jejich věkové struktury obyvatelstva nemají vysoký počet starších lidí. Rozdíl v průměrném věku v této skupině zemí je převážně důsledkem demografické a migrační historie.

Rozdíl mezi městem a venkovem není jasně viditelný díky vymezení regionů NUTS 3 jako městského jádra obklopeného venkovskými oblastmi, ačkoli některé polské městské regiony jsou o něco starší ve srovnání s jejich venkovským okolím. Ve druhé skupině je Rakousko, Slovinsko a Maďarsko, které lze charakterizovat jako společnosti ve středním věku. Jejich průměrný věk je vyšší a mají také větší rozdíly mezi mladšími a staršími regiony. Ve třetí skupině je Itálie a Německo.

⁷ Tento ukazatel byl z analýzy odstraněn kvůli rozdílným definicím 'aktivní populace' v zemích střední Evropy.

⁸ Údaje o průměrném věku byly získány z demografických statistik. V případě, kdy nebyly údaje o průměrném věku přímo publikovány v oficiálních statistikách, byly vypočítány z určitých regionálních věkových struktur.

Průměrný věk v regionu je součet hodnot středního věku násobený velikostí populace příslušných věkových kategorií následně vydělen celkovou populací v regionu. Hodnota středního věku je teoretickou střední hodnotou určité věkové skupiny. Například hodnota středního věku pro lidi ve věku 15 je 15.5; pro lidi ve věku 30-34 je 32.5.

Mapa 3: Úroveň stárnutí populace ve střední Evropě v 2011

Průměrný věk 2011

46,1-49,5

44,6-46,0

43,1-44,5

41,6-43,0

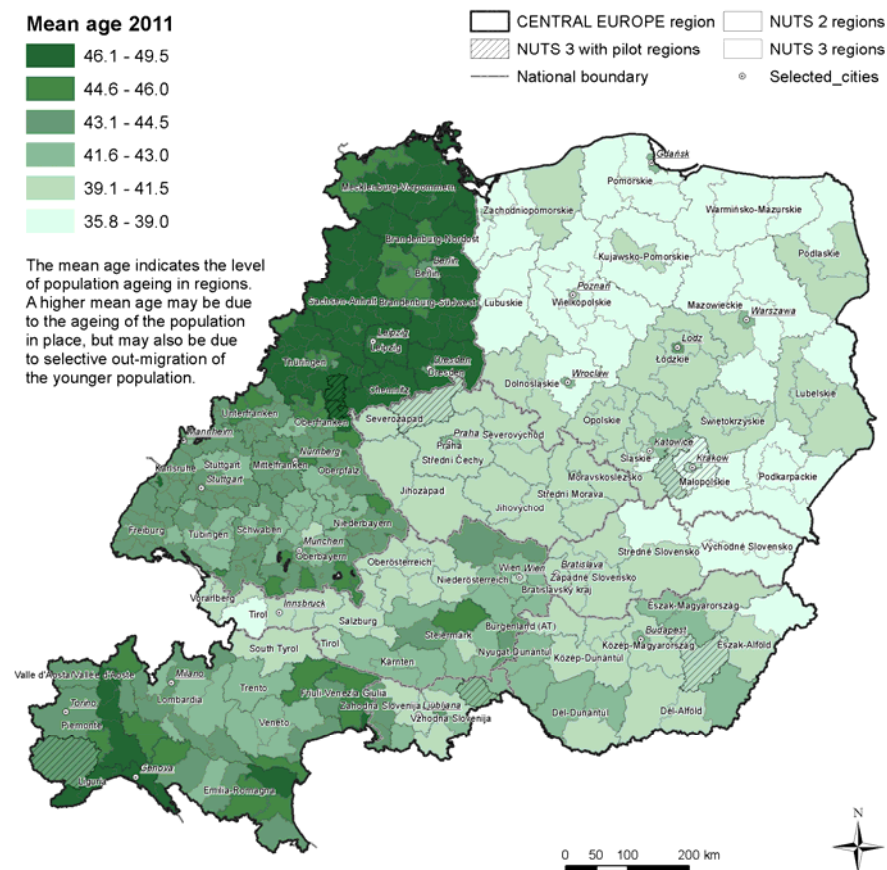
39,1-41,5

35,8-39,0

Průměrný věk ukazuje úroveň stárnutí populace v regionech. Vyšší průměrný věk může být způsoben stárnutím populace v místě, ale může být také způsoben selektivní emigrací mladého obyvatelstva.

Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
vybraná města

Tyto země mají starší populace a také některé regiony s velmi starou populací (průměrný věk je vyšší než 45 let; např. Savona, Janov a Alessandria v Itálii nebo většina regionů v původním východním Německu). Zatímco v severní Itálii a jižním Německu jsou vysoké hodnoty průměrného věku důsledkem dlouhodobých procesů stárnutí, situace v původním východním Německu se do velké míry utvářela extenzivní emigrací od doby sjednocení Německa.

Na regionální úrovni jsou mezi zeměmi některé pozoruhodné rozdíly. Polské, české a maďarské městské regiony mají tendenci být starší než jejich okolní regiony díky sídelní decentralizaci mladších generací z měst do jejich okolí. Okolí metropolí mají tendenci být proto relativně mladší než nemetropolitní oblasti. Podobná situace je ve Slovinsku, kde mají metropolitní regiony blízko Ljubljany také tendenci mít mladší populaci. Situace v Německu je odlišná.

Ve východní části jsou města relativně mladší než venkovské oblasti kolem nich, ale jsou pořád relativně stará ve srovnání s průměrem ve střední Evropě. V západní části Německa je složitější mozaika mladších a starších regionů. Obecně mají městské a okrajovější regiony tendenci být starší než průměr. V rakouských horských regionech a venkovských regionech mají mladší obyvatelstvo; pouze Steiermark, s výjimkou regionu Graz a okolním Burgenland, má starší populaci. Shrňeme-li, mezi zeměmi jsou v úrovni stárnutí obyvatelstva značné rozdíly. Úroveň stárnutí populace v rámci státních hranic je do velké míry utvářena nejen migrací mezi regiony, ale také různými migračními proudy mezi městem a venkovem. Předpokládá se, že další postup stárnutí obyvatel by mohl výrazně změnit současné migrační vzorce.

2.2.1.2 Změna průměrného věku 2001-2011

Doplňkový indikátor pro hodnocení současného demografického stárnutí je změna průměrného věku (2001-2011), který měří rychlost stárnutí obyvatel. Indikátor změny průměrného věku ukazuje, jak rychle relativní podíl starších populačních ročníků roste nebo klesá ve vztahu k relativnímu podílu mladších populačních ročníků. Mapa 4 jasně ukazuje, že stárnutí populace je rozšířený fenomén ve střední Evropě a rychlost stárnutí je vysoká.

Mapa 4: Rychlost stárnutí populace ve střední Evropě v 2001-2011

Změna průměrného věku 2001-2011

4,1-6,8

3,1-4,0

2,1-3,0

1,1-2,0

0,1-1,0

-2,2-0,0

Změna v průměrném věku mezi lety

2001 a 2011 ukazuje rychlost stárnutí

populace. S několika výjimkami populace

stárne v celé střední Evropě.

Region střední Evropy

NUTS 3 s pilotními regiony

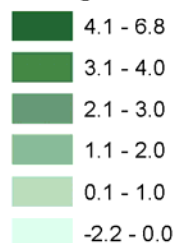
Státní hranice

Regiony NUTS 2

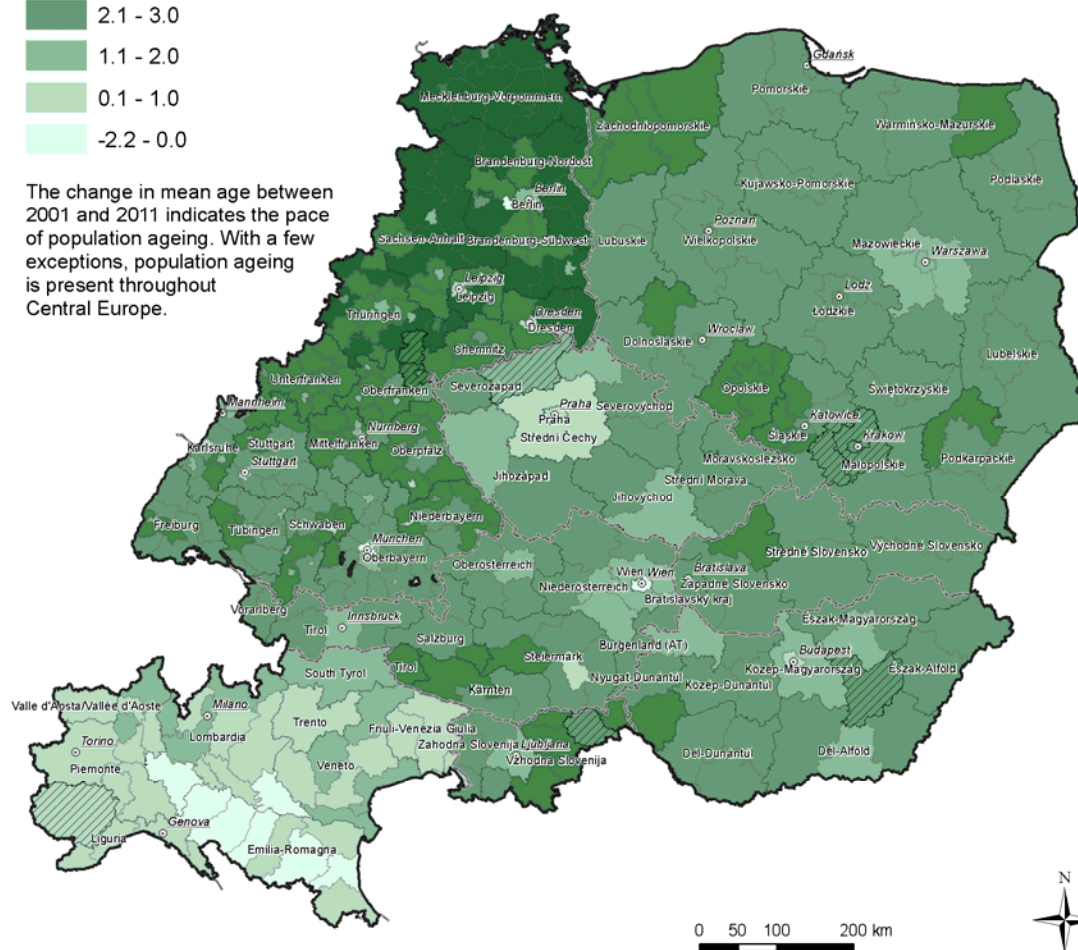
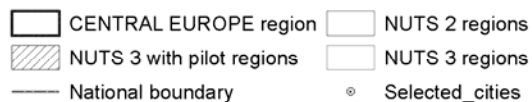
Regiony NUTS 3

Vybraná_města

Change of mean age 2001-2011

The change in mean age between 2001 and 2011 indicates the pace of population ageing. With a few exceptions, population ageing is present throughout Central Europe.

Existují dvě výjimky z tohoto vzorce, které je třeba zmínit. Na úrovni států je rychlejší tempo stárnutí ve východním Německu, což je způsobeno extrémně vysokou emigrací pracující populace v 90. letech. Jasné územní rozdělení mezi bývalým východním a západním Německem, jak je zobrazeno na mapě průměrného věku v roce 2011, se víceméně stírá a rychlost stárnutí je podobná v regionech Chemnitz, Durynsko, Unterfranken, Oberfranken či Oberpfalz. Na celostátní úrovni je pomalejší tempo stárnutí v severní Itálii, což je způsobeno pozitivní čistou migrací pracující populace z jiných částí země. Severní Itálie je také jedním z nejstarších regionů ve střední Evropě; proto má tempo stárnutí pomalejší tendenci.

Na regionální úrovni je efekt stárnutí nižší v metropolitních regionech hlavních měst států a některých dalších metropolitních regionech druhé úrovně (např. Stuttgart, Innsbruck) díky atraktivnosti pro mladší pracovní sílu a pro imigranty. Na druhou stranu existují metropolitní regiony druhé úrovně, které stárnou průměrným tempem (např. Bratislava, Poznaň, a Krakow) nebo vyšším než průměrným tempem (např. Gliwicksi, Bytomski a Tyski okolo Katowic), o čemž svědčí špatné hospodářské výsledky, které jsou méně atraktivní pro mladou pracovní sílu. Shrňme-li, tempo stárnutí je rychlé téměř ve všech regionech střední Evropy a rozdíly mezi zeměmi jsou malé. Jedinou výjimkou z tohoto vzorce jsou regiony s dlouhodobými migračními přírůstky (např. severní Itálie) a metropolitní regiony významné na evropské úrovni. Zdá se, že metropolitní regiony druhé úrovně a nemetropolitní regiony postupují ve stárnutí populace průměrným tempem.

2.2.1.3 Hrubá míra porodnosti 2011

Narození je základní demografická událost, která je reprezentována porodností. Počet narození je indikátorem, ze kterého lze vypočítat další ukazatele, např. věkově specifické hodnoty nebo relativní demografické poměry. Mapa 5 ukazuje hrubou míru porodnosti v roce 2011.

Mapa 5: Hrubá míra porodnosti ve střední Evropě v 2011

Hrubá míra porodnosti 2011

7,3 a nižší
7,4-8,3
8,4-9,4
9,5-10,7
10,8 a vyšší

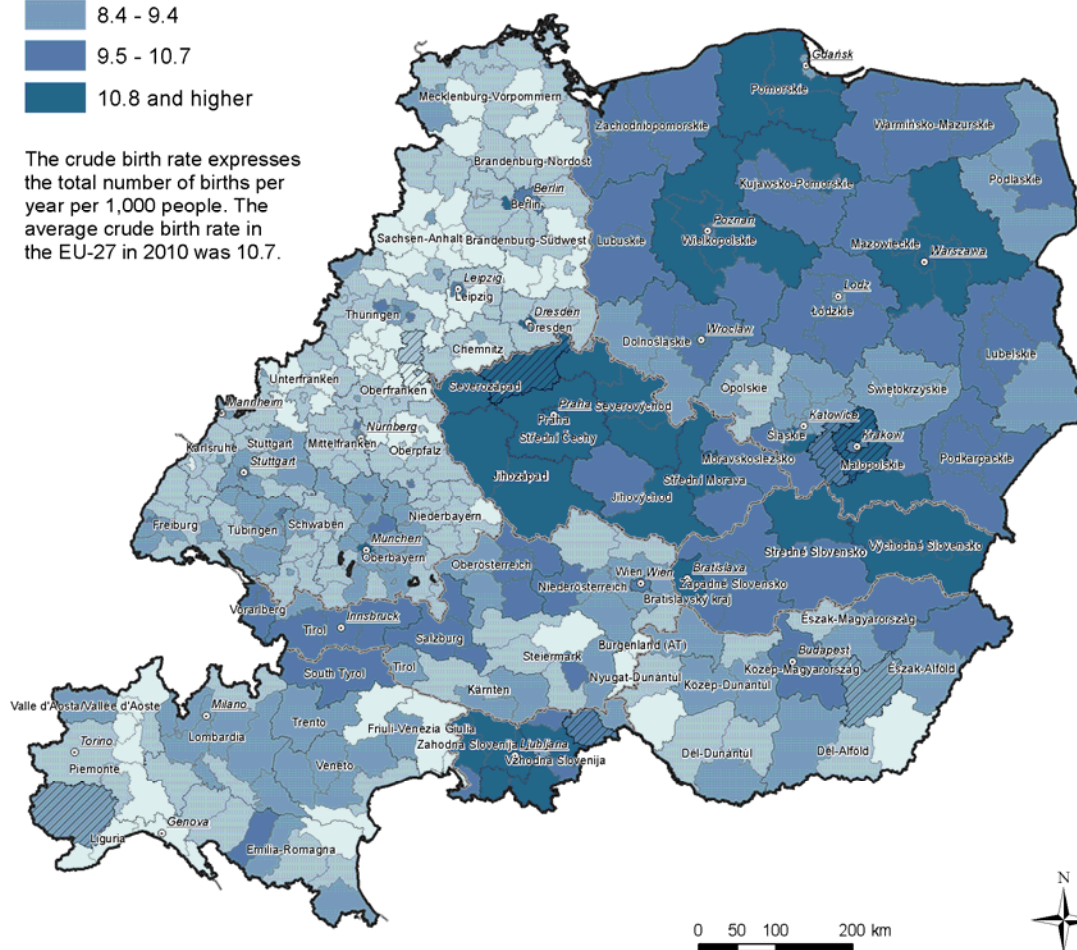
Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná_města

Hrubá míra porodnosti vyjadřuje celkový počet narození za rok na 1 000 obyvatel. Průměrná hrubá míra porodnosti v EU-27 v roce 2010 byla 10,7.

7.3 and lower
7.4 - 8.3
8.4 - 9.4
9.5 - 10.7
10.8 and higher

 CENTRAL EUROPE region
  NUTS 2 regions
 NUTS 3 with pilot region
  NUTS 3 regions
 National boundary
  Selected cities

Hrubá míra porodnosti vyjadřuje celkový počet narození za rok na 1000 obyvatel. Tento indikátor je relativně citlivý na krátkodobá demografická kolísání (např. změnu počtu žen v plodném věku). Ve většině regionů není hrubá míra porodnosti jen pod průměrem EU-27 (hodnota 10.7), ale je nízká sama o sobě. Nadprůměrné regiony jsou v Polsku, Česku, Slovensku a Slovinsku. Vyšší hodnoty v těchto regionech jsou do velké míry důsledkem minulého demografického vývoje, protože nejlidnatější ročníky narozené v 70. letech minulého století jsou nyní ve věku plodnosti.

2.2.1.4 Hrubá míra úmrtnosti 2011

Smrt je základní demografickou událostí, kterou představuje úmrtnost. Hrubá míra úmrtnosti vyjadřuje celkový počet úmrtí za rok na 1000 obyvatel. Tento indikátor je také relativně citlivý na krátkodobé demografické kolísání. Mapa 6 ukazuje hrubou míru úmrtnosti v roce 2011. Vyšší hrubá míra úmrtnosti signalizuje vyšší podíl starších lidí v obyvatelstvu, kteří mají značně vyšší pravděpodobnost, že zemřou v určitém věku nebo zažili horší životní podmínky populačních ročníků v minulosti, což zvyšuje pravděpodobnost úmrtí v určitém věku. Regionální rozdíly v hrubé míře úmrtnosti do velké míry odrážejí věkovou strukturu obyvatelstva v regionech. Existuje jedna zvláštní výjimka týkající se post-socialistických zemí a obzvláště Maďarsko, které poskytuje vysvětlení. V bývalých socialistických zemích byla nadměrná úmrtnost mužů. Je známo z genetiky a demografie, že průměrná délka života mužů a žen se liší – ženy žijí v průměru o několik roků déle. V bývalých socialistických zemích byl tento rozdíl mezi muži a ženami mnohem větší než v jiných rozvinutých zemích. Maďarsko bylo jednou ze zemí s velmi vysokou úmrtností a tento vzorec je pořád viditelný v současné hrubé míře úmrtnosti. Vyšší úmrtnost mužů v bývalých socialistických zemích se obvykle vysvětluje jako důsledek nezdravého životního stylu a špatných socioekonomických a pracovních podmínek.

Mapa 6: Hrubá míra úmrtnosti ve střední Evropě v 2011

Hrubá míra úmrtnosti 2011

8,6 a nižší

8,7-10,3

10,4-11,9

12,0-13,6

13,7 a vyšší

Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná města

Hrubá míra úmrtnosti vyjadřuje

celkový počet úmrtí za rok na 1000

obyvatel. Průměrná hrubá míra úmrtnosti

v EU-27 v roce 2010 byla 9,7.

2.2.1.5 Očekávaná délka života 2011

Očekávaná délka života při narození je umělý indikátor kvality života, který odráží minulé a současné životní podmínky (povahu zaměstnání, kvalitu zdravotní péče, ekonomické a ekologické podmínky atd.) a zvyky (spotřebu a stravovací návyky, životní styl, sociální podmínky atd.). Očekávaná délka života je definována jako průměrný počet let, které by měl novorozenec žít, pokud bude po celý svůj život vystaven současným podmínkám úmrtí (věková pravděpodobnost smrti). Je důležité poznamenat, že zvyšující se délka života často souvisí se stárnutím obyvatelstva. Více lidí žijících delší život má za následek zvýšení jak průměrného věku populace, tak očekávané délky života. Podobně nižší hodnoty očekávané délky života také znamenají, že průměrný věk populace bude delší (pro srovnání viz mapa 'Průměrný věk 2011').

Mapa 7 ukazuje očekávanou délku života při narození v roce 2011. Rozdíl mezi regionem s nejvyšší a regionem s nejnižší očekávanou délkou života je deset let. Na úrovni států mapa ukazuje jasné rozdělení mezi původními západními zeměmi (čtyři nejvyšší kategorie) a východními zeměmi (čtyři nejnižší kategorie). V západních zemích (Německo, Rakousko, Itálie) je úroveň očekávané délky života velmi vysoká s malými regionálními rozdíly. Méně osídlené regiony (Sasko-Anhaltsko, Mecklenbursko-Verpommern) mají nižší očekávanou délku života pravděpodobně kvůli méně dostupným zdravotním službám. Ve východních zemích (Polsko, Česko, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko) je úroveň očekávané délky života nižší a má jiný územní vzorec. Obecně mají městské regiony tendenci mít vyšší úroveň očekávané délky života (např. Praha, Budapešť, Krakow, Gdaňsk, Ljubljana), ale existuje několik výjimek s nižší úrovní očekávané délky života pokrývající regiony s těžkým průmyslem nebo těžbou (Severozápad a Moravskoslezsko v Česku, Slaskie a Łódzkie v Polsku, střední a východní Slovensko). Vyšší úroveň očekávané délky života také najdeme v některých tradičně venkovských regionech (Podlaskie, Podkarpacie v Polsku, a Vysočina v Česku). Ve Slovinsku je vyšší očekávaná délka života v městských oblastech, zatímco nižší úroveň očekávané délky života jsou ve vzdálených venkovských oblastech. V Maďarsku je očekávaná délka života obecně nižší ve všech regionech. Závěrem lze říct, že očekávaná délka života je komplexní indikátor, který naznačuje vyhlídky určitých populací do budoucna, pokud podmínky úmrtí zůstanou stejné. Úroveň očekávané délky života v regionech je do značné míry ovlivněna různými minulými a současnými podmínkami. Z demografického hlediska znamená vyšší očekávaná délka života delší období zdravého aktivního života, ale také delší období života s potřebou zdravotnických služeb.

Mapa 7: Očekávaná délka života při narození ve střední Evropě v 2011

Očekávaná délka života 2011

72,4-75,08

75,1-76,5

76,6-78,0

78,1-79,5

80,6-81,5

81,6-83,0

Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

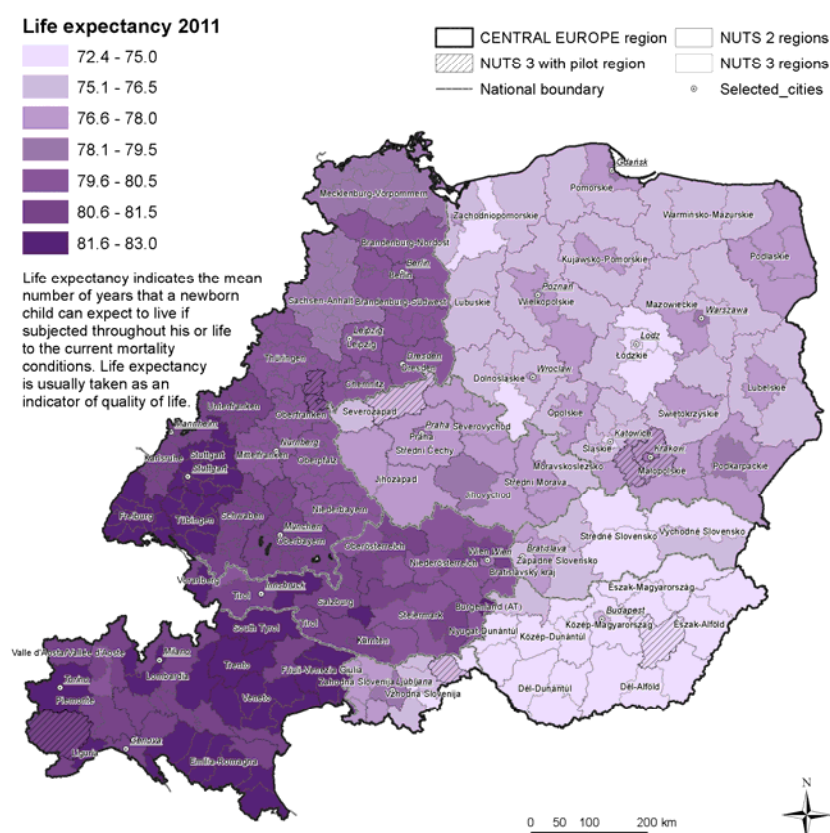
Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná_města

Očekávaná délka života ukazuje průměrný

počet let života novorozence, kdyby byl po

celý život vystaven současným podmínkám úmrtní.

Očekávaná délka života se obvykle bere jako indikátor kvality života.

2.2.2 Indikátory úbytku

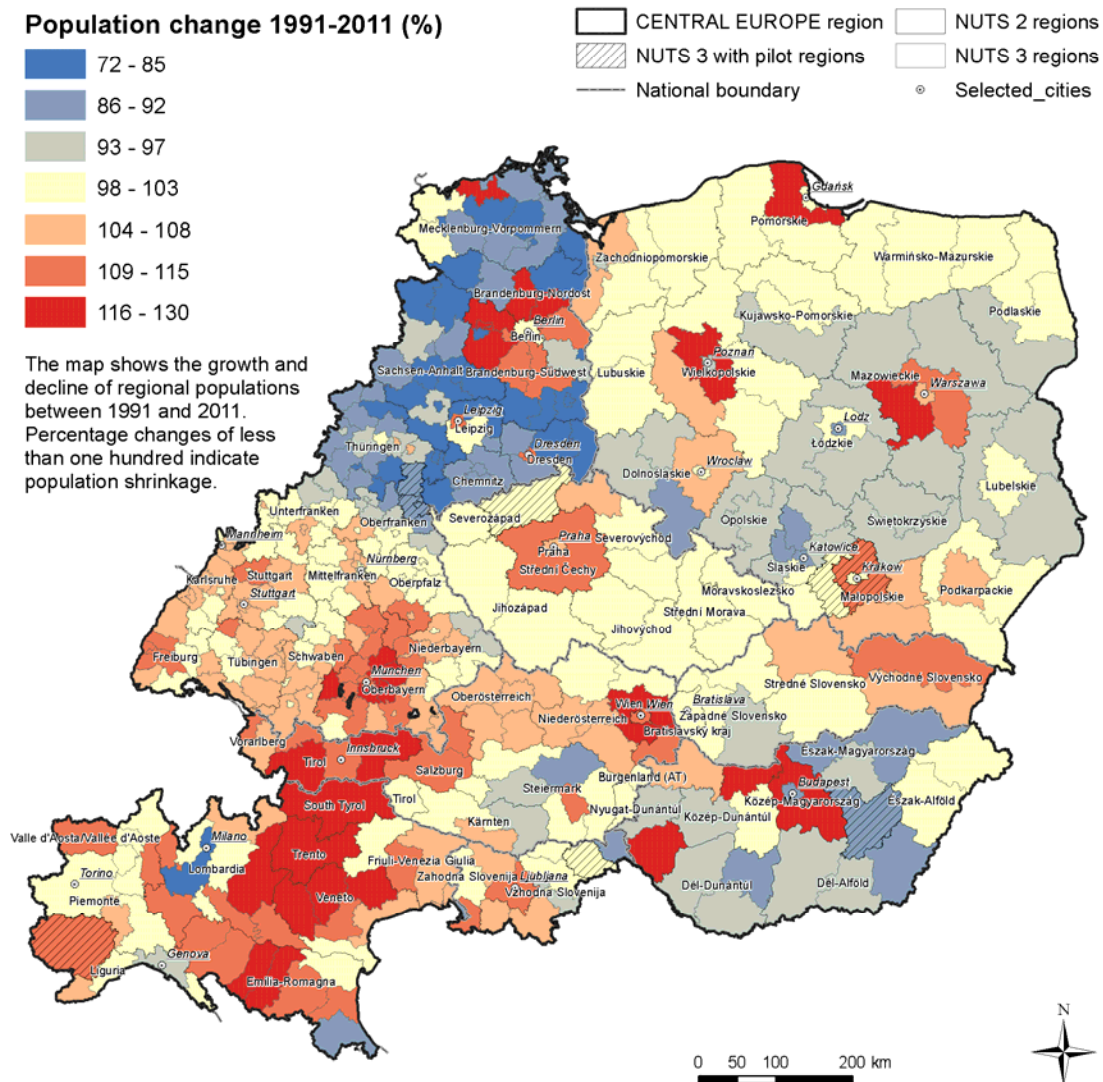
Upadající regiony ve střední Evropě jsou definovány v kapitole 3 a dále pak vypracované v této kapitole. Změna populace mezi rokem 1991 a 2011 ukazuje územní vzorce rozdělení obyvatel z dlouhodobého hlediska. Je zde zdůrazněna klíčová úloha národně významných metropolitních regionů a územní koncentrace na evropské úrovni. Rozsah úbytku obyvatel je zobrazen pomocí absolutních i relativních indikátorů populační změny. Hodnoty celkové míry plodnosti ukazují vážná rizika pro budoucí populační vývoj, protože všechny regiony ve střední Evropě mají úroveň plodnosti pod hodnotou, které je třeba pro přirozenou výměnu obyvatelstva. Další indikátor regionální diferenciace ilustruje ekonomicky více či méně rozvinuté regiony. Předpokládá se, že migrační proudy jsou obvykle motivovány ekonomickými záměry migrantů. Proto je migrace spíše směřována z periferních do metropolitních regionů. (Avšak je známo, že každý migrační proud má svůj opačný proud. Migrace mladých ročníků do městských oblastí je částečně kompenzována migrací starších ročníků do venkovských oblastí.) Je také třeba poznamenat, že ne všechny metropolitní regiony jsou póly růstu a lákají přebytek pracovní síly.

2.2.2.1 Populační změna 2011/1991

Mapa 'Populační změna 2011/1991' ukazuje základní vzorec populačního růstu a poklesu během posledních dvou desetiletí. Může být srovnána s mapou představující upadající regiony (viz kapitola 3), která ukazuje období 2011/2001, a tím představuje krátkodobější perspektivu. Použití delšího období v této mapě by mohlo přivést naši pozornost na generační vlivy a pomoci nám interpretovat změny v rozdělení obyvatelstva.

Mapa 8: Vývoj populace ve střední Evropě v 1991-2011

Populační změna 1991-2011(%)	Region střední Evropy	Regiony NUTS 2
72-85	NUTS 3 s pilotními regiony	Regiony NUTS 3
86-92	Státní hranice	Vybraná_města
93-97		
98-103		
104-108		
109-115		
116-130		
Mapa ukazuje růst a pokles regionálních populací v letech 1991 a 2011. Procentuální změny méně než jedno sto ukazují úbytek obyvatelstva.		

Jestliže srovnáme populační změnu v letech 1991 až 2011 s populační změnou v letech 2001 až 2011, vidíme, že makro-regionální vzorec populačního růstu a úbytku je relativně stabilní. Ačkoli to neznamena, že v rozdělení obyvatelstva v regionech NUTS 3 nejsou žádné změny. Příklady sub-regionálních variací demografické změny jsou zobrazeny na mapách definujících upadající regiony na sub-regionální úrovni (viz kapitola 3). Na regionální úrovni se zvýšil úbytek populace většinou ve východoněmeckých, polských a maďarských regionech. Existují i menší regiony s poklesem populace v jiných zemích. Je důležité si všimnout, že pokles počtu obyvatel se objevil ve všech typech regionů – ve venkovských, středních a městských regionech.⁹ Toto územní rozdělení regionů s rostoucí populací lze popsat následovně: na makro úrovni je pás rostoucích regionů z italského severu přes Rakousko do jižního Německa. Tyto regiony patří mezi regiony s vyšším HDP na hlavu a vyšším jednorázovým příjmem ve srovnání s ostatními regiony střední Evropy. V Polsku, Česku, Slovinsku a Maďarsku regiony oklopující národní a větší regionální městská centra rostou, zatímco městská jádra sama zažívají úbytek počtu obyvatel. Na Slovensku jsou rostoucí regiony na severu a východě díky mladším populačním strukturám a vyšší plodnosti.

2.2.2.2 Celková míra plodnosti

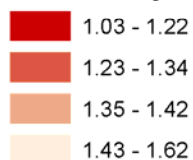
Mapa celkové míry plodnosti poskytuje poněkud pesimistický obraz současného a budoucího vývoje populace ve střední Evropě (Mapa 9).

Mapa 9: Celková míra plodnosti ve střední Evropě v 2011

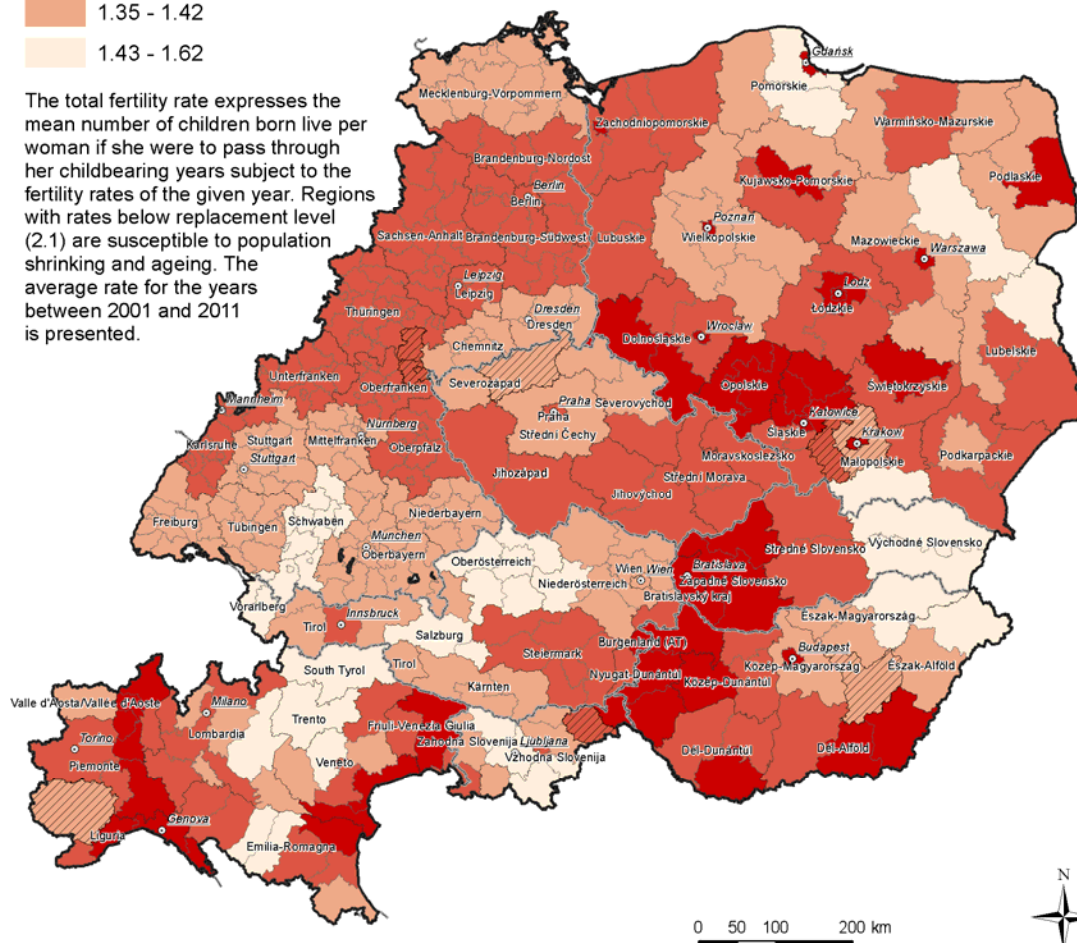
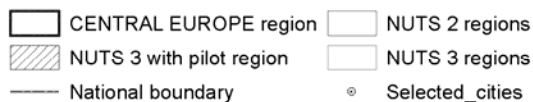
Celková míra plodnosti	Region střední Evropy NUTS 3 s pilotními regiony Státní hranice	Regiony NUTS 2 Regiony NUTS 3 Vybraná města
1,03-1,22		
1,23-1,34		
1,35-1,42		
1,43-1,62		

Celková míra plodnosti vyjadřuje průměrný počet živých narozených dětí na ženu, kdyby prošla svá plodná léta podle míry plodnosti daného roku. Regiony s poměry pod úrovní výměny (2,1) jsou citlivé na pokles a stárnutí obyvatelstva. Je zde uvedena průměrná míra na léta 2001 až 2011.

Total fertility rate

The total fertility rate expresses the mean number of children born live per woman if she were to pass through her childbearing years subject to the fertility rates of the given year. Regions with rates below replacement level (2.1) are susceptible to population shrinking and ageing. The average rate for the years between 2001 and 2011 is presented.

9 Viz typologie ESPON 2013 v Příloze.

Celková úroveň plodnosti ukazuje průměrný počet dětí, které by se ženě narodily živé během jejího života, pokud by prošla své plodné roky podle míry plodnosti v určitém věku v daném roce. Celková míra plodnosti se také používá k tomu, aby ukázala plodnost úrovně výměny. V rozvinutých zemích se za míru úrovně výměny považuje 2,1. Vývoj celkové míry plodnosti ukazuje budoucí výhled možných populačních změn. Celková míra plodnosti pod úrovní výměny znamená, že současná populace se dostatečně nereprodukuje, tj. je náchylná k úbytku v celkovém počtu obyvatel. V tomto případě se nebere v úvahu dopad cizí migrace. Regiony s nízkou mírou plodnosti (což je méně než 2.1), což jsou všechny regiony NUTS 3 ve střední Evropě, jsou náchylnější k úbytku a stárnutí populace. Mapa celkové míry plodnosti zobrazuje průměrné míry v roce 2001 a 2011. Důvodem této úpravy je vývoj celkové míry plodnosti v bývalých socialistických zemích. Po pádu socialistických režimů se úroveň plodnosti rapidně snížila na extrémně nízké hodnoty. Nejistá očekávání ohledně budoucnosti a nezabezpečené hospodářské podmínky vedly lidi ke zpoždění při zakládání rodin. Průměrný věk ženy, která měla první dítě, značně vzrostl. Po tomto úvodním poklesu celková míra plodnosti vzrostla a stabilizovala se na průměrné hodnotě, což je blízko průměru v bývalých západních zemích, ale stále značně pod úrovní výměny. Regionální rozdíly v celkové míře plodnosti odrážejí rozdíly v demografickém chování. V podstatě městské regiony mají tendenci mít nižší plodnost, zatímco venkovské regiony směřují k vyšší plodnosti (např. východní Slovensko, severovýchod Polska), ale současná situace ve střední Evropě ukazuje složitější vzorec. Mírný nárůst v celkové míře plodnosti pozorovaný v nedávných letech může být částečně připisován procesu dohánění následujícím obecným vzorcem odkládání narození dětí. Nejvyšší průměrný věk žen při narození dítěte je v Itálii (31.4), Německu (30.4) a ve Slovinsku (30.1) (Eurostat 2011).

Mapa 10: Relativní míra populační změny ve střední Evropě v 2011

Hrubá míra populační změny

-5 a nižší
-4,9- -2,5
-2,4- -1,0
-0,9- - 1,0
1,1- 2,5
2,6-5,0
5,1 a vyšší

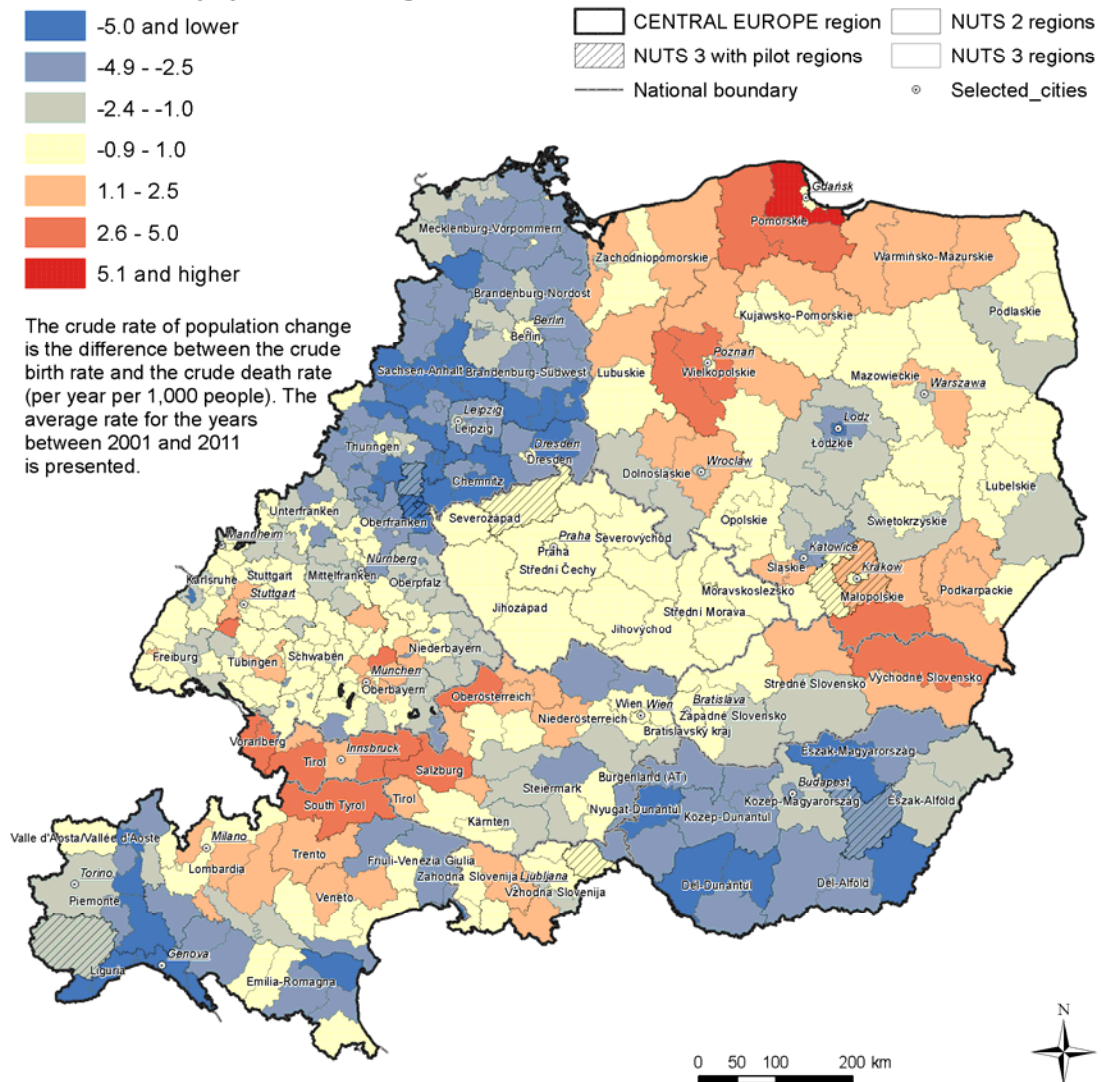
Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná_města

Hrubá míra populační změny je rozdíl mezi hrubou mírou porodnosti a hrubou mírou úmrtnosti (za rok na 1000 obyvatel). Je zde uvedena průměrná míra na léta od 2001 do 2011.

■	-5.0 and lower
■	-4.9 - -2.5
■	-2.4 - -1.0
■	-0.9 - 1.0
■	1.1 - 2.5
■	2.6 - 5.0
■	5.1 and higher

The crude rate of population change is the difference between the crude birth rate and the crude death rate (per year per 1,000 people). The average rate for the years between 2001 and 2011 is presented.

2.2.2.3 Hrubá míra populační změny

Hrubá míra populační změny se vypočítá jako rozdíl mezi hrubou mírou porodnosti a hrubou mírou úmrtnosti. Hrubá míra porodnosti je definována jako počet živých narození v populaci dané geografické oblasti daného roku na 1000 obyvatel stejného regionu. Hrubá míra úmrtnosti je definována jako počet úmrtí v populaci dané geografické oblasti na 1000 obyvatel stejného regionu. Uvádíme zde průměrnou hodnotu hrubé míry populační změny v letech 2001 a 2011. Pozitivní hrubá míra populační změny znamená, že přirozená změna v regionu produkuje další populaci a tyto regiony mají potenciál růstu. Negativní míra populační změny znamená, že přirozená změna v regionu není dostatečná k reprodukci celé současné populace a region je náchylný k úbytku populace. Je důležité poznamenat, že hrubá míra populační změny nebere v úvahu migraci jako takovou, pouze dopad minulé migrace na současnou míru přirozené změny. Pokud porovnáme tuto mapu s mapou zobrazující populační změnu v letech 2001-2011 (viz kapitola 3), v regionech vidíme vliv migrace na demografickou změnu, viz Mapa 11.

Mapa 11: Přirozená změna a migrace jako složky populační změny ve střední Evropě v 2001-2011

Složky populační změny (2001-2011)

**Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice**

**Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná_města**

Negativní přirozená změna

Pokles populace 132 49 42 Růst populace

14 67 56

0 24 40

Pozitivní přirozená změna

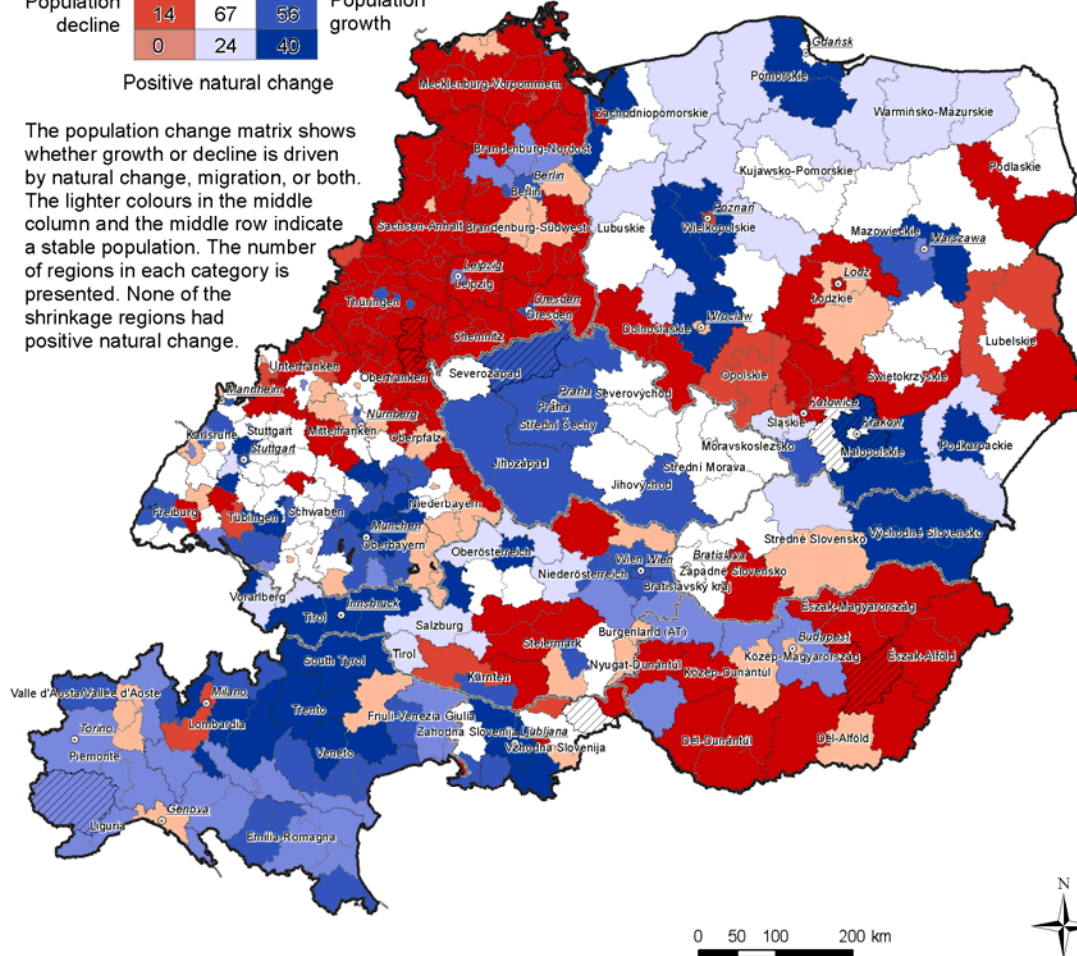
**Matice populační změny ukazuje,
zdali je růst nebo pokles řízen
přirozenou změnou, migrací nebo obojím.
Světlejší barvy ve středním sloupci a střední
řadě ukazují stabilní populaci. V každé kategorii je
uveden počet regionů. Žádný z
upadajících regionů nemá pozitivní
přirozenou změnu.**

Components of population change (2001-2011)

	Negative natural change			
Population decline	132	49	42	Population growth
	14	67	56	
	0	24	40	
	Positive natural change			

The population change matrix shows whether growth or decline is driven by natural change, migration, or both. The lighter colours in the middle column and the middle row indicate a stable population. The number of regions in each category is presented. None of the shrinkage regions had positive natural change.

- CENTRAL EUROPE region
- NUTS 3 with pilot regions
- National boundary
- NUTS 2 regions
- NUTS 3 regions
- Selected cities

2.2.2.4 Složky populační změny

Dále uvedená mapa složek populační změny klasifikuje všechny regiony do devíti různých kategorií podle jejich populačního vývoje a přirozené změny (Mapa 11). To nám umožní rozlišit, zdali se region zmenšuje (zvětšuje) díky přirozené změně nebo díky migraci (regiony s populačním nárůstem, ale negativní přirozenou změnou). V celkové populaci v letech 2001 až 2011 lze rozlišit tři kategorie změny měřené v relativních hodnotách (osa zleva doprava): pokles populace (méně než minus dvě procenta), stabilní populace (více než minus dvě procenta a méně než dvě procenta), a populační nárůst (více než dvě procenta). Podobně se průměrná hodnota hrubé přirozené změny v letech 2001 a 2011 rozděluje na ose shora dolů do tří skupin: negativní přirozená změna (méně než minus jedno procento), stabilní přirozená změna (od minus jednoho do jednoho procenta), a pozitivní přirozená změna (více než jedno procento). V matici složek je zaznamenán počet regionů v určitých kategoriích. Z regionálního hlediska mapa ukazuje, že velký počet italských regionů, i přes negativní přirozenou změnu, zažil populační nárůst. To je způsobeno migrací z jiných částí země a z ciziny. Podobná situace je v severozápadních regionech Maďarska a metropolitním okolí Berlína. Upadající regiony, kde je přirozená změna také negativní, pokrývají většinu východoněmeckých a maďarských regionů; velký podíl nemetropolitních regionů v Polsku, středo-jih Rakouska a jihozápad Slovenska. Je třeba poznamenat, že žádný z upadajících regionů nemá pozitivní hrubou míru přirozené změny.

2.2.2.5 Relativní míra nezaměstnanosti

Míru nezaměstnanosti lze interpretovat jako indikátor hospodářské výkonnosti regionu. Regiony s nízkou hospodářskou výkonností a vysokou nezaměstnaností jsou náchylné k emigraci lidí v produktivním věku, a proto jsou mnohem citlivější na demografický úbytek. Podobně jsou regiony s nízkou nezaměstnaností a nízkou nabídkou práce předurčeny nalákat migranty za prací. Regiony s vysokou nezaměstnaností mladých lidí jsou obzvláště náchylné k vystěhování a úpadku. Ve většině regionů, které již byly definovány jako upadající, je nezaměstnanost mladých lidí nejvyšší v zemi. Ukazatel zobrazený v mapě vyžaduje krátkou metodologickou poznámku. V prvním kroku jsme nasbírali za tři roky průměrné údaje na léta 2001, 2006 a 2011 (průměrná hodnota v každém roce), abychom se vyhnuli ročním vlivům. V druhé fázi jsme se rozhodli vypočítat průměrnou hodnotu míry nezaměstnanosti z dlouhodobějších údajů (2001, 2006 a 2011), abychom získali jedno číslo charakterizující úroveň nezaměstnanosti v každém regionu v dlouhodobější perspektivě. Protože národní definice míry nezaměstnanosti se liší a vyskytly se metodologické změny v měření nezaměstnanosti, byla úroveň nezaměstnanosti vztažena k celostátní průměrné hodnotě a odchylky od této hodnoty byly vyjádřeny relativně. Proto jsou v mapě zobrazeny jenom rozdíly v rámci zemí. Ze všech zemí byly vzaty v úvahu pouze regiony zahrnuté do středoevropského regionu. Mapa 'Relativní míra nezaměstnanosti' ukazuje značný rozdíl mezi bývalým východem a částmi západního Německa a relativně malé rozdíly mezi regiony v Itálii a Rakousku. Na Slovensku, v Maďarsku a Slovinsku je viditelné stoupání v nezaměstnanosti východo-západní. V okrajových regionech Česka a regionech s oblastmi bývalé těžby se ukazuje vyšší nezaměstnanost. V Polsku se zdá být rozdíl mezi městskými a venkovskými regiony klíčovou proměnnou, která ovlivňuje úroveň nezaměstnanosti.

Mapa 12: Průměrná relativní míra nezaměstnanosti v zemích střední Evropy v 2001-2011

Relativní míra nezaměstnanosti (%)

150 a vyšší

125-149

110-124

91-109

76-90

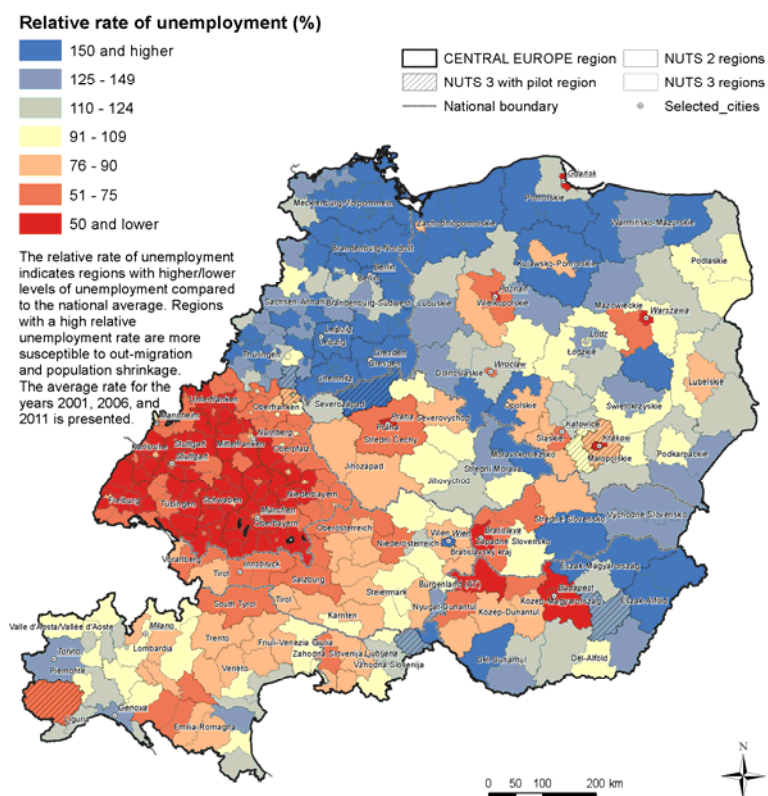
51-75

50 a nižší

Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná města

Relativní míra nezaměstnanosti ukazuje regiony s vyššími/nížšími úrovněmi nezaměstnanosti ve srovnání s celostátním průměrem. Regiony s vysokou relativní mírou nezaměstnanosti jsou více náchylné k vystěhovávání a úbytku populace. Je uvedena průměrná míra na léta 2001, 2006 a 2011.

2.2.3 Indikátory věkových skupin

Detailnější analýza určitých věkových skupin a ročníků dále osvětluje úbytek populace a stárnutí populace v regionech a jejich dynamiku. Poměr závislosti ve stáří a poměr závislosti v mládí ukazuje současnou úroveň ekonomické závislosti. Znalost rozdělení obyvatelstva do různých věkových podskupin je velmi důležitá z ekonomických důvodů. Hlavní přerozdělovací mechanismy státu a regionálních správ jako penzijní systém nebo systém zdravotní péče jsou značně ovlivněny počtem lidí podílejících se na systému prostřednictvím daní a počtu lidí, kteří z tohoto systému profitují prostřednictvím různých dotací. Vývoj mladých a starších ročníků nám dává jasný obrázek o změnách v infrastrukturách (závislých na věku) jako jsou školy a domovy důchodců. V sázce není jen počet takových zařízení, ale jejich regionální rozložení a dostupnost uživatelům.

2.2.3.1 Poměr závislosti ve stáří v 2011

Úzká vazba mezi hospodářstvím a demografií je vyjádřena poměry věku-závislosti. V zásadě poměr závislosti ve stáří ukazuje, kolik je v regionu starších lidí ve vztahu k pracující populaci (Mapa 13).

Mapa 13: Poměr závislosti ve stáří ve střední Evropě v 2011

Poměr závislosti ve stáří 2011

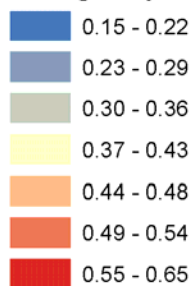
0,15 – 0,22
0,23 – 0,29
0,30 – 0,36
0,37 – 0,43
0,44 – 0,48
0,49 – 0,54
0,55 – 0,65

Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

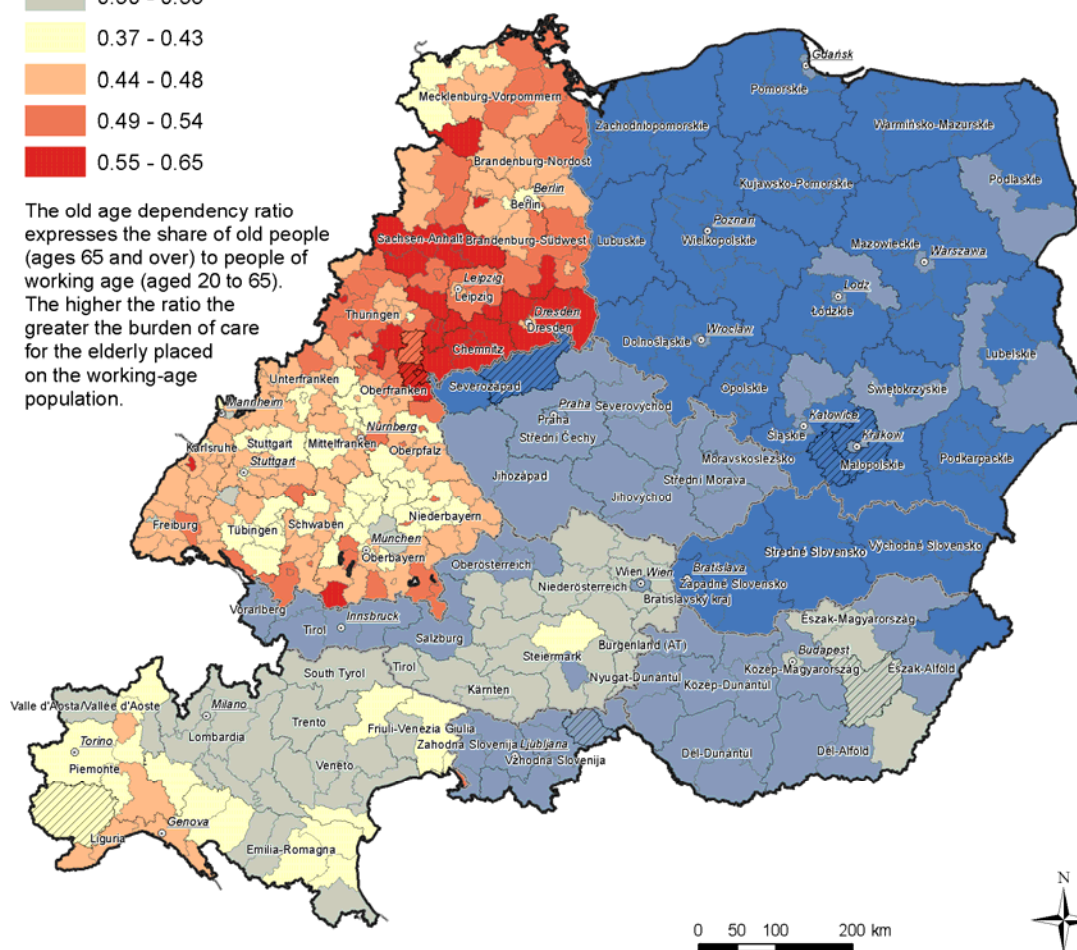
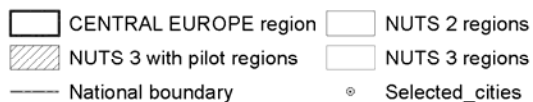
Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná_města

Poměr závislosti ve stáří vyjadřuje
podíl starých lidí (věk 65 a výš)
k pracující populaci (ve věku 20 až 65).
Čím vyšší je poměr, tím větší je zátěž
péče o seniory na pracující populaci.

Old age dependency ratio 2011

The old age dependency ratio expresses the share of old people (ages 65 and over) to people of working age (aged 20 to 65). The higher the ratio the greater the burden of care for the elderly placed on the working-age population.

V našem případě je poměr závislosti ve stáří definován jako podíl lidí ve věku 65 a více ve vztahu k lidem ve věku 20 až 65. Vybrané věkové skupiny přibližně vyjadřují přechody od předproduktivního věku¹⁰ (věk nižší než 20 let) k produktivnímu věku (věk 20 až 65 let) a postproduktivnímu věku¹¹ (věk 65 a více). Takový předpoklad je odůvodněný v případě oblasti střední Evropy, ačkoli existují celostátní i regionální rozdíly v průměrném věku, kdy lidé vstoupí na pracovní trh nebo odejdou do důchodu. Případně údaje o ekonomicky aktivní populaci mohou být použity místo věkové skupiny 20 až 65. Takové údaje jsou k dispozici,

10 Termín předproduktivní znamená před vstupem na trh práce.

11 Termín postproduktivní znamená opuštění trhu práce.

ale nedají se snadno v jednotlivých zemích porovnat kvůli metodologickým rozdílům. V poměru závislosti ve stáří v roce 2011 jsou patrné regionální vzorce. Země s mladší populací a nižší očekávanou délkou života jako je Polsko a Slovensko mají nízký poměr závislosti ve stáří. Slovinsko, Česko a Maďarsko mají střední poměr závislosti ve stáří, ale jako u předchozích dvou zemí se očekává, že se hodnota indikátoru závislosti ve stáří během další dekády zvýší. Nejvyšší poměr závislosti ve stáří je ve východní části Německa. Obecně jsou rozdíly v poměru závislosti ve stáří mezi regiony vysoké. V nejmladších regionech je to jedna nebo dvě postproduktivní osoby (ve věku 65 a více) na deset pracujících lidí (ve věku 20 až 65), zatímco v nejstarších regionech jsou tři nebo čtyři postproduktivní lidé na deset pracujících.

2.2.3.2 Poměr závislosti v mládí v 2011

Jako u poměru závislosti ve stáří je poměr závislosti v mládí definován jako podíl mladších 20 let k lidem ve věku 20 až 65 (Mapa 14).

Mapa 14: Poměr závislosti v mládí ve střední Evropě v 2011

Poměr závislosti v mládí 2011

0,18 – 0,22

0,23 – 0,25

0,26 – 0,29

0,30 – 0,32

0,33 – 0,36

0,37 – 0,39

0,40 – 0,43

Region střední Evropy

NUTS 3 s pilotními regiony

Státní hranice

Regiony NUTS 2

Regiony NUTS 3

Vybraná města

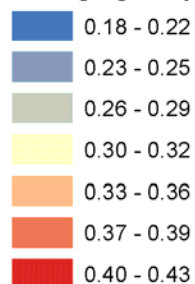
Poměr závislosti v mládí vyjadřuje

podíl mladých lidí (věk 0 až 20)

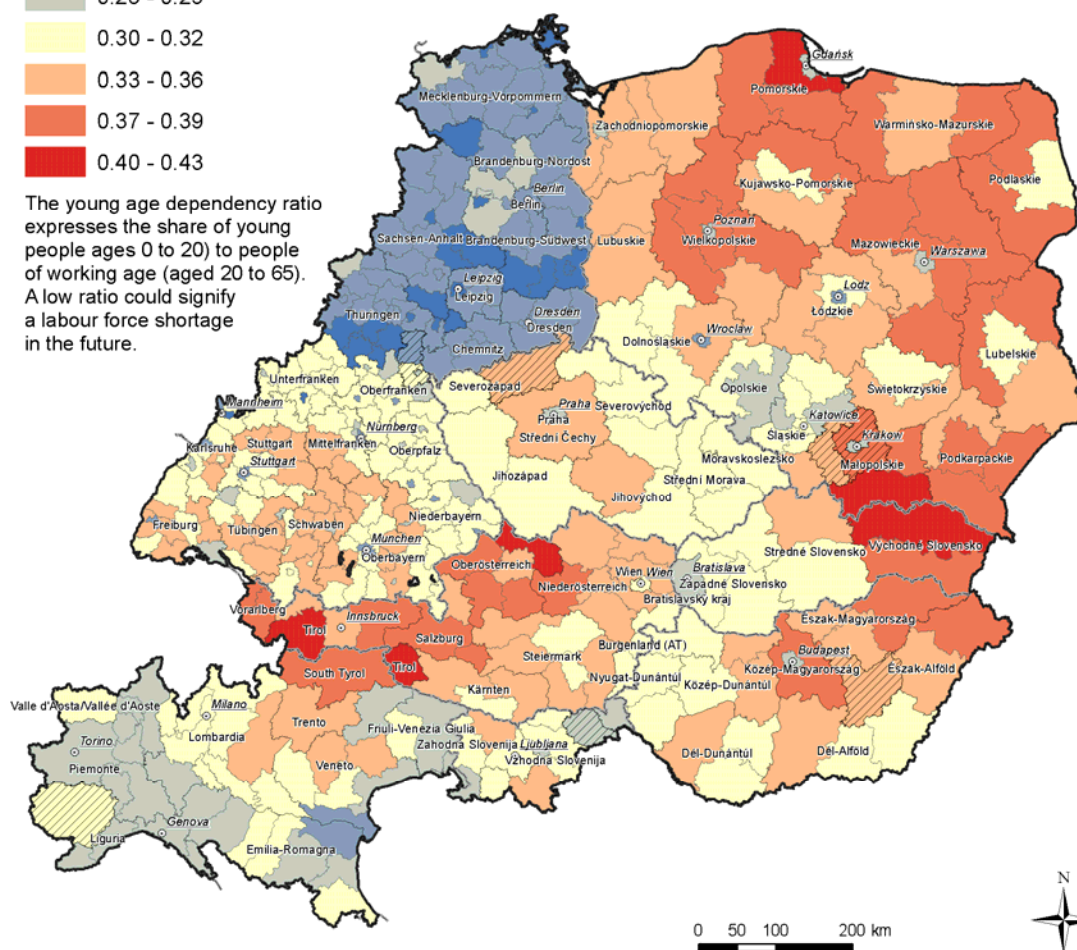
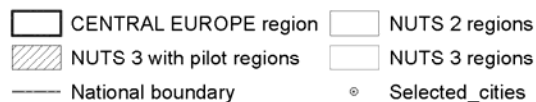
k pracujícím lidem (ve věku 20 až 65).

**Nízký poměr by mohl znamenat nedostatek
pracovní síly v budoucnu.**

Young age dependency ratio 2011

The young age dependency ratio expresses the share of young people ages 0 to 20 to people of working age (aged 20 to 65). A low ratio could signify a labour force shortage in the future.

Vybrané věkové skupiny přibližně vyjadřují přechod z předproduktivního věku (věk méně než 20 let) do produktivního věku (věk 20 až 65 let). Nízký poměr závislosti v mládí naznačuje, že region by mohl mít v budoucnu problémy s pracovní silou. Vyšší poměr závislosti v mládí ukazuje pozitivní výhledy pro budoucí demografický vývoj. Zatímco hranice mezi bývalou východní a západní Evropou byly na mapě závislosti ve stáří jasně viditelné, na mapě poměru závislosti v mládí to není tak jasné. Průměrný poměr mladých lidí (ve věku mladším než 20 let) k pracující populaci (ve věku 20 až 65) v regionech je okolo 30 až 35 procent. Výjimkami z tohoto vzorce jsou regiony východního Německa, kde je poměr závislosti v mládí pod 25 procent. Další výjimkou jsou centra metropolitních regionů (Mnichov, Poznaň, Bratislava), která mají tendenci mít nadprůměrnou úroveň pracující populace, a proto také nižší poměr závislosti v mládí. Regiony severní Itálie patří mezi regiony s nízkým poměrem závislosti v mládí a relativně malou změnou v průměrném věku 2001-2011, což je důsledkem pozitivní migrace pracující populace z jiných částí země.

2.2.3.3 Index poměru starých lidí 2001-2011

Index poměru starých lidí ukazuje změnu v podílu starých lidí ve věku 65 a více v letech 2001 až 2011 (Mapa 15).

Mapa 15: Vývoj poměru starých lidí ve střední Evropě v 2001-2011

Index poměru starých lidí 2001 – 2011

1,00 a nižší
1,01 – 1,10
1,11 – 1,20
1,21 – 1,30
1,31 a vyšší

Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná města

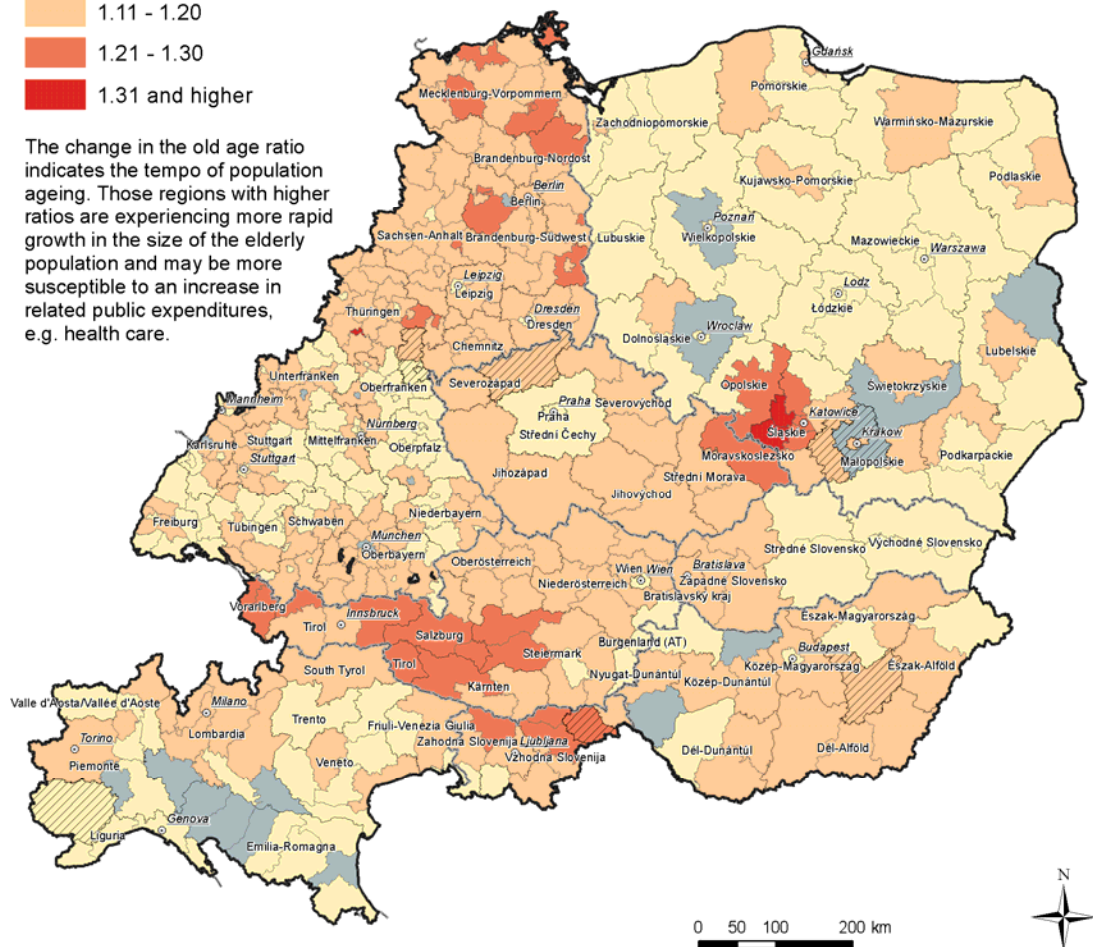
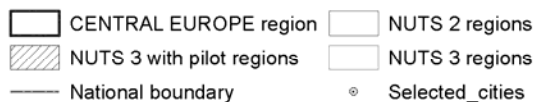
Změna v poměru starých lidí ukazuje tempo stárnutí populace. Regiony s vyššími poměry zažívají rychlejší růst počtu seniorů a mohou být citlivější na růst příslušných veřejných nákladů, např. na zdravotní péči.

1.00 and lower
1.01 - 1.10
1.11 - 1.20
1.21 - 1.30
1.31 and higher

The change in the old age ratio indicates the tempo of population ageing. Those regions with higher ratios are experiencing more rapid growth in the size of the elderly population and may be more susceptible to an increase in related public expenditures, e.g. health care.

1.11 - 1.20
1.21 - 1.30
1.31 and higher

0 50 100 200 km

Ve většině regionů střední Evropy je více než desetiprocentní růst v počtu starých lidí. Z regionálního hlediska je růst mírně pomalejší v polských a slovenských regionech díky struktuře mladšího věku a také v severoitalských a jihoněmeckých regionech, které už měly relativně starší věkovou strukturu v roce 2001. Regiony, ve kterých index poměru starých lidí vzrostl, měly rychlejší růst starších populačních ročníků a mohou být citlivější na růst veřejných nákladů ve vztahu k věku, např. nákladů na zdravotní péči.

2.2.3.4 Index poměru mladých lidí 2001-2011

Index poměru mladých lidí ukazuje změnu v podílu mladých lidí ve věku nižším než 20 let v letech 2001 a 2011 (Mapa 16).

Mapa 16: Vývoj poměru mladých lidí ve střední Evropě v 2001-2011

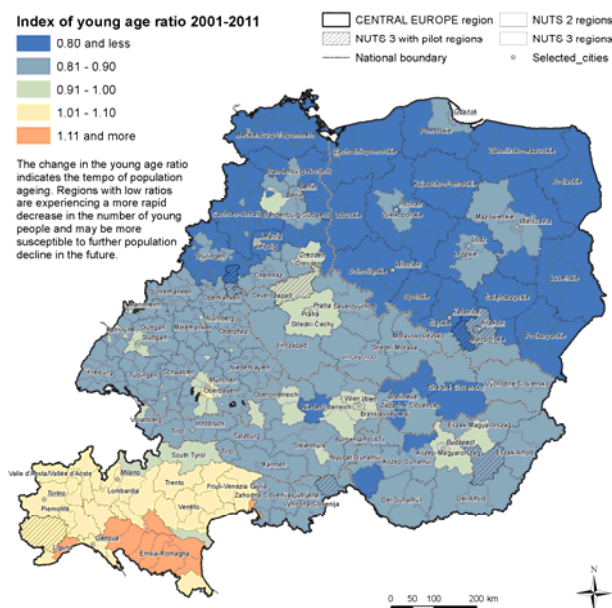
Index poměru mladých lidí 2001- 2011

0,80 a méně
0,81 – 0,90
0,91 – 1,00
1,01 – 1,10
1,11 a více

Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná města

Změna v poměru mladých lidí ukazuje tempo stárnutí obyvatel. Regiony s nízkým poměrem zažívají rychlejší pokles v počtu mladých lidí a mohou být citlivější na další populační pokles v budoucnu.

2.2.4 Vyhledky do budoucna ve vývoji populace

Bodyový graf 'vývoj populace ve věku 45 a více v období 1991-2011' poskytuje jasný obrázek postupu stárnutí populace ve střední Evropě v posledních dvou desetiletích (Obrázek 1).

Osa y: vývoj populace ve věku 45 a výše od roku 2001 do roku 2011
Osa x: vývoj populace ve věku 45 a výše od roku 1991 do roku 2001

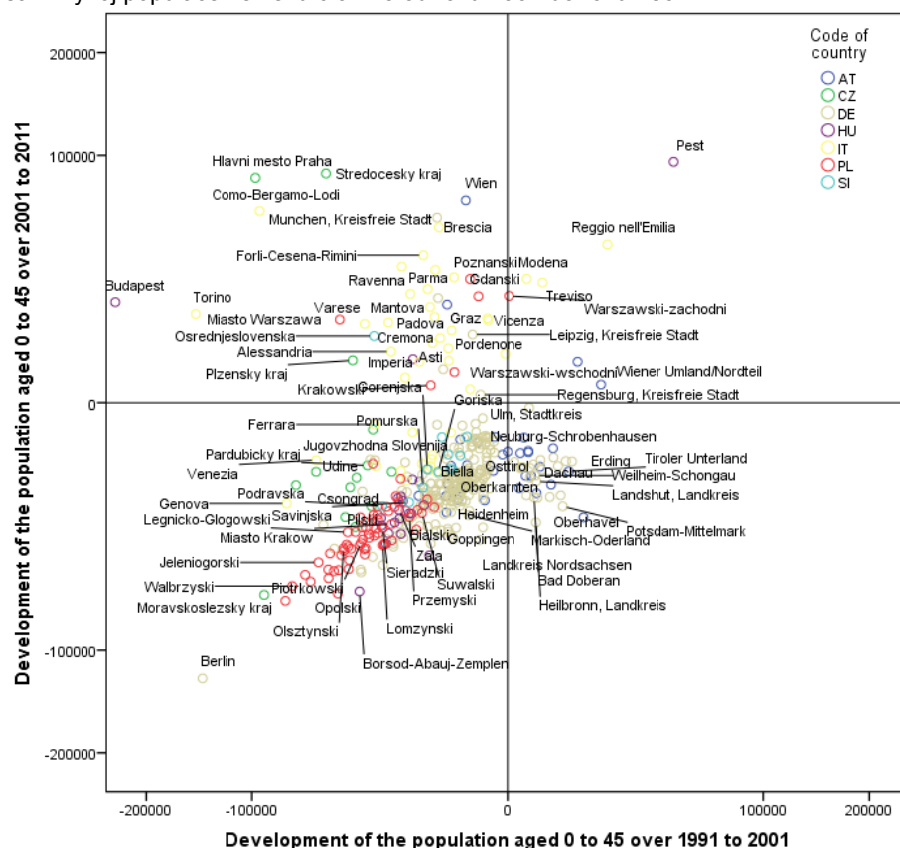
Téměř všechny regiony s výjimkou několika netypických výjimek zažily v letech 1991-2001 a 2001 až 2011 stabilní růst populace ve věku 45 a výše. Menší výjimkou z tohoto obecného trendu jsou některé maďarské okresy (Bekes, Heves, Nógrád; část napravo dole), které zažily pokles v populaci ve věku 45 a výše během posledního desetiletí. Je to způsobeno nízkou očekávanou délkou života v Maďarsku a dlouhodobým vyhláňováním těchto regionů. Další výjimku představuje několik německých regionů (viz část vlevo nahoře), které přišly o populaci ve věku 45 a výše během 90. let minulého století kvůli extenzivnímu vystěhování. Je důležité zdůraznit, že růst starší populace zpožďuje potenciální nástup úbytku populace.

Druhý bodový graf 'Vývoj populace ve věku 0 až 45 v období 1991-2011' (Obrázek 2) nabízí důležitý vhled do procesu úbytku populace.

Obrázek 2: Vývoj populace ve věku 0 až 45 v 1991-2011

Osa y: vývoj populace ve věku 0 až 45 od roku 2001 do roku 2011

Osa x: vývoj populace ve věku 0 až 45 od roku 1991 do roku 2001

Tento graf jasně ukazuje, že většina regionů zažívá pokles mladších populačních ročníků (viz část vlevo dole). To naznačuje, že takové regiony budou během příštích desetiletí náchylnější na úbytek populace. Výjimkami z tohoto vzorce jsou většinou metropolitní centra nebo regiony v okolí metropole a severoitalské regiony (viz část grafu nahoře). Mění se územní vzorec regionů s rostoucími mladšími populačními ročníky ukazuje, že zatímco pouze malý počet metropolitních regionů v letech 1991 až 2001 rostl, trend se změnil. Tedy v období od roku 2001 do roku 2011 vzrostl podíl metropolitních regionů. Tento vývoj ukazuje vzrůstající úlohu metropolitních regionů jako míst koncentrace mladších populačních ročníků a také naznačuje, že demografický profil těchto regionů bude v příštích desetiletích lepší. Vyhledky upadajících regionů do roku 2030 jsou uvedeny v Mapě 17.

Mapa 17: Vyhledky upadajících regionů do roku 2030

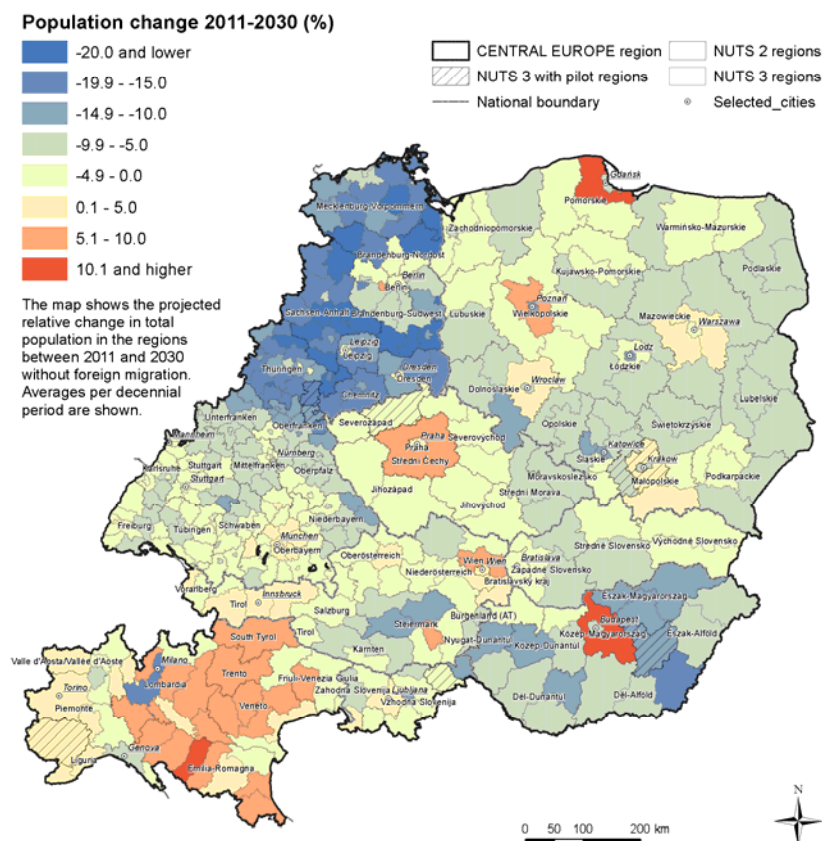
Populační změna 2011-2030

-20,0 a nižší
-19,9- -15,0
-14,9- -10,0
-9,9- -5,0
-4,9- 0,0
0,1 – 5,0
5,1 – 10,0
10,1 a vyšší

Region střední Evropy
NUTS 3 s pilotními regiony
Státní hranice

Regiony NUTS 2
Regiony NUTS 3
Vybraná města

Mapa ukazuje předpokládanou relativní změnu v celkové populaci v regionech v letech 2011 až 2030 bez zahraniční migrace. Jsou uvedeny průměry na desetiletí.

Mapa ukazuje očekávanou relativní změnu v celkové populaci v regionech v letech 2011 až 2030, což je vyjádřeno průměrnými hodnotami na desetiletí. Tento model je založen na údajích o populačních strukturách v regionech a údajích charakterizujících populační vývoj v posledních deseti letech.¹² Předpokládá se stabilní počet narození jako v posledních 20 letech. Tento model přímo nepočítá se zahraniční migrací. Použitý detailní vzorec je popsán v poznámce dole. Bylo zdůrazněno, že prezentovaný model je odhadem vývoje populace na základě současných dostupných údajů, a podle toho musí být čten a interpretován. Regionální rozměr populační změny ukazuje převahu upadajících regionů nad vzrůstajícími ve střední Evropě (srovnejte Mapu 18 – Upadající regiony ve střední Evropě v letech 2001-2011).

 12 Standardní demografické zobrazení se nepočítalo kvůli příliš malé velikosti regionů NUTS 3 ve střední Evropě; takové zobrazení by nebylo spolehlivé. Demografické zobrazení na úrovni NUTS 2 je k dispozici v ESPON 2013 z projektu DEMIFER.

Mapa 18: Upadající regiony ve střední Evropě v 2001-2011

Populační změna 2001- 2011(%)		Region střední Evropy NUTS 3 s pilotními regiony	Regiony NUTS 2 Regiony NUTS 3
-10,0 a nižší			
-9,9 – 5,0	Upadající region	Státní hranice	Vybraná_města
-4,9 - -2,0			
-1,9 – 0,0	Stabilní populace		
0,1 - 2,0			
2,1 – 5,0			
5,1 – 10,0	Populační růst		
10,1 a vyšší			

Index populační změny ukazuje růst a pokles regionální populace v minulém desetiletí. Regiony s hodnotou indexu menší než 1 zažily úbytek populace, regiony s hodnotou indexu více než 1 zažily populační růst.

Metropolitní okolí kolem metropolitních center (Budapešť, Mnichov, Poznaň, atd.) má nejlepší vyhlídky demografického vývoje do budoucna, ačkoli metropolitní centra by mohla o populaci přijít, a proto jsou považována za upadající města. Makro-regionální vzorce populační změny jsou relativně stabilní díky opakujícímu se vývoji generací. Venkovské regiony se současnými strukturami mladých lidí mají pozitivní demografický vývoj také ve střednědobém výhledu (např. východní Slovensko, západní Rakousko a severozápadní Polsko).

Parametry demografického modelu

Tento model má dvě hlavní části, které se sčítají. První část používá váhové poměry mezi hlavními populačními ročníky, které posunuly populační strukturu 19 let dopředu.

Vzorec, první část: $\{([pop11_0020 / pop01_0020 * pop11_0020] + [pop11_0020 / pop01_0020 * pop11_0020] + [pop11_2045 / pop01_2045 * pop11_2045] + [pop11_2045 / pop01_2045 * pop11_2045] + [pop11_4565 / pop01_4565 * pop11_4565] + [pop11_4565 / pop01_4565 * pop11_4565] + [pop11_65m / pop01_65m * pop11_65m] + [pop11_65m / pop01_65m * pop11_65m]) * 4 / 5 * 19 / 20\}$

Výsledná hodnota je dále upravena jednoduchým indikátorem vývoje populace v posledních deseti letech. Tato úprava je nezbytná, protože model nezahrnuje zahraniční migraci a my z analýzy empirických údajů víme, že územní rozdělení populace je v čase relativně stabilní. Proto se rozdíl v počtech celkové populace v roce 2001 a 2011 váže do desetileté perspektivy a dělí konstantní trojkou.

Vzorec, druhá část: $\{[tpop11 - tpop01] * 2 / 3\}$

Proměnná 'pop11_0020' se čte jako populace ve věkové kategorii 0 až 20 let v regionu v roce 2011; proměnná 'tpop01' se čte jako celková populace v regionu v roce 2001.

3 Definice 'upadajících regionů' (WP 3.1.4)

Klíčovou složkou zprávy o socioekonomických podmínkách je definice upadajících regionů (**Výstup WP 3.1.4**). V následujících kapitolách je uveden krátký metodologický základ pro definici upadajících regionů na dvou územních úrovních: a) regiony NUTS 3, b) sub-regionální úroveň. V podstatě je metodologie pro vymezení upadajících regionů stejná na úrovni NUTS 3 jako na sub-regionální úrovni, ale interpretace údajů na odlišných územních úrovních je jiná. **Úbytek populace je definován jako relativní pokles v celkovém počtu obyvatel regionu v desetiletém období.** Další metodologické poznámky jsou popsány dále.

Podle informací od všech projektových partnerů neexistují oficiálně přijatelné definice úbytku populace v zemích střední Evropy. Partneri souhlasí, že se úbytek populace v podstatě objevuje tehdy, když je úmrtnost vyšší než porodnost a když migrace tento rozdíl mezi porodností a úmrtností v regionu nevyrovná.¹³ Ale na druhou stranu vyvstává problém definování limitů pro vymezení upadajících regionů. Úbytek populace lze měřit v absolutním i relativním smyslu. Z hlediska projektu ADAPT2DC je smysluplnější definovat úbytek populace v relativním smyslu jako relativní pokles v absolutním počtu obyvatel regionu v desetiletém časovém období. Taková definice je ze statistického hlediska relativně jednoduchá, ale zachycuje hlavní poselství procesu úbytku populace. Definice úbytku obyvatelstva z absolutního hlediska může být zavádějící kvůli různým počtům obyvatelstva v regionech. Pokles určitého počtu obyvatel je mnohem vážnější výzvou pro místní a regionální činitele v řídcích obydlených venkovských oblastech než v hustě obydlených městských regionech. Projektoví partneri se dohodli, že úbytek v relativním smyslu lépe zachycuje tempo úbytku a jeho relevantnost pro politické činitele. Je však třeba poznamenat, že **relativní pokles celkového počtu populace v regionu v desetiletém období** také závisí na velikosti populace v regionu.

Studie na evropské úrovni s názvem 'Upadající regiony: Posun paradigmatu v demografickém a územním vývoji' (Studie upadajících regionů) byla vytvořena¹⁴ jako součást 'Zelené knihy "Konfrontace s demografickou změnou: nová solidarita mezi generacemi"'¹⁵. Zde se uvádí, že úbytek populace je relativně nová koncepce a že pokles v celkovém počtu obyvatel se vyskytuje v městských i venkovských oblastech. Jako u projektu ADAPT2DC autoři 'Studie upadajících regionů' zvolili jednoduchou definici upadajícího regionu. Úbytek populace je definovaný jako snížení počtu obyvatel v určitém regionu v průběhu generací. Analýza uvedená ve studii se provádí pro celou Evropu, ale pouze na úrovni NUTS 2. Naše analýza v projektu ADAPT2DC je jiná; my poskytujeme detailnější obrázek demografické změny na úrovni NUTS 3, ale pouze pro oblast střední Evropy. Posun od regionů NUTS 2 k NUTS 3 nám umožňuje vidět mnohem detailnější spleť rostoucích a upadajících regionů ve střední Evropě. Použití detailnějšího územního měřítka v podstatě odhalí větší rozdíly v růstu/úbytku obyvatelstva mezi regiony.

13 Bundesinstitut für Bau-, Stadt- und Raumforschung (BBSR) im Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung (2009) (Hrsg.): Raumordnungsprognose 2025/2050, Bonn, str. 14; Gans, Paul; Leibert, Tim (2007): Grundzüge der demographischen Entwicklung in Europa, in: Michael Horn, Bernhard Köppken (Hrsg.): Demographischer Wandel in Deutschland - die lokale und regionale Perspektive, Berlin: Logos Verlag, str. 15-16.

14 IP/B/REGI/IC/2007-044, verze 11. 7. 2008, dostupná na:

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/pe408928_ex_/pe408928_ex_en.pdf

15 Zelená kniha Komise, březen 2005

Klíčové body studie **‘Upadající regiony: Posun paradigmatu v demografickém a územním vývoji’**, které jsou relevantní pro současnou studii, lze shrnout následovně:

- problém demografického poklesu je třeba řešit prostředky s víceúrovňovým přístupem v rámci EU a musí být zahrnutý do různých částí politiky soudržnosti EU
- pokles populace ovlivňuje celý region včetně městských oblastí; povaha regionů v demografickém poklesu je rozmanitá
- upadající regiony jsou obecně chudší, ale různé přechody mezi regiony mění situaci a snižují rozdíl ve výnosech mezi různými demografickými typy regionů
- izolované a řídké obydlené venkovské oblasti jsou nejvíce náchylné na demografickou změnu díky nízkým hustotám obyvatel
- pokles populace snižuje regionální schopnost přizpůsobení demografické změně
- stárnutí populace zrychluje rozpad určitých služeb, ale také nastoluje nový soubor potřeb
- rozhodující je přerozdělování bohatství na celostátní úrovni, ale platí i další schémata
- dva ‘problémové body’ ve střední a východní Evropě jsou: nedostatek veřejných zdrojů a krize nebo solidarita mezi územím
- dopad demografické změny na celostátní úrovni a místní/regionální úrovni je různý; dopad demografické změny v lokalitách a regionech vyžaduje nové přístupy a politické nástroje
- demografický pokles a stárnutí vytvářejí komplexní systém interakcí zahrnující ekonomické, sociální, politické a ekologické aspekty a podle toho se s ním musí zacházet

Jedna obzvláště důležitá část ‘Studie upadajících regionů’ se zaměřuje na multiskalární řízení a upadající regiony. Naznačuje předběžný rámec způsobů, jak jednat se statistickou evidencí upadajících regionů a jak je zahrnout do politických dokumentů a nástrojů podle různých územních měřítek. Tento rámec a doporučení budou využity v dalších krocích projektu ADAPT2DC k přezkoumání strategií a řídicích modelů ve vybraných upadajících regionech a k vypracování ‘Evropské strategie pro vyvážení depopulačních trendů’. Ze současného stavu projektu ADAPT2DC potvrzujeme nebo rozšiřujeme některá z doporučení. Na úrovni Evropské unie souhlasíme s použitím jednoduchých a spolehlivých indikátorů, které popisují a předvídají demografické trendy jako „marker“ pro vyhodnocení politiky.

Na druhou stranu jsme při nekritickém použití komplikovanějších indikátorů skeptičtí. Stejně hodnoty jednoho ukazatele mohou být výsledkem různých demografických procesů a mohou vést k zavádějícím interpretacím a politickým závěrům. Použití komplikovanějších indikátorů demografické změny by vyžadovalo detailní průzkum odborníky na územní demografii, populační geografii a další příslušné obory. Na celostátní úrovni bude výzvou regionální vzorec přerozdělování bohatství. V zemích zažívajících celkový populační pokles může nastat nová situace, kdy budou upadající regiony běžnější a typičtější než regiony se stabilní populací nebo populačním růstem. Na regionální úrovni je třeba zdůraznit, že reorganizace omezovaných služeb a zařízení bude nezbytně územně selektivní. Jak je výstižně poznamenáno ve ‘Studii upadajících regionů’: ‘Otázkou je, zdali by bylo lepší řídit regionální politiku k reorganizaci územního rámce pro místní populaci a poskytování zařízení stanovením priority ekonomické efektivity nebo usilovat o ochranu sociální rovnosti a udržitelný rozvoj’ (2008 : x).

Mění se rozsah úbytku obyvatelstva v regionech by mohl formovat klíčové otázky týkající se hlavních přerozdělovacích kanálů mezi regiony, a tím být rozhodující politickou otázkou pro regionální a národní vlády. Na místní úrovni (a také regionální úrovni v některých zemích) vyžaduje úspěšné přizpůsobení negativním efektům poklesu populace komunikaci a spolupráci mezi různými činiteli a místními úřady na inter-

komunální nebo regionální úrovni. 'Studie upadajících regionů' poukazuje na některá rizika, která jsou důsledkem nedostatečné spolupráce mezi místními úřady v upadajících regionech. Přizpůsobení infrastruktury demografickému úbytku, například prostřednictvím snížení počtu zařízení (např. uzavření školy) nebo zmenšováním vytváří efekt NIMBY (ne na mém dvorku), který by mohl být překážkou politiky úspory nákladů, ale také by mohl způsobit opačný efekt.

3.1 Upadající regiony na úrovni NUTS 3

Populační změna v regionech střední Evropy je rozmanitá; jsou zde upadající i rostoucí regiony. Úbytek populace v regionu NUTS 3 se měří jako relativní pokles v celkovém počtu obyvatel v regionu v desetiletém období, v našem případě v letech 2001 až 2011. Rozlišují se tři hlavní typy vývoje. **Upadající regiony** zažívají pokles v celkovém počtu obyvatel vyšší než dvě procenta. To se týká většiny východoněmeckých a maďarských regionů a velkého množství polských regionů. Regiony **se stabilní populací** zažívají buď malý relativní růst až do dvou procent nebo malý relativní pokles až dvě procenta. Příkladem jsou z velké části polské, české, slovenské, rakouské, slovinské a západoněmecké regiony. Regiony s **rostoucí populací** zažívají relativní růst populace a nejsou bezprostředně náchylné k úbytku populace. Příkladem jsou italské regiony a metropolitní regiony ze všech ostatních zemí.

Do budoucna lze očekávat, že **upadající regiony** a regiony **se stabilní populací** během příštího desetiletí budou k úbytku populace náchylné. Důvod, proč bude více upadajících regionů, je založen na následujícím zdůvodnění. Celková plodnost je značně pod úrovní výměny ve všech regionech v oblasti střední Evropy, populace téměř ve všech regionech ve střední Evropě čelí stárnutí obyvatel, proto je pravděpodobné, že většina regionů ve střední Evropě zažije během příštího desetiletí mírnější nebo větší pokles populace. Z tohoto důvodu se regiony s malým relativním růstem nebo poklesem v minulém desetiletí posunou směrem k úbytku populace. Geografická interpretace mapy upadajících regionů na úrovni NUTS 3 by měla být citlivá na rozdíly v regionech a struktuře osídlení regionů. Některé příklady sub-regionálních vzorců populační změny jsou uvedeny v další kapitole.

Z metodologického hlediska existují nápady, které by mohly být užitečné pro další výzkum úbytku populace a vypracování definic upadajících regionů. Zprvu lepší by byly pro hodnocení úbytku obyvatelstva funkční regiony místo administrativních regionů¹⁶. Takový přístup by nám umožnil vidět, zdali je úbytek populace důsledkem přerozdělování obyvatel v rámci funkčního regionu nebo zdali je součástí širšího vzorce úbytku. Zadruhé, analýza změny v rozdělení populace na obecní úrovni nebo pomocí populační mřížky by nám umožnila vidět, zdali je trend migrace z vesnice do měst, z měst na vesnici nebo migrace do okolí metropolí atd.

3.2 Upadající regiony na sub-regionální úrovni

Mapy upadajících regionů na sub-regionální úrovni zobrazují dva typy ukazatelů. Relativní hladina celkové populační změny v desetiletém období (2001-2011) ukazuje tempo úbytku obyvatelstva. Jako na úrovni NUTS 3 se na základě stejných kritérií rozlišují tři hlavní typy vývoje (upadající regiony, regiony se stabilní populací, regiony s rostoucí populací). Je třeba poznamenat, že relativní změna populace přímo závisí na celkovém počtu obyvatel, obzvláště v případě jednotek LAU 2. Zcela zjevně mohou menší jednotky snadno vykazovat vyšší stupeň růstu nebo poklesu. Celkový počet obyvatel v jednotce LAU 2 charakterizuje úroveň urbanizace v regionu. Také ukazuje, zdali je pokles obyvatel typičtější pro venkovské nebo městské nebo všechny jednotky LAU 2. Populační změna v regionech NUTS 3, ve kterých jsou umístěny pilotní regiony,

¹⁶ Správní regiony se obvykle používají pro statistické účely pro různé úrovně řízení a mají tendenci mít velmi podobnou územní/populační velikost. Funkční regiony odrážejí územně funkční vztahy na území jako je dojíždění a dostupnost služeb. Funkční regiony mají spíše různé velikosti podle velikosti regionálních center a jejich okolí.

vykazují velké rozdíly v povaze a rozsahu úbytku obyvatel. V Německu je venkovský region Saale-Orla-Kreis umístěn na hranici vnitrozemí mezi Durynskem a Bavorskem. Prochází rychlým vysídlováním, které se objevuje ve všech obcích i městech. Dopad úbytku je hluboký s poklesem populace více než 20 procent mezi lety 2001 a 2011. Trochu pomalejší pokles počtu obyvatel se objevuje v regionu Jász-Nagykun-Szolnok v Maďarsku a očekává se další úbytek a konvergence s německým vzorcem. V regionu Cuneo v Itálii se zdá být pokles počtu obyvatel značný pouze v řídce obydlených vysokohorských regionech. Hustěji obydlené nížiny zažívají růst počtu obyvatel. Jinou situaci lze sledovat v posledních třech regionech NUTS 3. Regiony Krakowski a Oswiecimski v Polsku se zmenšují pouze ve svých okrajových částech; obce blízko Krakova jsou ovlivněné sub-urbanizací a vykazují populační nárůst. Podobná situace je v obcích okolo Mariboru ve Slovinsku, ale Maribor jako město samo o obyvatele přichází. Stejný případ je region Ústí, kde se počet obyvatel ve velkých městech snižuje, zatímco jejich okolí zažívá populační růst. Menší venkovské obce na okrajích regionu jsou k úbytku populace také náchylné.

Definice úbytku na sub-regionální úrovni – Pilotní regiony:

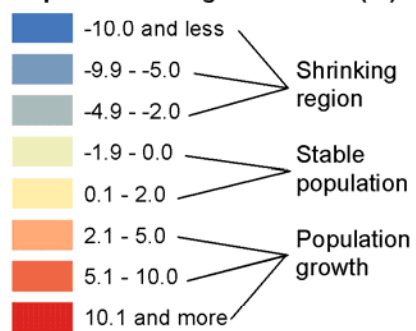
- Oblast Saale-Orla (Durynsko, Německo)
- Kraj Jász-Nagykun-Szolnok (Maďarsko)
- Region Vejprty (Česko)
- Údolí Pádu (Itálie)
- Severozápadní Małopolsko - obce: Miechowski, Chrzanowski, Olkusi, Proszowicki (Polsko)
- Region Podravje a Maribor (Slovinsko)

3.2.1 Oblast Saale-Orla (Durynsko, Německo)

Mapa 19: Úbytek populace v oblasti Saale-Orla v 2001-2011

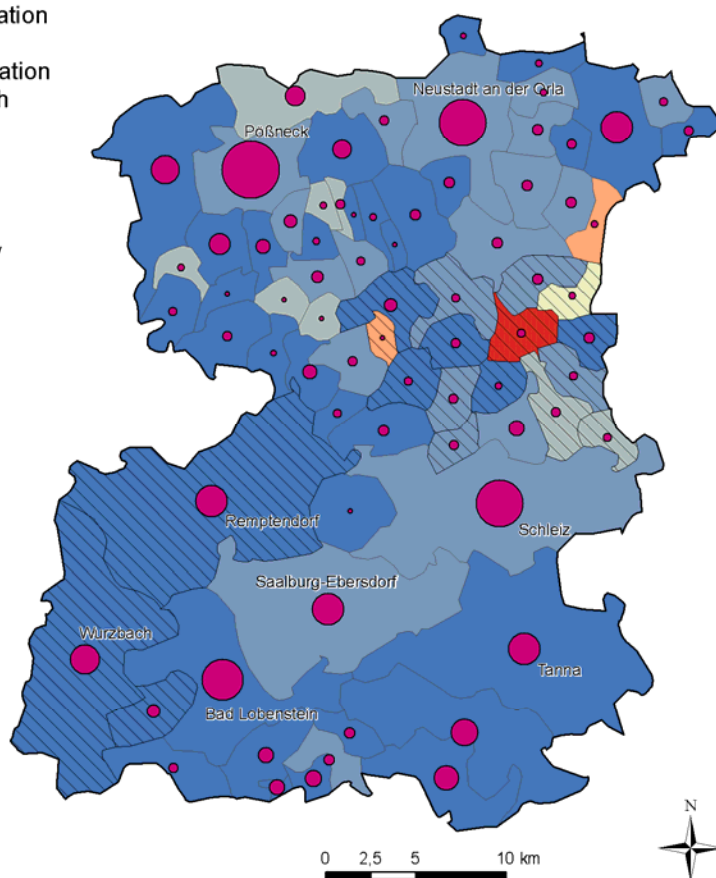
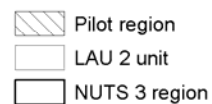
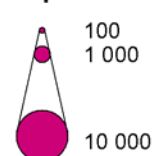
Populační změna 2001- 2011(%)		Populace 2011(obyv.)		
-10,0 a nižší				
-9,9 – 5,0	Upadající region	100		Pilotní region
-4,9 - -2,0		1000		Jednotka LAU 2
-1,9 – 0,0	Stabilní populace			Region NUTS 3
0,1 - 2,0		10 000		
2,1 – 5,0	Populační růst			
5,1 – 10,0				
10,1 a vyšší				

Population change 2001-2011 (%)

The Saale-Orla-Kreis Region is heavily affected by rapid depopulation. Both large and small settlements are losing population. Depopulation is a significant process on a regional scale and further depopulation is expected.

Population 2011 (Inh.)

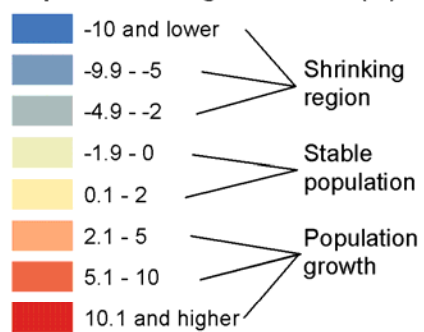
Region Saale-Orla-Kreis je vysoce zatížen rychlým vylidňováním. Malá i velká osídlení přicházejí o obyvatele. Vylidňování je významný proces v regionálním měřítku a očekává se jeho další postup.

3.2.2 Region Oberfranken-Ost (Bavorsko, Německo)

Mapa 20: Úbytek populace v regionu Oberfranken-Ost v 2001-2011

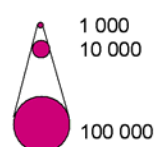
Populační změna 2001- 2011(%)		Populace 2011(obyv.)	
-10,0 a nižší			
-9,9 – 5,0	Upadající region	100	Pilotní region
-4,9 - -2,0		1000	Region NUTS_3
-1,9 – 0,0	Stabilní populace		Jednotka LAU 2
0,1 - 2,0		10 000	Neobydlená oblast
2,1 – 5,0			
5,1 – 10,0	Populační růst		
10,1 a vyšší			

Population change 2001-2011 (%)

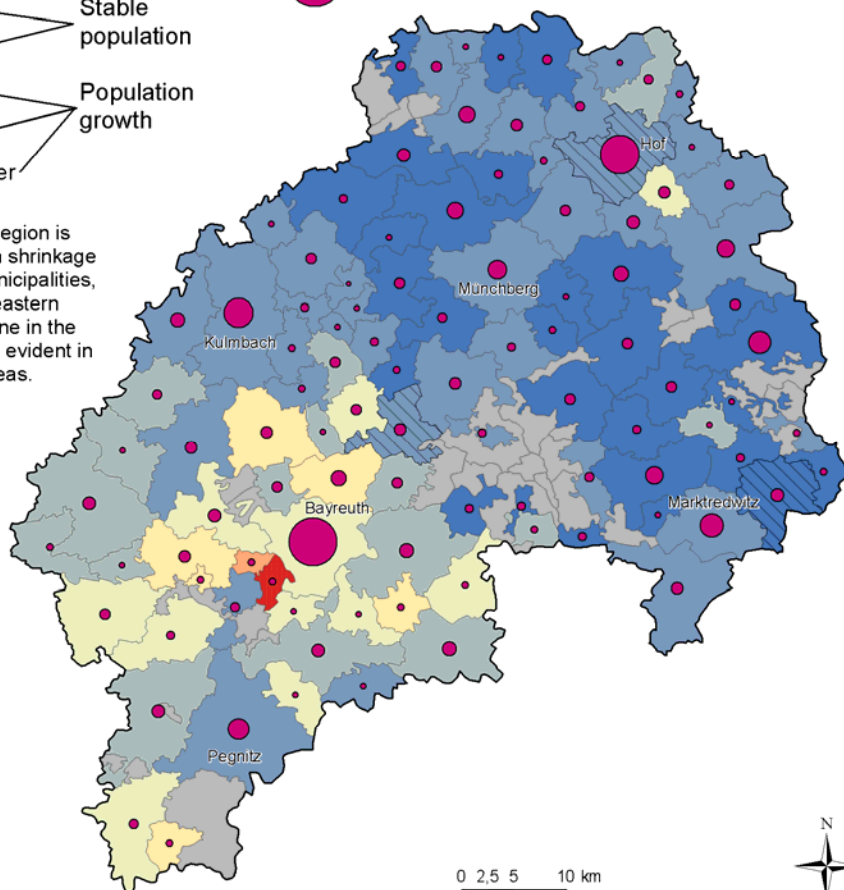

The Oberfranken-Ost Region is experiencing population shrinkage in the majority of its municipalities, especially in the north-eastern part of the region. Decline in the size of the population is evident in both urban and rural areas.

Population 2011 (Inh.)

- Pilot region
- NUTS_3_region
- LAU 2 unit
- Non-residential area

Region Oberfranken-Ost zažívá

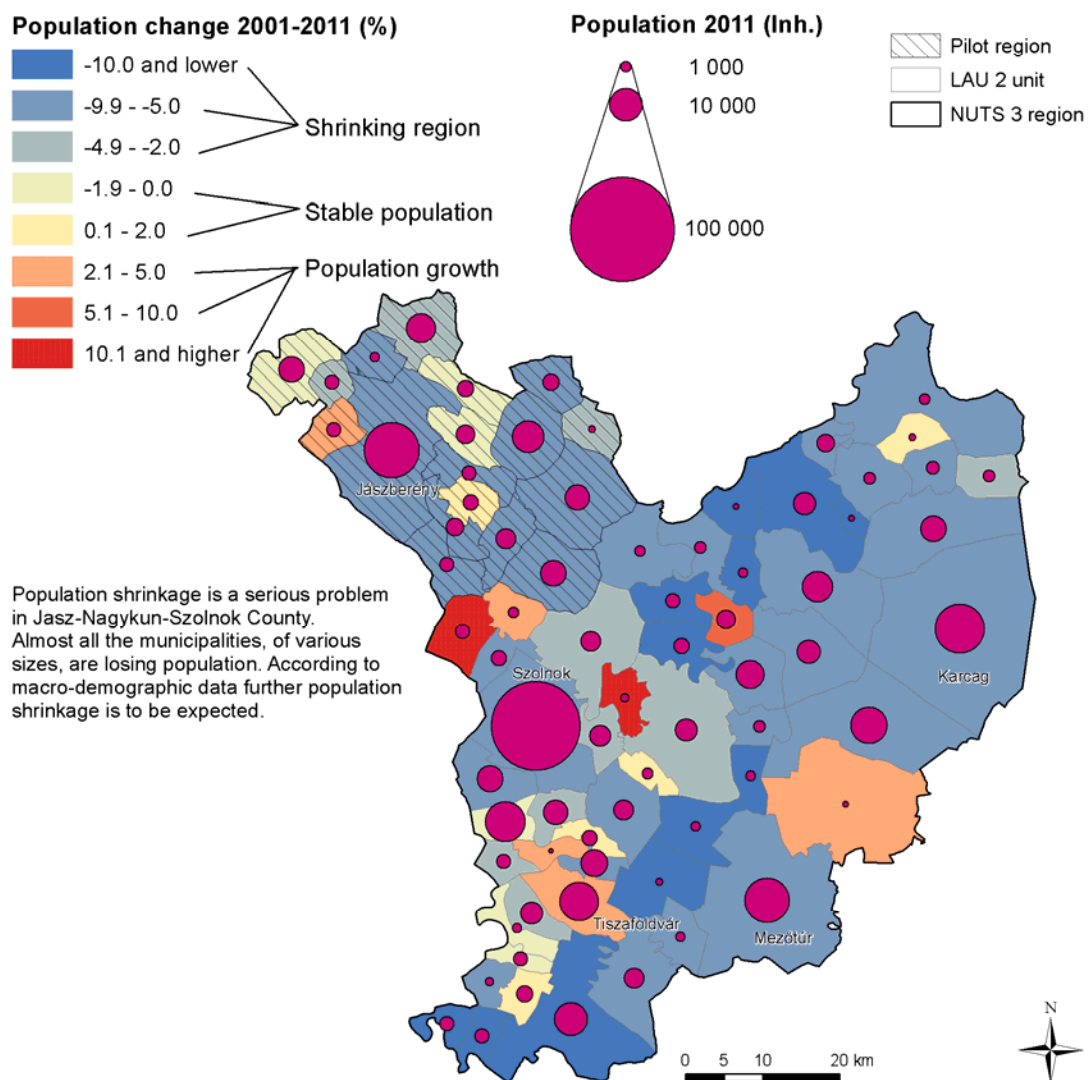
O 3.1.5 Zpráva o socioekonomických podmínkách

úbytek populace ve většině obcí,
obzvláště v severovýchodní části regionu.
Pokles v počtu obyvatel je evidentní jak
v městských, tak venkovských oblastech.

3.2.3 Kraj Jász-Nagykun-Szolnok (Maďarsko)

Mapa 21: Úbytek populace v kraji Jász-Nagykun-Szolnok v 2001-2011

Populační změna 2001- 2011(%)		Populace 2011(obyv.)		
-10,0 a nižší				
-9,9 – 5,0	Upadající region	100	1000	Pilotní region
-4,9 - -2,0				
-1,9 – 0,0	Stabilní populace		10 000	Jednotka LAU 2
0,1 - 2,0				
2,1 – 5,0	Populační růst			Region NUTS 3
5,1 – 10,0				
10,1 a vyšší				

Úbytek populace je v kraji Jasz-Nagykun-Szolnok vážným problémem. Téměř všechny obce různých velikostí přicházejí o obyvatele a podle makro-demografických údajů se očekává další úbytek populace.

3.2.4 Region Vojvodina (Česko)

Mapa 22: Úbytek populace v Ústeckém regionu v 2001-2011

Populační změna 2001- 2011(%)

Populace 2011(obyv.)

-10,0 a nižší

-9,9 – 5,0

-4,9 – -2,0

-1,9 – 0,0

0,1 – 2,0

2,1 – 5,0

5,1 – 10,0

10,1 a vyšší

Upadající region

Stabilní populace

Populační růst

100

1000

10 000

Pilotní region

Jednotka LAU 2

Region NUTS 3

Population change 2001-2011 (%)

-10.0 and lower

-9.9 - -5.0

-4.9 - -2.0

-1.9 - 0.0

0.1 - 2.0

2.1 - 5.0

5.1 - 10.0

10.1 and higher

Shrinking region

Stable population

Population growth

Population 2011 (Inh.)

100

10 000

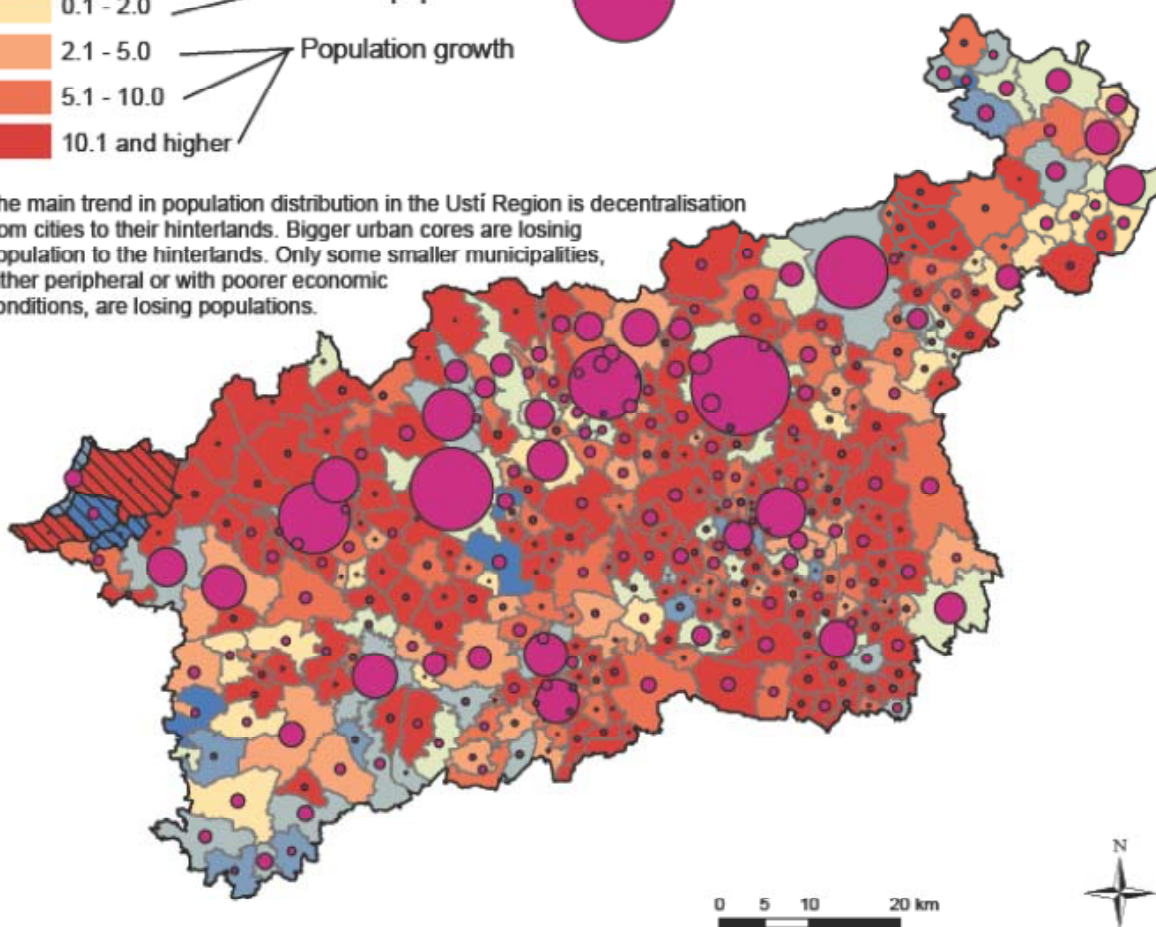
100 000

Pilot region

LAU 2 unit

NUTS 3 region

The main trend in population distribution in the Ústí Region is decentralisation from cities to their hinterlands. Bigger urban cores are losing population to the hinterlands. Only some smaller municipalities, either peripheral or with poorer economic conditions, are losing populations.

Hlavním trendem v rozdělení obyvatel v Ústeckém regionu je decentralizace z měst do jejich okolí. Z větších městských center odcházejí obyvatelé do jejich okolí. Pouze některé menší obce okrajové nebo s horšími ekonomickými podmínkami o populaci přicházejí.

3.2.5 Údolí Pádu (Itálie)

Mapa 23: Úbytek populace v regionu Cuneo v 2001-2011

Populační změna 2001- 2011(%)

Populace 2011(obyv.)

-10,0 a nižší

-9,9 – -5,0

-4,9 – -2,0

-1,9 – 0,0

0,1 – 2,0

2,1 – 5,0

5,1 – 10,0

10,1 a vyšší

Upadající region

Stabilní populace

Populační růst

100

1000

10 000

Pilotní region

Jednotka LAU 2

Region NUTS 3

Population change 2001-2011 (%)

-10.0 and lower

-9.9 - -5.0

-4.9 - -2.0

-1.9 - 0.0

0.1 - 2.0

2.1 - 5.0

5.1 - 10.0

10.1 and higher

Shrinking
region

Stable
population

Population
growth

Population 2011 (Inh.)

100

10 000

100 000

Pilot region

LAU 2 unit

NUTS 3 region

The map shows the uneven impact of population shrinkage in the Cuneo Region, which might be more accurately labelled population redistribution. Sparsely populated mountain areas are losing population, while urban lowlands are gaining population.

0 5 10 20 km

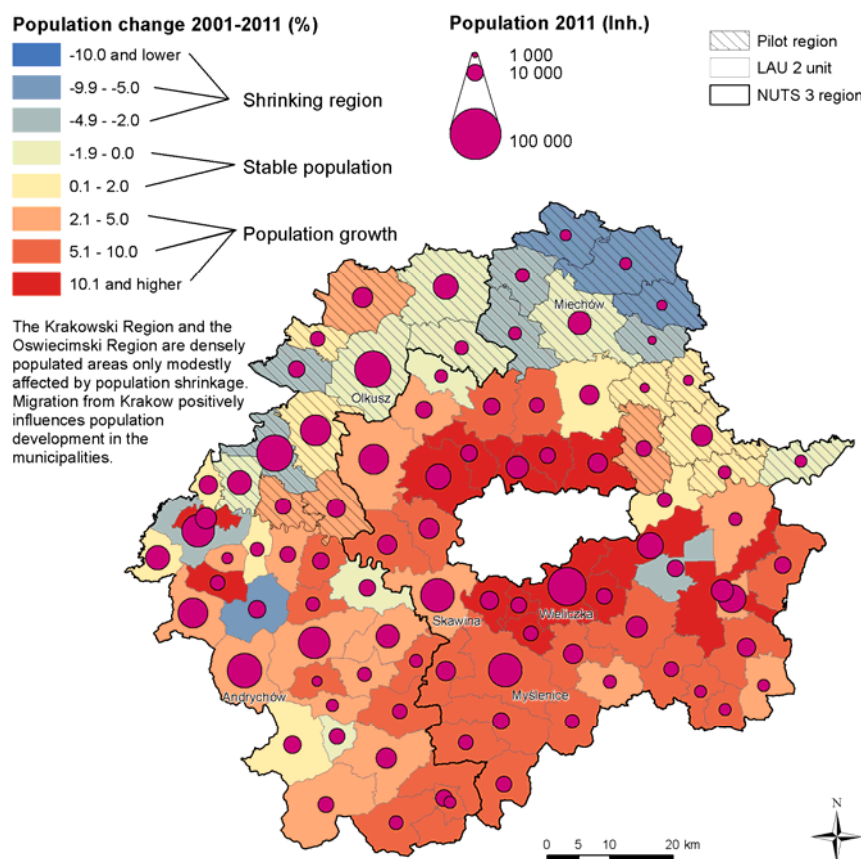

Mapa ukazuje nerovnoměrný dopad úbytku obyvatel v regionu Cuneo, který by mohl být přesněji označen jako region s přerozdělením obyvatel. Řídce obydlené horské oblasti o obyvatelstvo přicházejí, zatímco městské nížiny obyvatelstvo získávají.

3.2.6 Severozápadní Małopolsko - obce: Miechowski, Chrzanowski, Olkuski, Proszowicki (Polsko)

Mapa 24: Úbytek populace v regionu Małopolsko v 2001-2011

Populační změna 2001- 2011(%)		Populace 2011(obyv.)		
-10,0 a nižší	Upadající region	100	Pilotní region	Jednotka LAU 2 Region NUTS 3
-9,9 – 5,0		1000		
-4,9 - -2,0		10 000		
-1,9 – 0,0	Stabilní populace			
0,1 - 2,0				
2,1 – 5,0	Populační růst			
5,1 – 10,0				
10,1 a vyšší				

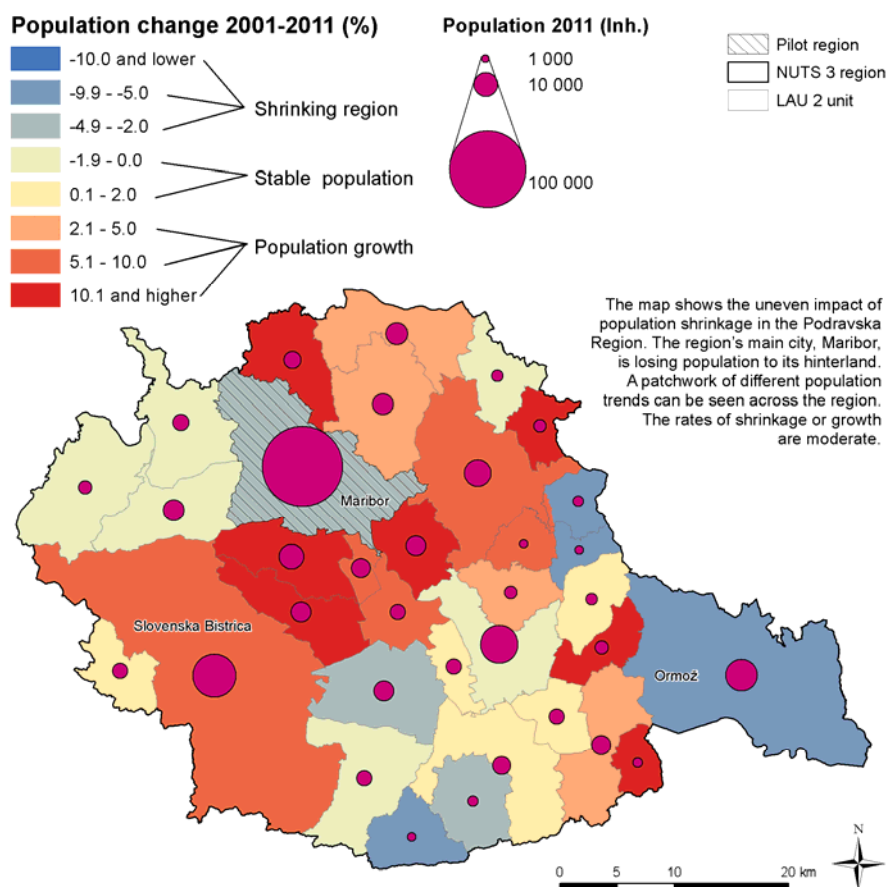

Krakowský region a region Oswiecimski jsou hustě osídlené oblasti pouze mírně ovlivněné úbytkem obyvatel. Migrace z Krakowa pozitivně ovlivňuje vývoj populace v obcích.

3.2.7 Region Podravje a Maribor (Slovinsko)

Mapa 25: Úbytek populace v regionu Podravje v 2001-2011

Populační změna 2001- 2011(%)		Populace 2011(obyv.)		
-10,0 a nižší				
-9,9 – 5,0	Upadající region	100		Pilotní region
-4,9 - -2,0			1000	Jednotka LAU 2
-1,9 – 0,0	Stabilní populace			Region NUTS 3
0,1 - 2,0			10 000	
2,1 – 5,0				
5,1 – 10,0	Populační růst			
10,1 a vyšší				

Mapa ukazuje nerovnoměrný dopad úbytku populace v regionu Podravská. Obyvatelé hlavního města regionu Maribor se stěhují do jeho okolí. V regionu lze vidět mozaiku různých populačních trendů. Míra úbytku nebo růstu je mírná.

4. Politiky související s demografickou změnou ve střední Evropě

Tato komparativní analýza socioekonomických podmínek upadajících regionů a sídel ve střední Evropě se skládá nejenom z analýzy údajů, ale také analýzy politik. V analýze politik byli všichni projektoví partneři požádáni, aby provedli revizi politických dokumentů, které nějakým způsobem souvisejí s demografickou změnou a

O 3.1.5 Zpráva o socioekonomických podmínkách

přízpůsobením demografickým změnám (např. upadající města, upadající regiony, vysídlování, stárnutí populace, migrace z venkovských/městských oblastí, demografický přechod) podle poskytnutých instrukcí. Projektoví partneři se zaměřili pouze na politické dokumenty, které se alespoň částečně týkají demografických změn.

Revize byly provedeny na dvou úrovních: celostátní a regionální. Na celostátní úrovni partneři přezkoumali národní politické dokumenty, např. Národní vývojovou strategii, Vládní priority 2012, strategické dokumenty určitých ministerstev, atd. Na regionální úrovni partneři přezkoumali dokumenty na různých úrovních správy (územní vlády na úrovních NUTS 2, LAU 1, a LAU 2) pod celostátní úrovní, např. priority místních správ, Regionální vývojovou strategii, Strategii obecních družstev atd. Tato regionálně zaměřená analýza se hlavně týká různých úrovní regionů, ve kterých se nacházejí pilotní regiony. Byla zahrnuta i krátká revize politik zaměřená na úroveň EU.

Následující výstupy od partnerů jsou souhrny s podrobným popisem politik na a) celostátní (národní) a b) regionální úrovni. Zahrnují strukturální popis politik řazených podle různých orgánů vlády/řízení. Partneři byli povzbuzováni, aby psali nejen o tom, zda byly v politickém dokumentu procesy demografické změny uvedeny, ale také jak se s nimi zacházelo, jestli byly vnímány jako důležité, jak souvisely s ostatními politickými dokumenty a jejich implementací.

4.1 Revize politiky: Evropská unie

Autor: ISCAS

Řada dokumentů zpracovaných Evropskou unií se týká stárnutí evropské populace a budoucích trendů ve společnosti, ale ne všechny se zabývají jejich řešením, obzvláště specifickým řešením těchto problémů v regionech. V závěru jednoho politického dokumentu Evropské komise je řečeno, že kombinace stárnutí a nízké plodnosti povede k rozhodujícím ekonomickým, rozpočtovým a sociálním problémům.

Stárnutí populace má také významné výzvy pro hospodářství evropských států a jejich systémy sociální péče. EK varuje, že bez provedení nezbytných institucionálních a koncepčních změn budou tyto demografické trendy naši společnost ovlivňovat do velké míry, snižovat mezigenerační solidaritu a zatěžovat budoucí generace. Navíc se očekává, že budou mít demografické změny podstatné důsledky na veřejné finance v EU. Na základě současné politiky se předpokládá, že veřejné výdaje závislé na věku (důchody, zdravotní péče a dlouhodobá péče) se v letech 2010 až 2060 zvýší o 4,1 procenta asi na 29% HDP. Očekává se, že do roku 2060 se samotné veřejné důchodové výdaje zvýší o 1,5 procenta na téměř 13% HDP. Demografické změny také ovlivní potenciální vývoj a povedou k silnému tlaku na zvyšování veřejných výdajů nejenom v oblasti zdravotní péče a starobních důchodů, ale také v oblasti infrastruktury, bydlení a vzdělání.

Určité cíle stanovené Evropskou radou chtějí vytvořit lepší podmínky pro rodiny a demografickou obnovu, většinou lepší podmínky pro rovnováhu práce-životu, např. snižováním daní druhého živitele rodiny v partnerství nebo investováním do vysoce kvalitní péče o děti. Další cíle se týkají zvyšování účasti na trhu práce a zlepšování zaměstnanosti: obzvláště zvyšování zaměstnanosti mezi staršími lidmi, reformování daňového systému a systému sociálních dávek s cílem zlepšit využití pracovní síly a investování do zdravější starší populace, aby mohla pracovat do vyššího věku a s větší produktivitou. Jedním z hlavních cílů je zvýšit produktivitu, nábor a integraci migrantů a zajistit udržitelnost veřejných financí. Evropská rada konstatuje, že koordinace na evropské úrovni by mohla zjednodušit přijetí nejlepších postupů, posílit spolupráci a snížit negativní dopady.

Jedním z hlavních dokumentů týkající se problémů stárnutí je Lisabonská strategie, která poskytuje obecný rámec pro jakékoli další strategie. Lisabonská strategie poznamenává, že s ohledem na předpokládaný rozpočtový dopad stárnoucí populace se zajištění dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí stalo klíčovým politickým cílem. Trojrozměrná strategie usiluje o zajištění fiskální udržitelnosti, skládající se z rychlejšího snižování dluhu, penzijní a zdravotní reformy a reforem trhu práce (obzvláště prodloužením profesního života).

Evropská strategie pro aktivní stárnutí usiluje o vytvoření více příležitostí pro starší lidi, aby pokračovali v práci a i nadále přispívali společnosti jinými způsoby. Výzvy spojené se stárnutím se musí přeměnit na příležitosti pro zvýšenou účast a produktivitu pracovní síly, vytváření pracovních příležitostí ve zdravotních a sociálních službách a vytvoření nových trhů, vytváření 'stříbrné ekonomiky', která zahrnuje širokou škálu ekonomických aktivit, od zdravotních produktů ke službám, mobilitu a prostředí asistovaného žití. Zaměstnanost, přístup k sociálním službám, mobilita a přístupnost dopravy, přizpůsobené bydlení pro stárnoucí populaci a sociální včlenění tvoří pět základních politických oblastí.

Stárnutí je problém pro státy jako celek. Na regionální úrovni se problémy s vylidňováním týkají hlavně odchodu mladých a vzdělaných lidí z venkova do měst. Rozdíly v ekonomické a sociální sféře se regulují do určité míry na evropské i celostátní úrovni prostřednictvím regionálních politik. V regionech je základním cílem reorganizovat služby a využití budov k přizpůsobení demografickým změnám, ale bez změny kvality a rozmanitosti služeb, např. konsolidace škol nebo poskytování zdravotních nebo sociálních služeb. Je nezbytné apelovat na regiony a obce, aby spolupracovaly a řešily své problémy týkající se demografické změny společně, a tudíž efektivněji.

Reference:

- Aktivní stárnutí: Místní a regionální řešení. 2011. Evropská unie
- Upadající regiony: Posun paradigmatu v demografickém a územním rozvoji. Studie. 2008. Regionální rozvoj. Politické oddělení B: Strukturální politika a politika soudržnosti
- Evropská komise, Eurostat – Demografická zpráva 2010. Starší, početnější a rozmanitější Evropa
- Komunikace v Komisi – Demografická budoucnost Evropy – Od výzvy k příležitosti, /* COM/2006/0571 konečná verze */ - Evropská komise 12. 10. 2006
- Zpráva o stárnutí 2009: ekonomické a rozpočtové odhady pro EU – 27 členských zemí. Evropská ekonomie
- Demografická zpráva 2010. Starší, početnější a rozmanitější Evropané. Eurostat
- Jak se vypořádat s dopadem stárnoucí populace v EU (Zpráva o stárnutí 2009). Komise Evropských komunit. Brusel 29. 4. 2009
- Zelená kniha "Konfrontace s demografickou změnou: nová solidarita mezi generacemi", Zelená kniha Komise, Březen 2005,
K dispozici na: http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/situation_in_europe/c10128_en.htm
- Pracovní skupina pro stárnutí a udržitelnost. Evropský politický výbor – Zpráva o stárnutí 2012

4.2 Revize politiky: Německá politika na celostátní, federální a regionální úrovni

Autoři: Kornelia Ehrlich a Matthias Schaarwächter (IfL)

Souhrnná politika zabývající se demografickou změnou v Německu na celostátní úrovni:

Otázkou demografické změny se široce zabývá Federální vláda Německa. Byly publikovány a/nebo schváleny některé politicky strategické dokumenty (např. *Regionalstrategie Daseinsvorsorge - Denkanstöße für die Praxis*, *Daseinsvorsorge im demografischen Wandel zukunftsfähig gestalten*, *Demografiebericht der Bundesregierung*). Federální vláda a její ministerstva také zahájily řadu projektů v regionech, které již zažívají dopady demografické změny (např. Stettiner Haff a Südharz-Kyffhäuser). Tady se testují inovativní řešení, aby se různé infrastruktury, služby, správa atd. přizpůsobily důsledkům demografické změny. Zkušenosti a výsledky takových modelových projektů jsou pak integrovány do politických a strategických dokumentů.

Poslední publikace Federální vlády týkající se aspektů demografické změny se nazývá *Demografiestrategie der Bundesregierung* (Národní demografická strategie 2012). Na jednu stranu shrnuje opatření, která již byla na různých úrovních zavedena; na druhou stranu ukazuje další možnosti přizpůsobení demografické změně. Ve shora uvedených dokumentech jsou zmíněny hlavně následující oblasti sociální a technické infrastruktury a služeb: školy, veřejná doprava, mobilita, zdravotní péče, péče o seniory a postižené, čištění odpadních vod, zásobování vodou a čištění odpadů.

V dokumentech je otázka jak se vypořádat s demografickou změnou popsána jako velmi důležitá pro budoucí rozvoj země. Proto je také spojena s ostatními (politickými) oblastmi, které je třeba řešit. Mezi nimi je propagace celoživotního vzdělávání, přizpůsobení klimatické změně, podpora efektivnosti zdrojů, další rozšíření ochrany zdraví a přizpůsobení se nedostatku odborných pracovníků.

Tyto dokumenty popisují některá možná inovativní řešení v různých oblastech infrastruktury a služeb. Mezi nimi jsou:

(A) Voda, odpad a energie:

- Rozvoj decentralizovaných koncepcí
- Vytvoření nových zdrojů příjmu (spojení vyrábění energie s čištěním odpadních vod)
- Flexibilní technická řešení
- Vytvoření centrálního systému sběru odpadu ve venkovských oblastech
- Zavedení efektivního řízení a optimálních technologií

(B) Mobilita:

- Zajišťování veřejné dopravy na základě poptávky
- Spojení soukromých a veřejných forem mobility (veřejná doprava a sdílení aut, autobusy na zavolání)
- Přístup k veřejné dopravě jako centrální kritérium pro plánování sociální infrastruktury
- Zvýšená ziskovost veřejné dopravy: kombinace dopravy zboží a služeb pasažérům
- Rozvoj nových nabídek pro nové zákaznické skupiny (např. turisty)
- Vývoj a aplikace moderních komunikačních nástrojů

(C) Zdravotní péče:

- Podpora zdravotní prevence a osobní zodpovědnost

- Silnější propojení mezi lékařskou péčí a péčí o seniory
- Vyrovnávání očekávaného nedostatku lékařů (finanční programy, flexibilní pracovní modely)

(D) Komunikace:

- Rozšíření poskytování širokého pásma
- Zachování poštovních služeb prostřednictvím rozvoje nových organizačních modelů

Návrhy jdou také za jednotlivé oblasti infrastruktury a současná řešení, která je třeba zavést ve veřejné správě; například:

(1) Zavedení demografické kontroly pro plánování nové infrastruktury

(2) Alternativní finanční a organizační modely (např. otočné finance, časové banky, družstva)

(3) Demografické koučování: profesionální podpora pro odpovědné činitele v obcích a pro občany ve vztahu k problémům a příležitostem vznikajícím z demografické změny; rozvoj nových nápadů k zajištění infrastruktury

(4) Podpora dobrovolného zapojení do organizování a financování infrastruktur a služeb

(5) Rozvoj malých a středních měst jako opory zajištění infrastruktury

Většina shora uvedených dokumentů a strategií se problémem úbytku veřejných fondů pro poskytování infrastruktur a služeb nezabývá přímo. V *Demografiestrategie der Bundesregierung* se doporučuje konsolidace veřejných rozpočtů.

Souhrn politik zabývajících se demografickými změnami v Německu na úrovni federálního státu:

Na úrovni Federálního státu Durynska a Bavorska existují některé politiky, které se zabývají demografickou změnou, většina z nich publikovaná federálními ministerstvy. Kromě analyzování vývoje je uveden současný stav a odhady demografických údajů, praktická doporučení, jak přizpůsobit různé infrastruktury a služby a správu demografické změny. Zaměření není jen na specifické oblasti infrastruktury a služeb, ale také nato, jaké dopady by mohla mít demografická změna na jiné obory jako je ekonomika a zaměstnanost, finance, klimatická změna, správa a vzdělání.

Širší publikací na federální úrovni je Daseinsvorsorge im demografischen Wandel zukunftsfähig gestalten, která je výsledkem spolupráce mezi federální vládou a federálními státy východního Německa. Jako na celostátní úrovni se formulují návrhy, měřítka a postupy, jak přizpůsobit oblasti jako zaměstnanost, vzdělání, zdravotní služby a správu demografické změny. Dále jsou na základě instrukcí formulovány strategické cíle. Doporučené postupy oslovují místní úřady, společnosti i občanskou společnost.

V některých publikacích je řešen aspekt ubývající financí, a tím i aplikace finančních modelů (např. Landesentwicklungsplan 2025 Thüringen, Demografietest Sachsen). Následující kapitola uvádí souhrn strategických dokumentů a iniciativ, které byly zavedeny ve dvou federálních státech, jenž jsou zapojeny do projektu ADAPT2DC.

Durynsko:

- Durynské ministerstvo pro výstavbu, regionální rozvoj a infrastrukturu (TMBLV) vytvořilo v roce 2004 Koordinační radu, která je odpovědná za demografickou změnu. Tato skupina vyvíjí projekty a iniciativy, které se zabývají dopady demografické změny.

- Vytvoření Servisní agentury pro demografickou změnu v roce 2011 TMBLV a Nadace Schloss Ettersburg: servisní agentury pro politiky, správu, hospodářství, asociace a občany, které zajímají otázky týkající se demografické změny.

- Durynská demografická konference

- Durynská strategie pro udržitelnost spojuje řídicí principy a body zaměření. Ty se, mimo jiné, týkají přizpůsobení infrastruktury demografické změně v Durynsku. Propojení na další oblasti jako je podpora rodin a zaměstnanost k přilákání mladých lidí do Durynska; podpora integrace imigrantů přicházejících do Durynska z ciziny a podpora tolerance mezi obyvateli.

- Zprávy o demografii (publikované od roku 2006): Tyto zprávy fungují jako směrnice pro odborníky v oblasti ekonomie, správy, politiky a asociací, kteří se zabývají poskytováním technické a sociální infrastruktury a služeb.

- Landesentwicklungsplan 2025 Durynsko (Státní rozvojový plán 2025) předkládá řídicí principy regionálního plánování. K nim patří vytváření rovných (ale ne stejných) životních podmínek ve všech oblastech Durynska; zajišťování infrastruktury na základě poptávky; aplikace alternativních finančních a organizačních modelů a decentralizovaná koncentrace veřejné infrastruktury. Specificky se zaměřuje na venkovské regiony, které budou podporovány jako národní zdroj a kulturně důležité oblasti. Ve všech opatřeních pro regionální plánování se bude zvažovat demografická změna a její důsledky na zajištění infrastruktury. Pro různé územní entity (malá města, velkoměsta, venkovské regiony) musí být vytvořena různá řešení. Je třeba udržet princip centrálních míst, která fungují v regionech jako pevné body. Tento plán zdůrazňuje, že tato centrální místa musí být spojena s venkovskými regiony, což znamená, že je rozvoj funkčního veřejného/soukromého dopravního systému základní.

- Cena budoucnosti Durynska: Od roku 2012 se uděluje tato cena každý druhý rok iniciativám a projektům, které se zabývají demografickou změnou inovativním způsobem.

- Rozvoj kvalifikovaných pracovníků potřebných v Durynsku: vydávaný od roku 2008 každý druhý rok, studie informují o počtu zaměstnanců potřebných v různých oblastech a poskytují doporučení ke zlepšení.

- Zástupce pro soužití generací (od roku 2010): On/ona bude podporovat dialog mezi generacemi a radit politickým činitelům ohledně demografické změny a soužití generací.

Bavorsko:

- Aktionsplan demografischer Wandel (akční plán): Tento plán představuje opatření v různých oborech, která je třeba přijmout k řešení demografické změny v Bavorsku. K nim patří finanční podpora ekonomiky a obcí prostřednictvím reformy přerozdělování příjmů mezi celostátní úroveň, úroveň federálního státu a komunální úroveň; posílení spolupráce mezi obcemi a propagace regionální ekonomiky; podpora vzdělání, rodin a infrastruktury prostřednictvím financování výzkumu; rozšíření služby péče o děti ve venkovských oblastech; podpora multigeneračních projektů; propagace umístění rodinných lékařů ve venkovských oblastech; rozvoj inovativních řešení pro snižování nákladů na zásobování vodou a čištění odpadních vod či zajištění širokého pásma ve venkovských oblastech.

- Landesentwicklungsprogramm 2006 (Státní rozvojový plán): Toto je centrální dokument pro územní vývoj v Bavorsku se speciálním zaměřením na rozvoj venkovských regionů. Je to návod na územní vývoj Svobodného bavorského státu. Klíčové podmínky jsou formulovány jako cíle, mezi nimi jsou: udržení/zachování a vytvoření stejných životních i pracovních podmínek ve všech částech země, věnování pozornosti venkovským oblastem a zavedení prvořadých principů pro venkovské oblasti, kde chybí infrastruktura a poskytování základní

infrastruktury jako jsou mateřské školy pro děti nebo školy, dokonce i během poklesu využití kapacity. Prvořadý princip v podpoře venkovských oblastí, kde chybí infrastruktura, je v celé zemi jedinečný. Je důležitý pro zajištění infrastruktury i pro klasifikaci podporovaných oblastí, zavádění asistenčních opatření a rozdělování financí.

- Generationenfreundliche Zukunft (Budoucnost přátelská ke generacím): Tato brožura shrnuje relevantní otázky plánování a politické praxe týkající se demografické změny ve formě otázek. Ukazuje, jak se otázky demografické změny týkají i jiných politických otázek jako je rodinná politika (otázka obcí přátelských k dětem a rodinám), politika seniorů (péče o seniory, kteří bydlí doma), vzdělání a zaměstnanost (integrace zaměstnanců s rozdílným

O 3.1.5 Zpráva o socioekonomických podmínkách

původem, jako jsou imigranti a svobodní rodiče; celoživotní studium), občanská účast (rámec obcí pro podporu občanské účasti), mezigenerační spolupráce (v obcích jsou k dispozici sítě a projekty) a rovnost pohlaví (k řešení tohoto problému byla zavedena určitá opatření). V této brožuře jsou také nastíněny průřezové problémy, jak se vypořádat s demografickou změnou, jako spolupráce mezi obcemi, veřejná doprava a podpora sociálně znevýhodněných rodin.

Souhrn politik zabývajících se demografickými změnami v Německu na regionální úrovni:

Další úroveň pod úrovní federálního státu, regionální, se také zabývá otázkou demografické změny. Důležitou institucí v Německu na regionální úrovni je regionální plánovací sdružení. Díky zapojení dvou pilotních regionů do projektu ADAPT2DC jsou obzvláště relevantní regionální plánovací sdružení Oberfranken- Ost (Bavorsko) a Ostthüringen (Durynsko). Ty formulovaly Regionalpläne (Regionální rozvojové plány), kde předkládají centrální cíle a opatření pro plánovací region.

Plán regionálního rozvoje Oberfranken-Ost se široce zabývá aspektem demografické změny: formulované cíle a opatření odkazují na dopady, které (už) má demografická změna na region. Plán je rozdělen do dvou sekcí: první je interdisciplinární a odkazuje na obecné cíle (vytvoření a zabezpečení rovných životních a pracovních podmínek), cíle týkající se obyvatel a hospodářství (udržení počtů obyvatel, přilákání nových obyvatel) a územní struktury (zlepšení veřejné dopravy). Druhá sekce shrnuje cíle a opatření pro jednotlivé infrastruktury jako je zásobování vodou a energií nebo zdravotní péči. Obecně se zaměřuje na zlepšené zajištění infrastruktur a služeb a vytvoření rovných životních podmínek srovnatelných s ostatními bavorskými regiony. Uvádí se aspekt úspor nákladů, ale ne konkrétní nebo přímé varianty.

Uvedené plánovací dokumenty odkazují na dva aspekty: vytvoření rovných životních podmínek v regionech a koncepci centrálních míst. První byl zakomponován do německé ústavy (článek 72), a tím utvářel celostátní, federální a regionální politiku. Avšak různí autoři (Back 2006, Maretzke 2011) zdůrazňují potřebu zavést nové paradigma v rámci regionálního plánování, které nepostupuje podle cíle rovných životních podmínek, ale spíše poskytování základních zásob. Ten druhý se týká koncepce centrálních míst, systému územního plánování, které na základě velikosti skupin obyvatel stanoví, které úkoly musí obec splnit (Bartl 2011: 86). Funguje jako nástroj regionální stabilizace a řídí (de)koncentraci infrastruktur a služeb. Tato koncepce není řízena směrem k růstu ani k úbytku; umožňuje přizpůsobení v obou směrech. Zeck zdůrazňuje, že existuje otázka, zdali musí být tato koncepce přizpůsobena novému demografickému kontextu (Zeck 2003).

Reference – celostátní úroveň:

- BMVBS/BBSR/BBR (Hrsg.) (2011): Regionalstrategie Daseinsvorsorge - Denkanstöße für die Praxis, http://www.region-schafft-zukunft.de/cln_032/nn_253258/DE/ProjekteNordfriesland/RegionalstrategieDaseinsvorsorge/Regionalstrategie/LeitfadenRegionalstrategie.templateId=raw.property=publicationFile.pdf/LeitfadenRegionalstrategie.pdf
- Beauftragter der Bundesregierung für die Neuen Bundesländer (Hrsg.) (2011): Daseinsvorsorge im demografischen Wandel zukunftsfähig gestalten. Handlungskonzept zur Sicherung der privaten und öffentlichen Infrastruktur in vom demografischen Wandel besonders betroffenen ländlichen Räumen, http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/BODL/Themen/Demografie/daseinsvorsorge1.pdf?__blob=publicationFile
- Bundesministerium des Inneren (Hrsg.) (2011): Demografiebericht. Bericht der Bundesregierung zur demografischen Lage und künftigen Entwicklung des Landes, http://www.bmi.bund.de/DE/Themen/PolitikGesellschaft/DemographEntwicklung/Demografiebericht/demografiebericht_node.html
- Bundesministerium des Inneren (2012): Jedes Alter zählt. Demografiestrategie der Bundesregierung, http://www.demografiestrategie.de/DGS/DE/Demografiestrategie/demografiestrategie_node.html

Reference- celostátní úroveň:

- Thüringer Staatskanzlei (2011): Die Thüringer Nachhaltigkeitsstrategie, http://www.nachhaltigkeitsbeirat-thueringen.de/images/pdf/informationmaterial/thueringer_nachhaltigkeitsstrategie2011.pdf
- Beauftragter der Bundesregierung für die Neuen Bundesländer (Hrsg.)(2011): Daseinsvorsorge im demografischen Wandel zukunftsfähig gestalten. Handlungskonzept zur Sicherung der privaten und öffentlichen Infrastruktur in vom demografischen Wandel besonders betroffenen ländlichen Räumen, str. 64-70, http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/BODL/Themen/Demografie/daseinsvorsorge1.pdf?__blob=publicationFile
- Thüringer Ministerium für Bau, Landesentwicklung und Verkehr (2012): Zweiter Demografiebericht Teil1(Část1): Vývoj populace v Durynsku a jeho regionech
Teil 2(Část2): Výzvy a přístupy k zabezpečení vybraných otázek služeb obecného zájmu
Teil 3(Část3): Zvláštní část
<http://www.thueringen.de/th9/tmbvl/landesentwicklung/demografisch/bericht/>
- Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Infrastruktur, Verkehr und Technologie (2011): Aufbruch Bayern. Aktionsplan demografischer Wandel, http://www.laendlicherraum.bayern.de/fileadmin/Dokumente/PDF/Demographischer_Wandel/Aktionsplan_demographischer_Wandel.pdf
- Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Infrastruktur, Verkehr und Technologie (2006): Landesentwicklungsprogramm Bayern 2006, <http://www.laendlicherraum.bayern.de/themen/landesentwicklungs-programm.html>
- Bayerisches Staatsministerium für Arbeit und Sozialordnung, Familie und Frauen (2012): Generationenfreundliche Zukunft. 30 Fragen zu kommunalen Demografiestrategien aus dem Sozialbereich, <http://www.verwaltung.bayern.de/egov-portlets/xview/Anlage/4016121/Generationenfreundliche%20Zukunft.pdf>

Reference- regionální úroveň:

- Regionaler Planungsverband Oberfranken-Ost (1987) : Regionalplan, <http://www.oberfranken-ost.de/deu/m3/index.html>, naposledy navštívené: 18.09.2012
- Regionaler Planungsverband Ostthüringen (2012): Regionalplan Ostthüringen, <http://www.regionalplanung.thueringen.de/rpg/ost/regionalplan/rop/voel/>, naposledy navštívené: 19.09.2012
- Back, Hans-Jürgen (2006): Allgemeine Befunde - Konsequenzen für die räumliche Planung, in: Back, Hans-Jürgen (Hrsg.): Konsequenzen aus der demographischen Entwicklung für Regionen in Nordwestdeutschland, Hannover: Verlag der ARL, str. 54-65
- Maretzke, Steffen (2011): Die demographischen Herausforderungen Deutschlands konzentrieren sich auf die ostdeutschen Regionen, in: Bundesinstitut für Bau-, Stadt- und Raumforschung (BBSR) im Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung (BBR) (Hrsg.): Demografische Spuren des ostdeutschen Transformationsprozesses. 20 Jahre deutsche Einheit, BBSR-Online-Publikation 03/2011, Bonn, str. 12-27
- Zeck, Hildegard (2003): Zentrale Orte als räumliches Konzept für Anpassungsstrategien, in: BBR (Hrsg.): Demographischer Wandel und Infrastruktur im ländlichen Raum - von europäischen Erfahrungen lernen, Informationen zur Raumentwicklung, Heft 12/2003, str. 725-736

4.3 Revize politiky: Maďarsko a region Észak-Alföld

Autor: ONEP, ÉARDA

Souhrn politik zabývajících se demografickou změnou v Maďarsku na celostátní úrovni

V Maďarsku je porodnost typicky nízká a snižuje se, úmrtnost je zase vysoká. Počet obyvatel se snižuje už po více než dvě desetiletí; v minulých 20 letech se počet obyvatel snížil přibližně o 5%. Předpovědi tvrdí, že tato tendence bude pokračovat, což zdůrazňuje důležitost demografických otázek. I tak má Maďarsko nedostatek politických dokumentů či strategií zabývajících se exkluzivně demografií. Na celostátní úrovni existuje několik operativních a strategických dokumentů, které mají demografický význam, ale tato otázka je obvykle spojená s dalšími politickými oblastmi.

Maďarský národně strategický referenční rámec/Nový rozvojový plán Maďarska (NHDP), 2007-2013 (2007) – Tento plán se jen nepřímo týká demografických změn. NHDP se zaměřuje na vzrůstající nezaměstnanost a vytvoření podmínek podporujících trvalý růst. Tento plán zdůrazňuje iniciativy zaměřené na sociální obnovu.

Nový plán Széchenyi (2011) – Ekonomický rozvojový program maďarské vlády reaguje na demografické výzvy, kterým Maďarsko čelí, a zajišťuje scénář růstu, který může být po dlouhou dobu trvalý. Hlavními cíli jsou zlepšování konkurenceschopnosti Maďarska vytvořením jednoho milionu nových pracovních míst do deseti let.

Operační plán sociální obnovy (SROP/TÁMOP) – Účelem SROP je realizovat v programovém období 2007-2013 zásahy, které ovlivní celkovou populaci v zemi. Specifickými cíli SROP jsou: zlepšení vyrovnaní nabídky pracovního trhu a poptávky; snížení regionálních rozdílů v činnosti; propagace přizpůsobivosti změnám; propagace celoživotního učení; zlepšení zdravotního stavu a schopnosti pracovat; posílení sociálního začlenění, propagace rovných příležitostí.

Operační plán sociální infrastruktury (SIOP/TIOP) - SIOP se zaměřuje na rozvoj fyzických podmínek infrastruktury veřejných služeb. Proto zahrnuje vývoj infrastruktury vzdělání a školení, systém zdravotní péče, pracovní trh a sociální služby.

Plán Széll Kálmán (2011), obsahující Program strukturální reformy Maďarska (2011-2014)

Na základě politických rozhodnutí týkajících se strukturálních reforem byl vypracován detailní akční plán s příslušným harmonogramem a legislativou k udržení nebezpečných fiskálních pozic v Maďarsku v letech 2013/2014. Popsané strukturální změny nepřímo ovlivnily demografickou situaci v zemi. Například: Program obsahuje strategické směry nebo reformní koncepce, ve kterých lze některé kritické oblasti (jako je systém samospráv, důchody v naturáliích, sociální služby, záležitosti veřejných financí, obecní doprava) zlepšit.

Plán Széll Kálmán 2.0 (2012), obsahující Celostátní reformní program Maďarska 2012 a Konvergenční program Maďarska 2012

Jako pokračování shora uvedeného Programu strukturální reformy 2011-2014/ Plán Széll Kálmán, Plán Széll Kálmán 2.0 realizuje další kroky k zajištění fiskální udržitelnosti Maďarska. Program se zaměřuje na řešení nezaměstnanosti znevýhodněných skupin. Nepřímo se demografie týká následující reformy dokumentu:

- Reformování systému zdravotní péče (reorganizace zdravotní péče podle plánu Semmelweis – kromě jiného zavést zvláštní ambulantní a nemocniční péči jako státní odpovědnost (místo místních samospráv), ke koordinaci rozvoje plánovaného ve zdravotním a sociálním sektoru).

- Reformování systému vzdělávání (kromě jiného posílit vzdělávání a školení orientované na praxi, organizovat veřejné vzdělávání lépe upravené na aktuální potřeby pracovního trhu. Ve vyšším vzdělávání budou role státu znovu zváženy ve vztahu k velikosti a povaze s ohledem na zavedení menšího podílu, snížení počtu studentských míst s veřejným financováním.)

- Reformování trhu práce (hlavním cílem je směřovat lidi, kteří jsou schopni pracovat, ale nejsou v současnosti aktivní, zpět na pracovní trh prostřednictvím efektivnějších pobídek a předpisů pracovního trhu i více cíleného trhu práce, školení a sociálních dotací)

- Reformování péče o seniory a aktivní stárnutí (kromě oddělení pojištění, solidarity a sociálních prvků současného systému od sebe jsou vytvářeny snahy potlačit různé formy předčasného odchodu do důchodu. Hlavním cílem nového uspořádání systému sociální ochrany je spíše nabídnout pracovní příležitosti než sociální pomoc lidem dlouhodobě bez práce.)

- Modernizace veřejné správy

Národní koncepce územního rozvoje (NSDC/Országos Területfejlesztési Konceptió) (2005)

NSDC definuje územní vizi Maďarska, komplexní, dlouhodobé cíle územní politiky nezbytné pro dosažení této vize a střednědobé územní cíle, nastiňuje priority územní politiky, stanoví podmínky pro instituce a nástroje realizace politiky a obsahuje koncepční cíle pro jednotlivé regiony. Tato koncepce má silné zaměření na sociálně ekonomický výhled. Kromě jiného se zabývá: přitahováním investic k zajištění vysoké úrovně vytváření pracovních míst v regionech, které se potýkají s nezaměstnaností; a zlepšení schopností osad a geograficky okrajových oblastí udržet si populaci a přilákat nové obyvatele. Dokument zdůrazňuje důležitost úspěšného zavedení decentralizace, aby se navýšily i rozvojové zdroje měst/vesnic, které by samy řídily.

Národní rozvoj 2020 (v rámci veřejné konzultace do 31. ledna 2013, očekávané zlepšení kolem dubna 2013) / Koncepce národního rozvoje a územního rozvoje Maďarska

Obnova shora uvedené Národní koncepce územního vývoje (2005). Tato nová strategie také plní výzvy z programového období 2014-2020. Koncepce analyzuje současnou demografickou situaci Maďarska v mezinárodním kontextu a výhledy národně demografického scénáře do roku 2021. Také se zabývá očekávanými demografickými vlivy shora uvedených strukturálních reforem. Koncepce definuje integrované akce k řešení problémů týkajících se demografie na celostátní úrovni. Např. zdůrazňuje důležitost posílení obcí.

Diskusní materiál o novém baby boomu (2012)

Tento diskusní materiál byl realizován tzv. 'kulatým stolem obyvatel', což je důležitá platforma pro demografické otázky v Maďarsku. Tento kulatý stůl byl založen v roce 2009 Maďarskou akademií věd, aby zlepšil demografickou situaci v Maďarsku. Měsíčně se schází osm pracovních skupin z různých sfér (vědecké, nevládní organizace, náboženské, obchodní atd.), aby vypracovalo návrhy na zvýšení porodnosti v Maďarsku. Návrhy se zasílají maďarské vládě, kde je založen přípravný proces legislativy týkající se rodin. Nejdůležitější návrhy kulatého stolu byly publikovány pod titulem '**Nový baby-boom – revoluce v rodičovství maďarské střední vrstvy**'. Hlavní témata dokumentů jsou následující: flexibilní pracovní doba, vytvoření flexibilního systému péče o děti, přenositelnost mezi dotacemi v hotovosti a službami podporující péči o dítě, pracoviště přátelská k rodině, místní samosprávy, vyšší vzdělání, příspěvky na bydlení pro mládež atd.

Národní strategie rozvoje venkova 2012-2020/ Darányi Ignác Plan (2011)

Strategie stanoví cíle a základní principy zaměření rozvoje venkova na udržitelnost a hodnoty venkovského

života. Jedním z pěti strategických cílů Strategie je 'Posílení venkovských obcí a zlepšení kvality života venkovské populace'. Kromě jiného definuje aktivity na zastavení migrace z venkovských oblastí a obsahuje pobídky pro mladé lidi, aby převzali zemědělství, začali žít na venkově a zachovali venkovská sídla (v rámci 'Demografického územního programu' [Demográfiai földprogram], podporuje mladé farmáře s přednostním, trvalým pronájmem polí [25 až 50-let]), a obnovuje úzký vztah mezi městem a jeho venkovským okolím.

Souhrn politik zabývajících se demografickou změnou na regionální úrovni – region Észak-Alföld

V regionu Észak-Alföld existuje několik regionálních rozvojových dokumentů, které se zabývají otázkou demografické změny. **Rozvojová strategie Észak-Alföld** má pět specifických cílů a některé její priority jsou relevantní k otázce demografických změn. Nejdůležitějším cílem podle sociálních otázek je pátý specifický cíl rozvojové strategie, který se snaží snížit regionální rozdíly, posílit sociální soudržnost a zvýšit zaměstnanost v regionu.

Podle **Regionálního operačního programu regionu Észak-Alföld**, který se týká otázky lidských zdrojů, je jednou z priorit rozvoj infrastruktury lidských zdrojů. Rozvoj lidských zdrojů vyžaduje konzistentní vzdělávání podle příslušných norem, počínaje úrovní mateřských školek. V této oblasti hraje regionální optimalizace a rozvoj veřejných služeb osobní povahy speciální roli. Prioritní osa upřednostňuje podporu rozvoje mateřských škol a nižší úroveň základního vzdělávání blízko domova. Jedním z operačních cílů prioritní osy je zlepšení kvality veřejných služeb v osadách regionu.

Všechny tři kraje v regionu Észak-Alföld mají svoji vlastní koncepci regionálního rozvoje. Všechny tyto koncepce se v současnosti restrukturují, ale předběžné odhady současné situace jsou k dispozici k veřejné diskusi. **Koncepce regionálního rozvoje Jász-Nagykun-Szolnok** předkládá potenciální rozvojové možnosti s odkazem na demografické údaje a se zaměřením na zlepšování situace místních obyvatel a kromě jiného podporuje inovativní iniciativy spolupráce mezi městskými úřady, institucemi a nevládními organizacemi. Hodnocení současné situace v **Koncepci regionálního rozvoje kraje Hajdú-Bihar** říká, že ke zlepšení lidského kapitálu v zemi se plánuje rozvoj vzdělání a udržení populace kraje se zlepší zaměřením na zaměstnanecká centra ve venkovských oblastech. V **Koncepci regionálního rozvoje kraje Szabolcs-Szatmár-Bereg** je však rozšíření zaměstnanosti jedním z plánovaných zásahů, zatímco role a tím i podpora denních pečovatelských služeb je zanedbána.

Kromě shora uvedených dokumentů o regionálním rozvoji existuje také **Zpráva o případové studii Semigra regionu Észak-Alföld**, která byla vypracována v rámci programu ESPON 2013. Tato zpráva o případové studii uvedla závěr, že bez dramatického přehodnocení národní demografické politiky nelze negativní vlivy migrace, kterou dnes zažíváme, překlenout. Nejdůležitějšími oblastmi rozvoje je vytvoření pracovních míst, vzdělání, politika mládeže a rozvoj vesnic i venkova, a mezi posledně jmenovanými je zdůrazněn i raný rozvoj dovedností počínaje dětmi v předškolním věku.

Reference

Celostátní úroveň:

- Maďarský národní strategický referenční rámec/ Nový rozvojový plán Maďarska (NHDP), 2007-2013 (2007)
http://www.nfu.hu/the_new_hungary_development_plan
- Nový plán Széchenyi (2011)
<http://ujszeczenyiterv.gov.hu/strategy>
- Operační program sociální obnovy (SROP/TÁMOP)
<http://www.nfu.hu/doc/357>
- Operační program sociální infrastruktury (SIOP/TIOP)
<http://www.nfu.hu/doc/358>
- Národní koncepce územního rozvoje (NSDC/Országos Területfejlesztési Konceptió)) (2005)
<http://www.vati.hu/static/otk/eng/nsdc2005eng.pdf>
- Plán Széll Kálmán (2011), který obsahuje strukturální reformní program Maďarska (2011-2014)
<http://www.kormany.hu/download/b/23/20000/Hungary%27s%20Structural%20Reform.pdf>
- Plán Széll Kálmán 2.0 (2012), který obsahuje Celostátní reformní program Maďarska 2012 a program sblížování Maďarska 2012
http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nd/nrp2012_hungary_en.pdf
- Celostátní rozvoj 2020 (s veřejnou diskusí do roku 31. ledna 2013, očekávané schválení v dubnu 2013) / Koncepce národního rozvojového a územního rozvoje Maďarska
http://www.nth.gov.hu/files/download_files/504/otk_tarsadalmi_egyeztetes_1217.pdf
- Diskusní dokument o novém baby boomu (2012)
<http://www.kormany.hu/download/b/dc/80000/%C3%9A%20baby%20boom20120509.pdf> (HU)
- Národní rozvojová strategie venkova / Nemzeti Vidékstratégia 2012-2020/ Darányi Ignác Plan (2011)
http://www.terport.hu/webfm_send/2767 (HU)

Regionální úroveň:

- Regionální rozvojová strategie Észak-Alföld 2007-2013.
http://www.eszakalfold.hu/userfiles/hun/fejlesztési_dokumentumok/strategia/EAR_Strategia_0804.pdf_20080421_092113.pdf
- Operační program regionu Észak-Alföld 2007-2013.
http://www.eszakalfold.hu/userfiles/hun/fejlesztési_dokumentumok/eAOP/EAOP_adopted_en.pdf_20070813_104816.pdf
- Regionální rozvojová koncepce kraje Jász-Nagykún-Szolnok,
http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/tanacs/konceptio_01_vizsgalat.pdf
- Regionální rozvojová koncepce kraje Hajdú-Bihar
http://www.hbmo.hu/upload/68/1328/03A_Hajdu-BiharmegyeTeroletfejlesztiskonceptiojatmegalapozofelaroertekelovizsgalat_munkanyaga.pdf
- Regionální rozvojová koncepce kraje Szabolcs-Szatmár-Bereg 2012
http://www.szszbmo.hu/dokumentumtar/doc_download/2520-a-szszb-megyei-terueletfejlesztis-konceptiotmegalapozo-helyzetfeltaro-ertekel-dok-es-mellekletei
- Zpráva o případové studii Espon-Semigra: verze regionu Észak-Alföld 28.března 2012
http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/TargetedAnalyses/SEMIGRA/SEMIGRA_Draft-Final-Report_Annex_2D_Eszak_Alfoeld.pdf

4.4 Revize politiky: Česko a Ústecký region

Autor: ISCAS

Politika na celostátní úrovni

Na celostátní úrovni je hlavním orgánem zabývajícím se stárnutím Rada vlády pro seniory a stárnutí populace, která byla vytvořena v roce 2006 jako vládní poradní výbor pro tuto otázku. Rada se snaží vytvořit podmínky pro zdravé, aktivní a důstojné stáří a aktivní zapojení starších lidí do ekonomického a sociálního rozvoje společnosti. Rada navrhuje koncepční a legislativní řešení významných otázek týkajících se života starších lidí a stárnutí populace a zahajuje partnerství mezi veřejnými orgány, sociálními partnery a organizacemi občanské společnosti. Kontroluje a hodnotí dokumenty EU a dokumenty vytvořené jinými mezinárodními institucemi, které se zabývají touto otázkou, a následně vládě předkládá návrhy na jejich realizaci ve specifické politice. Rada má 28 členů a spadá pod Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Rada vlády pro seniory a stárnutí populace iniciovala vytvoření a ratifikaci Národního programu přípravy na stárnutí (Kvalita života ve stáří) na léta 2003-2007 a 2008-2012 (<http://www.mpsv.cz/cs/2857>). Program stanoví, že je nezbytné zaměřit se na tato strategická témata a priority ke zlepšení kvality života ve starším věku a úspěšnému řešení výzev spojených s demografickou změnou – aktivní stárnutí, atmosféra a obec otevřená stáří, zlepšení zdraví a zdravotní péče ve stáří, podpora rodiny a sociálních pracovníků a podpora účasti starších lidí ve společnosti a ochrana lidských práv. Tyto priority se musí podporovat horizontálně přes jednotlivé sektory a na všech úrovních veřejné správy. Jedním ze specificky zmíněných cílů je snížení sociálních a regionálních rozdílů v přístupu k veřejným službám.

Ministerstvo zemědělství má Program pro rozvoj země, který se také zabývá stárnutím a úbytkem populace. Zaměřuje se na podporu farmářů ve znevýhodněných lokalitách, ale také propaguje obnovu a rozvoj vesnic, veřejné infrastruktury a služeb; propaguje vytvoření nových firem na venkově a jejich rozvoj a také zachování a rozvoj dědictví vesnice a cestovního ruchu. Dalším cílem je zavést regionální rozvojové strategie. Propagace projektů je zmíněna v Zelené knize 2010.

Strategie regionálního rozvoje Ministerstva regionálního rozvoje definuje snižování nepříznivých regionálních rozdílů a rozvoj specifických problematických regionů jako své hlavní cíle. Finanční zdroje by se měly zaměřit na modernizaci a diverzifikaci ekonomické struktury těchto regionů těžce zasažených ekonomickou restrukturalizací, zlepšení ekonomické efektivity hospodářsky slabých regionů, rozvoj trhu práce v regionech s vysokou nezaměstnaností a ekonomickou diverzifikací venkovských regionů a okrajových regionů ležících mimo rozvojové osy. Strategie také definuje, které regiony mohou získat podporu z určitých rozvojových programů. Jedním z hlavních cílů je zastavit tendence směrem k ekonomické zaostalosti a úbytku a vyhlidňování malých obcí.

Politiky na regionální úrovni

Všechny regiony mají své programové dokumenty týkající se dalšího rozvoje regionu a strategie tohoto rozvoje. Většina regionů si je vědoma demografických trendů spojených se stárnutím populace a vyhlidňováním, většinou ve vzdálených oblastech. Avšak pouze některé regiony považují stárnutí za významný problém, který musí být vyřešen specifickými politikami. V programových dokumentech některé regiony zmiňují selektivní emigraci z venkova spojenou s transformací ekonomické základny a problémy s občanskou vybaveností a veřejnými službami v menších obcích.

Cílem politiky na regionální úrovni je stabilizace populace na venkově, udržení bydlení v menších obcích a udržení sítě základních škol na venkově. Mezi aktivitami navrženými k zastavení vyhlidňování vzdálených oblastí se zmiňují následující projekty: zlepšení dopravní infrastruktury a především dopravních služeb do nedalekých center, kde se soustřeďují služby a pracovní místa, propagace bydlení a projekty na revitalizaci a

modernizaci budov využívaných pro veřejné služby v menších obcích. Další významné cíle společně zahrnují propagaci zaměstnanosti a vytváření pracovních míst na venkově, rozvoj infrastruktury IT pro obchodníky na venkově, propagaci venkovské turistiky a využití aktivních postupů zaměstnanosti. Dalším cílem je rozšířit portfolio ekonomických aktivit ke snížení úrovně závislosti venkova na městech a předměstských zónách. Některé regiony také zmiňují potřebu zvyšovat konkurenceschopnost zemědělství a řízení krajiny jako stabilizačního prvku venkova. Je také nezbytné ve všech oblastech zajistit poskytování zdravotní péče a sociálních služeb dobré kvality přizpůsobených demografickým změnám. Některé projekty se zaměřují na propagaci místních obcí a občanských iniciativ.

Reference:

- Program rozvoje územního obvodu Středočeského kraje
- Program rozvoje Jihočeského kraje
- aktualizovaná verze Programu rozvoje Plzeňského kraje
- Program rozvoje Karlovarského kraje
- Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého kraje
- Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje
- Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje
- Program rozvoje Pardubického kraje
- Program rozvoje kraje Vysočina
- Strategický plán hl. m. Prahy
- Program rozvoje Jihomoravského kraje
- Strategie rozvoje Zlínského kraje
- Program rozvoje Moravskoslezského kraje
- Program rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje
- Regionální operační programy jednotlivých regionů soudržnosti

Politiky v Ústeckém regionu a v pilotní oblasti regionu Vejprty

Všechny programy a analytické dokumenty týkající se problémů Ústeckého regionu uvádějí demografické změny v regionu, ale snížení počtu obyvatel ještě není považováno za významný problém. Ústecký region je v současnosti jedním z nejmladších regionů v Česku, jak je uvedeno v Problémové analýze Ústeckého regionu, ale i zde je možné pozorovat stárnutí populace. Tento trend se bude podle analýzy prohlubovat a v Ústeckém regionu bude mnohem intenzivnější než v jiných částech Česka kvůli současné struktuře mladých lidí v regionu zděděné novým osídlováním regionu po 2. světové válce. Všechny dokumenty také poukazují na velké rozdíly mezi různými částmi regionu. Zatímco ve velkých městech Ústeckého regionu se počet obyvatel snižuje v menší míře než v jiných regionech Česka, pokles počtu obyvatel již lze sledovat ve vzdálených obcích v oblasti Krušných hor. Donedávna se populace regionu snižovala díky přirozenému poklesu, ale to se vyrovnalo značným přistěhovalectvím (hlavně mezinárodní imigrací). Během ekonomické krize se některé továrny zavřely a zvýšila se nezaměstnanost. To vedlo také ke zvýšení vystěhovalectví z regionu. Z malých obcí většinou odcházejí mladí a vzdělaní lidé do větších měst při hledání pracovních míst.

Rozvojový program Ústeckého regionu zmiňuje prohlubující se regionální rozdíly v kvalitě životních podmínek a horší přístup k pracovním místům a službám v odlehlých oblastech. Jednou z hlavních priorit regionu je rozvoj veřejné dopravy na mikroregionální úrovni s cílem její modernizace a následným přitahováním dalších uživatelů. Další prioritou je propagace regionálního rozvoje, což v praxi znamená projekty na zkrášení vesnic a obnovu a rozvoj vesnického bydlení, a také projekty zaměřené na rozvoj informačních a komunikačních technologií. Cílem je také snížit nezaměstnanost prostřednictvím vytvoření nových pracovních míst založených většinou na místní a regionální výrobě, propagaci malých a středních podniků, obzvláště v sektoru služeb, řemesel, cestovního ruchu a sociálních služeb.

Reference:

- Účast v mezinárodním projektu YURA zaměřeném na projekty řešící demografické změny.
- Účast v mezinárodním projektu EURUFU
- Problémová analýza Ústeckého kraje. Krajský úřad: Odbor regionálního rozvoje
- Strategie rozvoje venkovských oblastí Ústeckého kraje, 2005
- Program rozvoje Ústeckého kraje 2008-2013, aktualizace 2010

4.5 Revize politiky: Itálie, region Piemonte

Autor: UNCEM

Zaměření: Politické dokumenty související s demografickými změnami a přizpůsobením demografickým změnám na celostátní a regionální úrovni.

Politiky na celostátní úrovni

V Itálii jsou na celostátní úrovni základními dokumenty Národní operační programy (NOP) vydávané italským Ministerstvem práce a sociálních věcí, Ministerstvem školství a Ministerstvem pro univerzity a výzkum společně s Ministerstvem ekonomického rozvoje, které souvisejí s demografickými změnami a přizpůsobením na ně.

Jak je uvedeno v Národním strategickém rámci Ministerstvo práce a sociálních věcí zodpovídá za dva Národní operační programy (NOP): **‘Systémová opatření – Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost’** a **‘Vláda a systémová opatření – konvergence’**. Cíle těchto NOP jsou tři. Prvním je podílet se na vyrovnaném vztahu mezi regionálním rozměrem strategie a operací a zajistit ‘celostátní systém’ nezbytných opatření, pokud jde o řízení budování kapacity a monitorování a hodnocení celkového procesu vytváření standardních prostředků a společných vazeb s evropskými procesy. To bude zahrnovat realizaci opatření jako je definování norem, rozvoj celostátně důležitých nástrojů, monitorování, hodnocení, analýzu a znalosti na celostátní úrovni zaměřené na řízení výběru specifických témat a obecněji, politiky. Druhým cílem je hrát aktivní úlohu ve vzdělávací reformě, školení, v práci a veřejné správě, přizpůsobování systémů evropským normám a doporučením určených Itálii pro realizaci Lisabonské strategie a obzvláště v oblasti Evropské strategie zaměstnanosti budování systému celoživotního vzdělávání. Třetím cílem je věnovat zvláštní péči sbližování regionů, jejichž systémy vyžadují zvláštní pozornost a poskytovat efektivní a odpovídající pomoc a podporu.

Strategické priority NOP jsou:

1. **Přizpůsobivost:** pomoci zvýšit přizpůsobivost pracovníků, podniků a podnikatelů a propagovat na pracovištích organizační inovace;
2. **Zaměstnatelnost:** podporovat politiky ke zlepšení přístupu k zaměstnání, předcházení nezaměstnanosti a v podpoře udržitelného začlenění a zvýšené účasti na trhu práce;
3. **Lidský kapitál:** posílit lidský kapitál v podpoře reformních procesů, zlepšit kvalit a vzájemné působení vzdělání, školení a práce;
4. **Rovná příležitost a žádná diskriminace:** propagovat a posilovat politiky v podpoře rovnosti pohlaví a bojovat se všemi formami diskriminace;
5. **Instituční kapacita:** propagovat a posílit dovednosti veřejné správy;
6. **Trans-nacionalismus:** rozvíjet evropský rozměr vzdělání, školení a práce;
7. **Technická pomoc:** zlepšit účinnost celkovou efektivitou programu ESF, realizovat další operace a integraci s jinými fondy a zvýšit vliv na regionální programy a systémy.

Ministerstvo pro univerzity a výzkum a Ministerstvo pro ekonomický rozvoj zodpovídají za Národní operační program (NOP) **‘Konkurenceschopnost a výzkum’**. Všeobecným cílem NOP je podílet se na

O 3.1.5 Zpráva o socioekonomických podmínkách

propagaci sbližování směrem k průměrnému rozvoji EU prostřednictvím regionálního pokroku schopnosti produkovat a využívat výzkum a inovace ke spuštění udržitelného rozvoje. Priority NOP jsou: podpora strukturálních změn (včetně opatření, která, prostřednictvím vysoce selektivních zásahů na strukturální úrovni, sledují cíl změny výrobních specializací); podpora inovace (prostřednictvím opatření, která

směřují ke zvýšenému zaměření na inovaci a rozvoji firem a ke změně faktorů podnikatelského impulsu k činnosti); a technická pomoc a podpora aktivit – včetně všech opatření, která zvyšují účinnost a efektivitu plánovaných zásahů a optimalizaci strategického řízení NOP.

Ministerstvo školství je zodpovědné za Národní operační program (NOP) '**Kompetence k rozvoji**'. Tři cíle strategie NOP jsou: zvýšit úroveň vzdělávání a klíčové kompetence, zlepšit přístup k odbornému vzdělávání a školení; zvýšit účast na vzdělávacích příležitostech v průběhu života; posílit, integrovat a zlepšit kvalitu vzdělávání, školení a práce a jejich propojení s daným územím.

Politiky na regionální úrovni – region Piedmonte

Na úrovni regionu Piedmonte, kde demografická analýza a studie zaměstnání naznačují, že se populace Piedmonte mění, lze zdůraznit demografickou změnu obzvláště ve vztahu ke stárnutí populace a ve vztahu k Alpскому prostoru (se zaměřením na polycentrickou organizaci místo předchozího modelu s Turínem v centru každého územního vztahu), která bude představovat jednu z nejdůležitějších výzev a které bude Piedmonte čelit během několika příštích let. To je vyjádřeno ve Předběžném strategickém regionálním dokumentu 2007-2013 vydaném Regionální radou (2005). Podle tohoto dokumentu se specifické cíle ve vztahu k demografickým změnám týkají zaměstnanecké osy (zvýšení účasti na trhu práce mezi mladými i staršími lidmi a mezi ženami; udržitelné celoživotní vzdělávání; zhodnocení starších lidí, pracovní mobilita a profesionální kariéry k předejití nezaměstnanosti a nejistotě pracovního místa) a spolupráce (překonání problémů s okrajovostí; definování společných projektů územního řízení; udržení inovativního sdružování vědomostí, integrace trhu práce, výměna zkušeností a kompetencí, vytváření integrovaných příhraničních systémů). Podobně je orientován Program rozvoje venkova 2007-2013 vydaný Regionální radou Piedmonte. V tomto dokumentu jsou stanoveny čtyři typy regionálních oblastí: 1) městská centra, včetně měst a jejich okrajových oblastí: 17,6% území, 61,8% obyvatel; 2) venkovské oblasti s intenzivním zemědělstvím: 17,3% území, 13% obyvatel; 3) střední venkovské oblasti: 22% území, 14,4% obyvatel; 4) venkovské oblasti s rozvojovými problémy (obzvláště horské oblasti): 43,1% území, 10,8% obyvatel. Podle nařízení Rady EU 1698/2005, se LFA (méně výhodné oblasti) v regionu Piedmonte většinou nacházejí na horském území. Téměř stejné území lze identifikovat pomocí indikátorů navržených IRENA v bodě číslo 17 (Okrajovost), podle kterých jsou okrajové oblasti ty, ve kterých má více než 40% zemědělských podniků hlavu domácnosti ve věku 55 a hrubý příjem se rovná méně než polovina regionálního průměru. V dokumentu jsou definovány čtyři strategické osy: zlepšení konkurenceschopnosti zemědělského a lesního sektoru; zlepšení životního prostředí a venkovských oblastí; kvalita života a rozmanitost venkovské ekonomiky; vedoucí program. Související cíle jsou následující: ekonomicky udržitelné osady mladých farmářů a strukturální přiměřenost jejich podniků (Finanční prostředky se dávají lidem ve věku do 40 let, kteří jsou majiteli podniku a kteří mají odpovídající profesionální znalosti a strategický podnikatelský plán (Osa I, Opatření 112); příspěvky pro horské farmáře (finanční prostředky se dávají farmářům, kteří pracují ve znevýhodněné oblasti alespoň pět let od doby první platby (Osa II, Opatření 211); trvalé vytváření a rozvoj mikro-podniků (Osa III, Opatření 312); pobídky pro turistické aktivity spojené s udržitelným využitím venkovského území (Osa III, Opatření 313).

Region Piedmonte po vyhlášení italského zákona o místních samosprávách (L.142/90, poté konvergovaný do D.Lgs 267/00), přijal v roce 1997 svůj předchozí Zákon o urbanizaci, který obsahoval první regionální územní plán. Tento nový regionální územní plán nahrazuje předchozí a byl schválen Regionální radou a přijat v DCR 122-29783 21.července 2011. V tomto dokumentu bylo určeno pro region Piedmonte pět strategií: 1) územní rekvalifikace a zhodnocení krajiny; 2) udržitelnost životního prostředí, energetická účinnost; 3) územní integrace dopravní, logistické a komunikační infrastruktury; 4) výzkum, inovace a ekonomicko-produktivní přechod; a 5) lidské zdroje a zhodnocení institucionálních znalostí.

Ve vztahu k demografické změně jsou nejdůležitějšími cíli: propagace kvality a dostupnosti zdravotních

výhod, přiblížení regionálních služeb a služeb zdravotní péče obyvatelům; propagace sociální politiky pro zranitelné lidi, rodiny a děti a snížení sociálního konfliktu; zlepšení regionálního vzdělávání; rozvoj systémů školení a podporování přizpůsobivosti pracovníků, politik a služeb k propagaci konkurenceschopnosti a podnikání; zvýšení účinnosti, efektivity, kvality a začlenění institucí trhu práce; realizace aktivní a preventivní politiky trhu práce se zvláštní pozorností na integraci imigrantů na trh práce, aktivní stárnutí, samostatnou výdělečnou činnost a spuštění obchodu; integrace znevýhodněných lidí do zaměstnání a bojování se všemi formami diskriminace na trhu práce; zlepšení přístupu žen k zaměstnání a snížení nerovností pohlaví; zvýšená účast na příležitostech celoživotního vzdělávání, zvýšení úrovně vzdělávání a znalostí a zlepšení propojení mezi univerzitami, výzkumnými středisky a technologickým, institucionálním a produktivním světem se zvláštní pozorností na propagaci výzkumu a inovace.

Je také důležité zmínit Regionální územní plán, který byl vypracován k šíření znalostí o strategické úloze území Piedmonte a byl oficiálně přijat v DGR 53-11975 4.srpna 2009. Zaměřuje se hlavně na územní soudržnost, polycentrický rozvoj a společné plánování. Má pět hlavních cílů: přestavbu ochrany životního prostředí a zlepšení krajiny; udržitelnost životního prostředí; energetickou účinnost; regionální integraci mobilní, komunikační a logistické infrastruktury; výzkum, inovaci a ekonomickou restrukturalizaci; lidské zdroje a institucionální znalosti.

Reference

- Ministerstvo práce a sociálních věcí, Národní operační program – Řízení a systémová opatření, Řím, 2007 (rev. 2011).
K dispozici na: http://www.lavoro.gov.it/lavoro/euopalavoro/sezioneoperatori/programmazionefse20072013/programmiooperativi/pon_gas
- Ministerstvo školství, Národní operační program – Kompetence pro rozvoj – ESF, Řím, 2007.
K dispozici na: http://www.dps.tesoro.it/documentazione/QSN/docs/PO/In%20adozione/PON_Istruzione_FSE_SFC2007.pdf
- Ministerstvo pro univerzity a výzkum, Ministerstvo pro ekonomický rozvoj, Národní operační program – Konkurenceschopnost a výzkum, Řím, 2007.
K dispozici na: <http://www.ponricerca.it/OrganizationFolders/PonRicerca/6661.PDF>
- Regionální rada regionu Piedmonte, Předběžný strategický regionální dokument 2007-2013, Turín, 2005.
K dispozici na: http://www.dps.tesoro.it/documentazione/QSN/docs/regionali/Piemonte_DSR.pdf
- Regionální rada Piedmontu, Program rozvoje venkova 2007-2013, Turín, 2008 (rev.2009).
K dispozici na: http://www.regione.piemonte.it/agri/psr2007_13/documentazione/versioni.htm
- Regionální rada Piedmontu pro urbanismus, územní plánování, výstavbu a právo, Regionální územní plán, Turín, 2008 (rev. 2009).
K dispozici na: <http://www.regione.piemonte.it/sit/argomenti/pianifica/pianifica/informa/piano.htm>
- Regionální rada Piedmontu pro územní politiky, Regionální plánování krajiny, Turín, 2009.
K dispozici na: <http://www.regione.piemonte.it/sit/argomenti/pianifica/paesaggio/ppr.htm>
- Regionální rada Piedmontu, jedinečný text týkající se horských zákonů (Regionální zákon z 2.července, 1999, č. 16), Turín, 1999.
K dispozici na: <http://arianna.consiglioregionale.piemonte.it/base/leggi/1999016.html>

4.6 Revize politiky: Polsko a region Małopolsko

Autor: UEK

Polsko 2030

'**Polsko 2030**' je vládní iniciativa zaměřená na diagnostiku a diskusi o hlavních výzvách socioekonomického růstu v Polsku do roku 2030. Je propagována jako klíčová zpráva a aktivita založená na „think-tank“ pro strategické plánování celostátní a regionální politiky. Zpráva stanoví deset klíčových výzev; výzva č. 2 se zabývá otázkou demografické situace. Podle této zprávy – do roku 2009 – byla polská populace stále relativně mladá. Demografické trendy uvedené ve zprávě však představují změnu této situace. Viditelné snížení v celkové plodnosti po roce 1990 je považováno za klíčový faktor dlouhodobého negativního demografického trendu v Polsku. Sociální postoje k založení rodiny přímo tento faktor ovlivňují. Další podmínky jsou popsány jako nepřímé.

V dalších analýzách se zpráva zaměřuje na otázky:

- rodinných modelů, ekonomického chování rodin a plodnost rodin,
- zaměstnanosti a zaměstnatelnosti žen,
- demografické a věkové struktury ženské populace v městských a venkovských oblastech,
- očekávané délky života a zvyšování počtu starších lidí,
- migrace,
- dopadu stárnutí a vyřizování na hospodářství, pracovní trh, zdravotní péči a schémata sociálního pojištění.

Výzva č. 7 definovaná ve zprávě se zabývá solidaritou a soudržností. Jedním ze stanovených klíčových témat je silná hrozba zvýšeného vyřizování ve východních regionech země, způsobená mezinárodní a domácí migrací, obzvláště žen ve věku 20-35 let.

Polsko 2030 – Dlouhodobá rozvojová strategie Polska

'**Dlouhodobá rozvojová strategie Polska**' je postavena na diagnóze a předpokladech definovaných iniciativou "Polsko 2030". Proto se téměř shoduje se shora popsaným dokumentem.

Kromě jiného byly dohodnuty následující strategické operační cíle:

- Zlepšení demografické situace (ne pokles profesionální činnosti rodičů) a využití demografických rezerv:
- Zvýšení celkové plodnosti,
- Společný vyvážený důchodový systém,
- Delší zaměstnanost žen a mužů.

Strategie se nepřímo zaměřuje na pozitivní čistou migraci. Toto téma však není jasně vázáno na specifická území ovlivněná hrozbou depopulace.

Základy populační politiky v Polsku 2012

Dokument 'Základy populační politiky v Polsku 2012' je politický projekt prezentovaný Státní populační radou (GPB). Tato Státní populační rada je podpůrným orgánem předsedy vlády, a proto tento dokument není součástí oficiální legislativy. Dokument aktualizuje bývalou politiku (2004) a odráží současné otázky včetně evropské perspektivy a sociálních trendů.

Cílem dokumentu je stanovit strategický program, který se bude zabývat společenskými, ekonomickými a politickými podmínkami demografických procesů v Polsku. Zaměřuje se na celostátní perspektivu, ale také volá po řídicích mechanismech jako je víceúrovňové zapojení veřejnosti a široké zapojení soukromých osob.

Státní politiku prezentovanou v dokumentu lze shrnout následovně:

- zaměřit se na proces formování rodiny a rodinných životních podmínek koncentrací na plodnost, zdraví a migraci,
- použít dostupných opatření národní sociální a ekonomické politiky k jeho podpoře,
- fungovat na celostátní i nižší územní úrovni, a tím zapojit tolik nevládních (občanských, sociálních) hráčů, kolik jen bude možné.

Proto tato politika definuje následující oblasti strategického zájmu:

- přizpůsobivost pracovní síly a podnikatelské přístupy,
- sociální zabezpečení a pojištění,
- nemovitosti,
- zdravotní prevence a léčba,
- vzdělání.

V dokumentu jsou popsány čtyři strategické cíle, které lze shrnout následovně:

- vytvořit dobré podmínky pro rodiny (podpora sňatků a plození),
- vytvořit dobré podmínky pro integraci do stárnoucí společnosti (podpora starších, vyřazených a znevýhodněných lidí),
- zlepšit zdravotní podmínky a snížit úmrtnost,
- ovlivňovat migraci.

Cíle jsou dále převedeny do operačních aktivit a zahrnují praktická opatření zabývající se shora uvedenými strategickými oblastmi zájmu. Uváděni jsou i příslušní aktéři a zdroje financování. Dokument nabízí soubor hodnotících/monitorujících indikátorů.

Na základě celostátních statistických údajů a údajů EUROSTAT i několika dokumentů odborníků tento dokument důkladně diagnostikuje současné a budoucí demografické změny v Polsku, příjmy pracovní síly a důchodová schémata, procesy stárnutí i migraci.

Strategie rozvoje lidského kapitálu

Dokument 'Strategie rozvoje lidského kapitálu' je státní projekt propagovaný týmem odborníků předsedy vlády jako jeden z devíti strategických dokumentů, který usnadňuje komplexní realizaci celostátních rozvojových strategií (dlouho a střednědobé strategie). Dokument přirozeně odkazuje na Strategii Evropa 2020.

Nástroje jsou orientovány na priority, a proto se zaměřují na určité výzvy, ale jejich vliv by měl být zjevný více horizontálně. Například:

- Vyšší dostupnost a kvalita základního vzdělání (mateřské školky) na vesnicích. Nabídnutá řešení realizace zahrnují nové a flexibilní uspořádání institucionálních nástrojů a finanční podpory obcí. Tím lze také podpořit hospodářskou činnost mladých rodičů.
- Podpora územní mobility prostřednictvím politiky bydlení, která se zaměřuje na ekonomickou činnost lidí, rodičovství a celoživotní vzdělávání. Trh s nájemným bydlením byl ve městech označen jako omezený. Řešení nabízená pro realizaci zahrnují nová regulační schémata navržená k rozšíření politiky nájemního bydlení, podpoře nájemných obecních bytů a snahu o společné rozvojové vzorce bydlení.
- Rozšíření efektivního věku ekonomické aktivity 'deaktivace' zaměřené na seniory. Obrovský potenciál znalostí a zkušeností, který vlastní ti, jež brzy odcházejí do důchodu, by se mohl ztratit a jako důsledek vylidnění by se mohly náklady na důchodová schémata dramaticky zvýšit. Proto mohou mít programy 50+ a jiná mobilizační schémata zaměstnanosti velký význam při řešení otázky depopulace a stárnutí společnosti.
- Vyšší dostupnost a kvalita lékařské péče pro starší obyvatele. Nedostatek kvalifikovaného lékařského personálu a rostoucí počet lidí nad 60 činí lékařskou péči nákladnější a snižuje potenciál činnosti seniorů. Proto je třeba vyšší kvalifikace a více geriatriků. A lékařská studia by měla obsahovat příslušné vzdělávací programy.

Strategie nabízí celkem 64 nástrojů s jasným záměrem čelit sociálním trendům. Jsou to flexibilita a přizpůsobivost vzdělávání, mobilita pracovních míst, vylidňování a stárnutí a různé typy migračních procesů.

Národní regionální rozvojová strategie

'Národní regionální rozvojová strategie' (201 stran, schválená vládou v červenci 2010) formuluje tři strategické cíle celostátní regionální politiky. Cíl č. 2 – posílení územní soudržnosti a boj s okrajovostí problémových oblastí – je částečně zaměřen na otázky týkající se vylidňování a demografické změny.

Jak je možné citovat ze strategie: díky skutečnosti, že řada území částečně čelí vylidňování způsobenému stárnutím, okrajovostí nebo negativním vztahům mezi indexy porodnosti a úmrtnosti, je velmi důležité:

- plánovat investice do infrastruktury a veřejných služeb způsobem významným pro očekávaný počet budoucích zákazníků /příjemců,
- podporovat procesy urbanizace,
- vkládat větší snahu do činností, které se týkají rozvoje lidského kapitálu.

Ve strategii je silně zdůrazněno, že venkovské oblasti a východní regiony země jsou 'uzamčeny' do situace, ve které ekonomická zaostalost a špatná veřejná služba nejen ovlivňuje rodinné modely, ale také podněcuje mladé lidi k migraci mimo tuto oblast.

V 'Národní regionální rozvojové strategii' nejsou přímo vysloveny cíle nebo nástroje, které řeší demografickou změnu a vylidňování. Zdá se, že tyto otázky jsou v dokumentu řešeny horizontálně jako celek v rámci různých politických návrhů.

Územní rozvojová perspektiva (výhled) – Polsko 2030

‘Územní rozvojová perspektiva Polska do roku 2030’ odráží závěry shora uvedených dokumentů. Jako v ‘Národní regionální rozvojové strategii’, se demografická změna a depopulace řeší v celém dokumentu spíše horizontálně jako celek v rámci různých doporučení. Jinými slovy ‘Územní rozvojová perspektiva’ spíše navrhuje nepřímá opatření související s demografickými otázkami než nabídku balíku politických nástrojů směrem k nim. Hlavní závěr ‘Územní rozvojové perspektivy’ týkající se demografie odkazuje na očekávané posilování metropolitních oblastí, zatímco okolí (obzvláště vesnické oblasti a oblasti národních památkových zón) budou zaostávat ovlivněny migrací mladých lidí a snižováním plodnosti.

Strategie sociální politiky pro 2007-2013

Dokument ‘Strategie sociální politiky pro 2007-2013’ byl přijat vládou jako oficiální dokument pro Národní rozvojový plán 2007-2013. Propagátorem tohoto dokumentu bylo Ministerstvo pro sociální politiku. Tato strategie je odpovědí na legislativu EU a strategická opatření, a proto byla vypracována podle předpokladů Evropského sociálního modelu včetně státní odpovědnosti, sociálních a společenských lidských práv, multi-sektorové a multi-úrovňové politiky, demografických výzev a trendů. Také se zabývá celostátním politickým rámcem včetně dokumentů zaměřujících se na sociální integraci, občanskou společnost, vzdělání, kulturu a mládež.

Státní politiku prezentovanou v tomto dokumentu lze shrnout následovně:

- zaměřit se na proces rozvoje integrované státní politiky,
- podporovat sociální práva všech obyvatel, zlepšit podmínky rodin a podporu vyloučených rizikových skupin,
- operovat prostřednictvím řízení občanů.

K tomu tato politika stanoví následující strategické cíle/priority:

- dobré podmínky pro rodiny a podporu vzdělávání a rozvoj mladých lidí,
- aktivní sociální politiku umožňující sociální aktivitu a integraci,
- integraci znevýhodněných obyvatel,
- podpůrný systém pro osoby ve věku nad 65,
- mobilizaci lokálních partnerů,
- veřejno-soukromý partnerský vzorec pro rozvoj sociálních služeb,
- sociální integrace a integrace pracovní síly přistěhovalců.

Tyto cíle jsou dále převedeny do provozních činností a zahrnují praktická opatření. Dokument komplexně diagnostikuje současné a předpokládané demografické změny, sociální výdaje na 2005-2020, finanční dopady a realizační plány k navržené politice. Určuje územní a sociální rozdíly a jejich vliv na vzdělání, zdraví, bydlení, kulturu a dopravu.

Regionální úroveň - Výzvy Małopolska v kontextu stárnoucí populace

Region Małopolsko (pilotní region v Polsku) se hodně zaměřuje na otázky demografické změny. Strategie regionálního rozvoje volá po řadě činností, které se týkají služeb poskytovaných seniorům s myšlenkou propagace ‘stříbrné ekonomiky’. Jednou z klíčových strategických aktivit definovaných pro region je realizace regionální strategie týkající se stárnutí společnosti.

V roce 2010 Małopolsko vydalo strategický dokument vypracovaný v rámci projektu INTERREG IVC 'LIDÉ Inovace pro sociální změnu' s názvem 'Výzvy Małopolska v kontextu stárnoucí populace'. Počátek dokumentu je podobný dokumentům s politikou na celostátní úrovni, tj. prohlašuje, že současná demografická situace není špatná, ale výhledy do budoucna tak optimistické nejsou. Dokument řeší otázky:

- potřeb souvisejících se zdravotní péčí a dlouhodobou péčí pro seniory,
- potřeb a potenciálu Małopolska v oblasti zdravotních a volnočasových aktivit souvisejících s cestovním ruchem,
- potřeb seniorů souvisejících s životními podmínkami,
- vzdělání a sociální potenciál Małopolska,
- kulturní a turistický potenciál Małopolska,
- ekonomický potenciál Małopolska.

Poslední část dokumentu je věnovaná obsáhlým politickým doporučením směrem k posílení 'stříbrné ekonomiky' v regionu Małopolsko. Navržený přístup se zaměřuje na zlepšení regionálních zdrojů. Jako důsledek jsou doporučení rozdělena podle typologie do 12 druhů zdrojů a některé (1-8) spojují politická opatření nebo projekty. Společně je uvedeno 34 politických opatření / projektů. K tomu je navrženo 7 klíčových regionálních investičních projektů a návrh plánu šíření.

Reference

- Raport Polska 2030, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów, Varšava, 2009
- Długookresowa strategia rozwoju kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Varšava, listopad 2011
- Założenia polityki ludnościowej Polski 2012, Rządowa Rada Ludnościowa, Varšava, listopad 2012
- Strategia rozwoju kapitału ludzkiego, Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów, Varšava, červenec 2012
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Varšava, červenec 2010
- Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Varšava, 2012
- Strategia polityki społecznej na lata 2007-2013, Ministerstwo Polityki Społecznej, Varšava, září 2005
- Wyzwania Małopolski w kontekście starzenia się społeczeństwa. Podejście strategiczne, Małopolskie Studia Regionalne, Nr 2-3/19-20/2010, Urząd Marzałkowski Województwa Małopolskiego, Krakov, říjen 2010

4.7 Revize politiky: Slovinsko, region Podravje a Maribor

Autor: Vlasta Vodeb, Franc Zakrajšek (UPI Slovinsko)

Souhrn politických dokumentů na celostátní úrovni

Slovinsko čelí demografickým změnám, které již ovlivnily fungování slovinského hospodářství. Jako jiné evropské země také Slovinská republika v posledních letech přijala několik dokumentů, aby se vypořádala s negativními vlivy demografických změn. K boji proti nespornému stárnutí populace je zde silná zaujatost směrem k propagaci aktivního stárnutí populace. Prioritní oblasti v dokumentech a opatření i další činnosti, kterým je dána zvláštní pozornost a podpora, zahrnují: integraci třetí generace do zaměstnání, zajištění odpovídajících důchodů, zavádění pojištění pro dlouhodobou péči a programů sociálního zabezpečení v oblasti stárnutí, podporu preventivních zdravotních programů, propagaci a podporování celoživotního vzdělávání, přístupnou dopravu, bydlení a finance, výzkum stárnutí.

Rozvojová strategie Slovinska (2005) bere v úvahu demografické změny a otázku úbytku v rámci pěti rozvojových priorit, jako je ekonomická konkurenceschopnost a rychlejší růst, vytvoření a použití znalostí ekonomického rozvoje a kvalitní zaměstnanosti, účinný a méně nákladný stát, moderní sociální stát a zvýšení zaměstnanosti, propojení opatření, která jsou zaměřená na dosažení udržitelného rozvoje.

Národní rozvojový plán Slovinska 2007-2013 (2007) je primárně založen na Rozvojové strategii Slovinska. Jeho cíle související s demografickou změnou se odrážejí v navržených opatřeních ke zvýšení ekonomického, ekologického a sociálního kapitálu a ke zvýšení účinnosti v oblasti ekonomické konkurenceschopnosti a kvality života.

Zlepšení sociální péče slovinských obyvatel podporováním ekonomického růstu a vytvářením pracovních míst, posilování lidského kapitálu a zajištění vyrovnaného regionálního rozvoje, je hlavním cílem **Národního strategického referenčního rámce 2007-2013 (2007)**. K dosažení těchto cílů je také kladen důraz na zlepšení institucionální a administrativní způsobilosti, obzvláště ve veřejném sektoru, který je nezbytný k urychlení ekonomického růstu ve Slovinsku.

Stárnutí populace je jednou z největších ekonomických a sociálních výzev Slovinska. Slovinská vláda přijímá opatření ke zmírnění negativních dopadů stárnutí, obzvláště přijetím **aktivní politiky stárnutí** týkající se ekonomického růstu a produktivity.

Komplexní strategií pro řešení stárnutí na celostátní úrovni je **Strategie pro ochranu starších lidí od 2010 – Solidarita, soužití a kvalitní stárnutí (2006)**. Tato strategie byla přijata vládou Slovinské republiky za účelem vytvoření podmínek vedoucích k solidaritě mezi generacemi a ke kvalitnímu stárnutí.

Strategický dokument **Opatření k propagaci aktivního stárnutí** (2010) je akční program vydaný k aktualizaci Strategie na ochranu starších lidí od 2010. Cílem opatření je zvýšit aktivitu a zaměstnanost starší slovinské populace a obsahuje mechanismy k podpoře aktivace starších lidí na trhu práce, vzdělání a variant školení pro starší zaměstnané i nezaměstnané osoby, kampaně na zvýšení povědomí k rozptýlení stereotypů stárnutí, zlepšení zdraví a bezpečnosti při práci a zlepšení veřejných zaměstnaneckých služeb. Pomoc při hledání pracovního místa šitého na míru a sociální aktivace jako předpoklady pro zaměstnatelnost starších lidí je ve středu zájmu. Přípravuje se nová Strategie pro kvalitní stárnutí, solidaritu a soužití generací ve Slovinsku k roku 2020.

Demografickou politiku nepřímo ovlivňuje několik dalších celostátních dokumentů jako je Zákon na podporu harmonizovaného regionálního rozvoje (2005), Program reforem k realizaci Lisabonské strategie ve Slovinsku (2005), Regionální rozvojová strategie Slovinska (2001), Územní rozvoj Slovinska (2004), Národní strategický plán pro rozvoj venkova 2007-2013 (2006), Usnesení o celostátních sociálních službách na období 2006-2010 (2006).

Národní rozvojový program pro Slovinsko 2007-2013 (2007) nastiňuje základní rámec regionálních rozvojových programů.

Regionální úroveň – Region Podravje a město Maribor

Regionální rozvojový program pro statistický region Podravje 2007-2013 je nezbytný programový a realizační dokument, který odhaluje, že demografické trendy v regionu Podravje a Mariboru jsou podobné jako v jiných oblastech Slovinska. 41 obcí zahrnutých do statistického regionu Podravska je mezi těmi, které ve Slovinsku zažívají nadprůměrný úbytek populace. Zvažují se politiky i celostátní opatření na obecní úrovni v různých oblastech zásahu jako je ekonomika, doprava, životní prostředí, vzdělání a kvalita života.

Na regionální úrovni jsou Podravje a město Maribor většinou pokryty **Regionálním rozvojovým programem pro statistický region Podravje 2007-2013** (2007). Tento program zahrnuje analýzy regionu, definuje rozvojové příležitosti, předkládá vizi, cíle a priority pro rozvoj a obsahuje finančně ohodnocené programy a projekty. Také obsahuje analýzy sektorů, změny a rozvojové programy, rozvojové výhledy, přehled úkolů státu a obcí v ekonomické, sociální, územní a ekologické oblasti a pro kulturní rozvoj regionu. Regionální rozvojový program 2007-2013 regionu Podravje zahrnuje dohodu mezi jednačtyřiceti obcemi. Analýza provedená k přípravě programu odhalila problémy s vylidňováním, stárnutím populace a stěhováním z venkovských oblastí do měst. Přizpůsobení demografickým změnám se řeší přímo a nepřímo v rámci tří rozvojových priorit. První rozvojová priorita se týká vytvoření společného, úspěšného a viditelného regionu. Druhá rozvojová priorita (podnikání, konkurenceschopnost a znalosti pro rychlý rozvoj) představuje rozsah kompetencí v oblasti podnikání, včetně zvýšení zaměstnatelnosti, konkurenceschopnosti a investic do lidských zdrojů. Třetí regionální rozvojová priorita se týká dosažení vyrovnaného a udržitelného rozvoje se zaměřením na propagaci principů a opatření udržitelného rozvoje, sociálního včlenění, informační společnosti a univerzálního přístupu k veřejné infrastruktuře.

Regionální rozvojový program 2007-2013 regionu Podravje je základem pro **Implementační plán regionu Podravje**, kde se proveditelným veřejným i soukromým projektům stanoví priority a ladí se s finančními zdroji.

Cílem **Rozvojové strategie Mariboru** (návrh, 2010) je zlepšit situaci v Mariboru, který byl uznán jako upadající. Tento návrh pokrývá důležitá témata jako ekonomiku, dopravu, životní prostředí, vzdělání a kvalitu života. Tyto otázky se řeší odkazem na boj s demografickými problémy a úbytek. Trend upadajícího regionu by se měl zvrátit realizací opatření k zajištění vytváření nových pracovních míst a podmínek pro malou ekonomiku a snížením počtu emigrantů.

Reference

- Rozvojová strategie Slovinska (2005), Vláda Slovinské republiky
- Národní rozvojový plán Slovinska 2007-2013 (2007), Vláda Slovinské republiky
- Národní strategický referenční rámec 2007-2013 (2007), Vláda Slovinské republiky
- Strategie na ochranu starších obyvatel do 2010 – solidarita, soužití a kvalitní stárnutí (2006), Vláda Slovinské republiky
- Opatření na propagaci aktivního stárnutí (2010), Vláda Slovinské republiky
- Zákon na podporu harmonického regionálního rozvoje (2005), Vláda Slovinské republiky

- Program reforem k realizaci Lisabonské strategie ve Slovinsku (2005), Vláda Slovinské republiky
- Regionální rozvojová strategie Slovinska (2001), Vláda Slovinské republiky
- Územní rozvoj Slovinska (2004), Vláda Slovinské republiky
- Národní strategický plán pro rozvoj venkova 2007-2013 (2006), Vláda Slovinské republiky
- Usnesení o národních sociálních službách pro období 2006-2010 (2006), Vláda Slovinské republiky
- Národní rozvojový program pro Slovinsko 2007-2013 (2007), Vláda Slovinské republiky
- Regionální rozvojový plán pro rozvojový region Podravje 2007-2013 (2007), Mariborská rozvojová agentura
- Plán implementace regionu Podravje (2007), Mariborská rozvojová agentura
- Rozvojová strategie Mariboru (návrh, 2010), Maribor

4.8 Shrnutí politické analýzy (ISCAS)

Analýza politik souvisejících s demografickou změnou ve střední Evropě ukazuje podstatné rozdíly v důležitosti demografické změny pro rozhodující činitele. Nepřekvapuje nás, že politiky odrážejí historii demografické změny v regionech. V zemích se značným podílem upadajících nebo/a stárnoucích regionů se více zpracovávají příslušné politické dokumenty. Politiky na celostátní úrovni a také regionální úrovni obvykle zahrnují demografickou změnu jako součást širšího kontextu politických dokumentů; politiky exkluzivně zaměřené na demografickou změnu nejsou běžné. Obecně jsou politiky zaměřené na řešení problému demografického stárnutí běžnější a rozvinuté ve větším detailu než politiky zaměřené na úbytek populace. Z hlediska jednotlivých zemí lze hlavní závěr z analýzy politik shrnout následovně. V Německu je demografická změna široce řešené téma na různých úrovních řízení, na celostátní, federální i regionální úrovni. Pro klíčové zainteresované činitele je demografické stárnutí a úbytek také velmi důležitý z hlediska budoucího rozvoje země. V pilotních regionech existují výzkumné oblasti zaměřující se na demografické změny a praktické aplikace projektů. Klíčová témata související se demografickým úbytkem zahrnují náklady na infrastrukturu (sociální, technické), konsolidaci veřejných rozpočtů a celoživotní vzdělávání. Maďarsko, přestože má již dlouholetou zkušenost s poklesem populace, má nedostatek politických dokumentů či strategií zabývajících se exkluzivně demografií. Na druhou stranu jsou politiky související s demografickými změnami zahrnuty do jiných politických dokumentů na celostátní, ale i na regionální úrovni. Politiky zaměřené na strukturální změny jako je zlepšení ekonomické situace se považují za jádro, které povede k pozitivní změně v demografické situaci. V Česku existují politiky o stárnutí populace většinou jako součást jiných sektorových politik, ale politiky zaměřené na úbytek populace na celostátní úrovni v podstatě neexistují. Na regionální úrovni jsou politiky zaměřené na venkov, kde je vidět úbytek populace jako součást procesů vyklidňování ve venkovských okrajových oblastech. V širokém slova smyslu není populační změna klíčovým tématem a zabývají se jí pouze částečně politiky zaměřené na regionální rozvoj nebo politiky s otázkami nezaměstnanosti. V Itálii je demografická změna součástí politických dokumentů, většinou na ministerské úrovni, ale je považována za druhořadou. Na regionální úrovni se jí zabývají politiky zaměřené na polycentrický rozvoj, trvalou udržitelnost, zemědělství nebo alpské území jako jsou venkovské horské oblasti s rozvojovými problémy. V Polsku existuje několik strategických dokumentů na celostátní úrovni, které se částečně zabývají demografickou změnou. Demografická změna je často zahrnuta do dokumentů zaměřených na širší ekonomický rozvoj, ale existují také specifické dokumenty zabývající se politikou obyvatel. Na regionální úrovni jsou politiky zaměřené na stárnutí populace, zdravotní péči a rozvoj 'stříbrné ekonomiky'. Ve Slovinsku je stárnutí populace považováno za jednu z největších ekonomických a sociálních výzev. Politická analýza ukazuje, že hlavní téma politiky související s demografickou změnou je aktivní stárnutí a mezinárodní solidarita. Na regionální úrovni byla vytvořena strategie pro řešení úbytku ve městech. Stručně řečeno je třeba dále vyvíjet politiky zabývající se populační změnou (a obzvláště úbytkem populace) a následně je v regionech uvádět do života. Tento úkol je třeba provést v souladu s dalšími hlavními evropskými politikami jako politikou soudržnosti, politikou regionálního rozvoje a zemědělskou politikou. Obecně jsou politiky zabývající se demografickým stárnutím rozvinuté více a také jsou častěji začleněny do příslušných politických dokumentů na všech úrovních řízení.

5 Kapitoly o pilotních regionech ADAPT2DC

Demografická analýza podmínek a definice úbytku populace v regionech je dále rozšířena o kvalitativní informace o samotných pilotních regionech. Cílem kapitol o pilotních regionech je předložit detailní informace o regionech, jejich demografickém vývoji a plánovaných pilotních akcích (viz tabulka 4). Je třeba vzít v úvahu rozdílné tempo a rozsah populačních změn, jak je popsáno v kapitole 3, 'Definice úbytku na sub-regionální úrovni'. Kapitoly o regionech ADAPT2DC jsou rozděleny do tří částí. V první části jsou obecné informace o těchto regionech, které popisují územní geografickou charakteristiku, rozdělení obyvatel a ekonomickou situaci. V druhé části jsou uvedeny informace o demografické situaci v regionu a popis současné struktury obyvatelstva, vývoj a hlavní demografické procesy v regionu. Zvláštní pozornost je zaměřena na současné politické výzvy související s demografickými změnami. Třetí část předkládá stručnou informaci o plánované pilotní akci v regionu a popisuje problém, cíl pilotní akce a očekávané výsledky.

Tabulka 4: Přehled demografických otázek a plánovaná pilotní akce v regionech

Pilotní region	Demografické otázky	Pilotní akce
Oblast Saale-Orla (Durynsko, Německo)	Rychlý úbytek populace a stárnutí	Demografické koučování pro řízení/ účinné plánování různých infrastruktur a oblastí služeb
Mikroregion Jászság kraj Jász-Nagykun-Szolnok (Maďarsko)	Rychlý úbytek populace a stárnutí	Vyšší účast žen na trhu práce, racionalizace ošetrovatelských služeb
Region Vejprty (Česko)	Dlouhodobé a pomalé vylidňování	Náklady na energii při údržbě veřejných budov
Údolí Pádu (Itálie)	Vylidňování v horských oblastech	Multiservisní centrum jako společný projekt
Severozápadní Małopolsko (Polsko)	Mírný úbytek populace a stárnutí	Telemedicínské služby pro seniory jako nástroj optimalizace nákladů na zdravotní péči
Region Podravje a Maribor (Slovinsko)	Stárnutí populace a úbytek ve městech	Potenciál kultury pro rozvoj

5.1 Pilotní region: Oblast Saale-Orla (Durynsko, Německo)

Autor: TMBLV, Erfurt

Obecné informace o regionu

Pilotní region Oblast Saale-Orla zaujímá celkovou rozlohu 1 148 čtverečných kilometrů ve Federální republice Durynsko ve střední části Německa. Je to bývalý hraniční region mezi DDR a BRD; dnes je hranicí mezi Durynskem a Bavorskem. Je to třetí největší kraj v Durynsku. Asi polovina tohoto regionu s nízkými horami se využívá k zemědělství; dalších 40% pokrývají lesy. V regionu jsou tři přehrady na řece Saale a jedna z nich, Bleiloch Talsperre, s 9,2 čtverečnými kilometry povrchové vody, je největší v Německu. Oblast Saale-Orla má 86 906 obyvatel. Je zde 12 měst a 5 správních obcí. Hustota obyvatelstva je 106/km². V roce 2012 bylo 3 599 obyvatel nezaměstnaných, což způsobilo míru nezaměstnanosti 7,7%, zatímco průměr v Durynsku v této době byl 9,8%.

Oblast Saale-Orla má rozmanité hospodářství. Je převážně zemědělská, ale jejím obyvatelům se podařilo spojit cestovní ruch s průmyslovými sídly v idylické krajině. S více než 5 300 firmami v průmyslu, zemědělství, malými či středními podniky a řemesly je oblast Saale-Orla jednou z ekonomicky nejsilnějších ve Svobodném státě Durynsko. Východní Durynsko má nejvyšší hustotu pracovních míst ve zpracovatelském průmyslu. Jako důsledek je 99 z 1 000 obyvatel v regionu zaměstnáno ve výrobní firmě nebo průmyslové společnosti. To je více než průměr v Durynsku (54 lidí v roce 2007). Předpoklady pro nová průmyslová sídla jsou ideální, protože je tu dobrá infrastruktura s 33 průmyslovými areály a rychlým přístupem na dálnici A9.

Spektrum firem v oblasti Saale-Orla zahrnuje jednu z největších tiskáren v Evropě, Grafischer Großbetrieb GGP Media v Pößneck, která patří Skupině Bertelsmann Group, dřevařskou firmu v regionu Blackenstein/Friesau, která vyrábí celulózu, výrobu vozidel a vícestranný high-tech dodavatelský průmysl. Oblast Saale-Orla je vedoucí na trhu ve východním Durynsku s 50 firmami (a více než 50 zaměstnanci) ve zpracovatelském průmyslu. Společnosti v oblasti pracují na vysoké mezinárodní úrovni. Podíl exportu činí 35%, zatímco průměr v Durynsku je 33,7%.

V oblasti Saale-Orla je 369 farmářských podniků různých velikostí. Ti hospodaří na 38 708 hektarech zemědělské úrodné půdy a 11 448 hektarech travnatých ploch. Je zde velmi intenzivní chov dobytka s více než 39 000 krávy, z nichž je 14 000 dojnic. V moderním zemědělství je v současnosti zaměstnáno 1 543 obyvatel.

Demografická situace v regionu

Oblast Saale-Orla přišla v letech 1990 až 2010 o 16% obyvatel (Durynsko: -14 %). Do roku 2030 bude úbytek činit kolem 24% (Durynsko: -18 %). Průměrný věk se zvýší do roku 2030 o 6,8 let na 53,4 let (Durynsko: +5,4 / 51,4 let). Do roku 2030 přijde oblast Saale-Orla o 30% mladé populace do 20 let. Proto je vývoj horší než durynský průměr (-20 %). Celková populace v produktivním věku se během 20 let sníží, zatímco podíl seniorů se zvýší (viz Mapa 19). Současnou výzvou je zajištění udržitelné služby v horských oblastech se střední nadmořskou výškou a strmou topografií a různorodou strukturou osídlení. Zde bude použita koncepce centrálních území nebo funkčních regionů.

Tabulka 5: Struktura populace v Saale-Orla-Kreis

Věková skupina	0-6	6-15	15-18	18-25	25-30	30-40	40-50	50-65	65-75	75-85	85 a více
Durynsko	52 529	76 183	21 083	81 965	74 992	134 421	180 890	261 325	130 592	69 949	13 475
Města	14 331	18 063	4 708	22 994	22 399	36 498	42 731	57 778	31 948	16 702	3 230
Kraje	38 198	58 120	16 375	58 971	52 593	97 923	138 159	203 547	98 644	53 247	10 145
Saale-Orla-Kreis	1 977	2 982	820	2 970	2 720	5 060	7 078	10 809	4 977	2 875	583

Plánovaná pilotní akce

Hlavní myšlenkou projektu je vytvořit v Durynsku a Bavorsku Demografického kouče ke zlepšení a udržení infrastruktur, které jsou ovlivněny demografickou změnou. Proto bude v Bavorsku a Durynsku při definici a realizaci vhodných projektů podpořeno několik obcí. Celkovým cílem je udržet a zlepšit mezigenerační služby obecného zájmu a mobilitu.

Možnými tématy jsou:

- ‘Virtuální supermarket’, včetně zajištění služeb pro malé vesnice
- Služba, prostřednictvím které lze objednat léky a nechat si je doručit
- Sdílení aut prostřednictvím internetu (k nakupování, pro volný čas, k lékaři), mobilita-podpora sousedství
- ‘Mobilní primární péče’ spolu s maloobchodem (Projekt město-okolí)
- Ošetrovatelská péče mezi obcemi
- Zásobování službami-zbožím (zákazníkovi) nebo
- Služba ‘mini-autobusu’ pro dopravu do obchodů, k lékaři, do lékáren (pro služby)

5.2 Pilotní region: Region Oberfranken-Ost (Bavorsko, Německo)

Autor: Tanja Simon, BSWIVT

Obecné informace o regionu

Region Oberfranken-Ost se nachází v severovýchodním Bavorsku. Zahnuje jak města Bayreuth a Hof na oblastní úrovni a kraje Bayreuth, Hof, Kulmbach a Wunsiedel i. Fichtelgebirge, které se nacházejí v oblasti Oberfranken, tak i malou část kraje Tirschenreuth, který je součástí sousední oblasti Oberpfalz. Region pokrývá plochu 3 615 km² s přibližně 478 000 obyvateli (listopad 2011). Jeho hustota osídlení 134 obyvatel/ km² je menší než je průměr v Bavorsku.

Region charakterizuje kontrast mezi celostátně disproporční vysokou hustotou průmyslu a velkou zemědělskou kapacitou. Rozšíření a výstavba inter-regionálního dopravního systému pomáhá zlepšit regionální 'faktory umístění'. Zároveň technický vývoj infrastruktury, zvýšení osídlení a průmyslová výstavba a zemědělství vedou ke konfliktům souvisejícím s ochranou zájmů přírody, krajiny a vody. Region Oberfranken-Ost je typický dvěma geologickými strukturálními jednotkami a velkými regionální rozdíly. Jihozápad zahrnuje přírodní oblasti 'nördliche Frankenalb', 'obermainisches Hügelland', a 'oberpfälzisches Hügelland' a je součástí druhohorního pohoří. Severovýchodní část regionu s přírodními oblastmi 'Frankenwald', 'Fichtelgebirge', 'Münchberger Hochfläche', 'Wunsiedler Hochfläche', 'Mittelvogtländischen Kuppenland' a 'Oberen Vogtland', patří k východním bavorským horám. Charakteristická krajinná a ekologická funkce těchto přírodních oblastí je stále více ovlivňována jejím různým využitím. Zemědělská oblast tohoto regionu pokrývá přibližně 175 670 ha. Asi 50% celkové plochy se využívá k zemědělským účelům. 36 % zemědělské plochy se využívá k pěstování plodin (akr), 24,2% jako pastviny a 39,3% pro smíšené účely. Časté je smíšené zemědělské využití díky struktuře krajiny. 39,6% oblastí regionu tvoří lesy, což je plocha asi 143 000 ha. Plocha pokrytá lesy je vysoko nad průměrem Bavorska (34,6%). 4,2% této lesnické plochy jsou listnaté lesy, 78,4% jehličnaté lesy a 17,4% smíšené lesy.

Demografická změna a plánovaná pilotní akce

Demografická změna představuje jeden z hlavních oborů akce pro 'trvale udržitelný územní rozvoj a rozvoj osídlení'. Místní a regionální hráči v plánování, aby udrželi služby veřejného zájmu, budou v budoucnosti muset čelit problémům způsobeným poklesem a stárnutím populace. Tyto problémy a těžkosti by znamenaly zvýšení/snížení populace a stárnutí společnosti. Z regionálního hlediska se o poklesu v celkovém počtu obyvatel mluví více v severovýchodní části území. Úbytek populace se objevuje ve většině městských i venkovských oblastech v Oberfranken-Ost (viz Mapa 20). Je třeba najít kreativní řešení na úrovni obcí, které lze použít v celém regionu. V rámci rozsahu současného pilotního projektu 'Demografické koučování' (srovnejte pilotní akci Durynska) ve městech Arzberg (Wunsiedel i. Fichtelgebirge), Bad Berneck (Bayreuth) a Hof je třeba hledat řešení pro přizpůsobení nákladů na infrastrukturu demografickému poklesu a snížení nákladů prostřednictvím efektivnějšího řízení. Zvláště je třeba zvážit otázky sociálních infrastruktur:

- **Město Arzberg:** Přizpůsobení životního prostoru (potřeba modernizace) potřebám lidí, kteří zde žijí. Cílem by mělo být, aby lidé mohli zůstat ve známém prostředí, jak jen to bude možné.
- **Město Bad Berneck:** Zavedení řízení volných prostor s cílem zachovat a udržet současné budovy.
- **Město Hof:** Město má velký podíl přistěhovalců. Z tohoto důvodu je třeba zkoumat problémy související s věkem u zahraničních obyvatel a zvažovat jejich sociálně kulturní potřeby.

5.3 Pilotní region: Mikroregion Jászság, kraj Jász-Nagykun-Szolnok (Maďarsko) **Autor: ONEP, ÉARDA**

Obecné informace o regionu

Kraj Nagykun-Szolnok se nachází uprostřed Velké maďarské nížiny. Využití území a ekonomické příležitosti jsou v podstatě ovlivněny nížinatou a rovinatou povahou oblasti. Ačkoli se kraj nachází v centru země i Velké nížiny, je to okrajová oblast regionu Észak-Alföld (Severní nížiny). Vzdálenost mezi hlavním městem kraje, Szolnok, a hlavním městem regionu, Debrecen, je dost velká, takže nemají každodenní kontakt. Co se týče širšího regionu, v minulosti hrála řeka Tisza významnější roli. V posledních dvou stoletích postupně ztratila svůj význam kvůli zaostalosti silniční struktury, která běžela paralelně s touto řekou. V sousedství je velmi důležitá Budapešťská metropolitní oblast a Szolnok má úlohu východní brány do metropolitní oblasti.

Z historických důvodů lze oblast kraje rozdělit do tří hlavních částí (Jászság, Nagykunság, a Külső-Szolnok) okolo tří hlavních měst (Szolnok, Jászberény, a Karcag). Všechna tři centra se nacházejí na okraji kraje. Důsledkem je to, že střední část kraje jednou z nejvíce znevýhodněných oblastí v zemi co se týče ekonomických a sociálních podmínek, které jsou doprovázeny nepříznivými ekologickými faktory jako rizika záplav, vnitrozemních záplav a rizika sucha. 72% obyvatel kraje žije ve městech, ale 51% obyvatel žije ve městech s více než 10 000 obyvateli. Sídlní struktura se skládá hlavně z měst druhé a třetí úrovně. Co se týká regionálních rozdílů, je třeba zmínit průmyslovou aglomeraci okolo Jászberény, která je postavena na moderním elektronickém průmyslu. Zároveň má Jászság venkovský charakter.

Počet obyvatel kraje byl na začátku roku 2012 383 000. Od přelomu století se zrychlil úbytek populace, jak ve srovnání s předchozím desetiletím, tak na celostátní úrovni. Míra úbytku 8% v posledním desetiletí byla čtyřikrát vyšší než celostátní průměr. Zrychlení úbytku bylo způsobeno hlavně zvýšením vnitřní migrace, které způsobilo masový exodus. Navíc se na úbytku populace podílely i demografické procesy. Hustota obyvatel kraje je 72 osob na km², což je vcelku málo ve srovnání s celostátní hodnotou (108 osob na km²). Úroveň vzdělání se přiblížila celostátní úrovni, ale zvýšení v počtu vysoce vzdělaných lidí zaostává za celostátní úrovní. Relativně nízká úroveň vzdělání obyvatel by mohla souviset s tím, že je v kraji málo příležitostí vyššího vzdělání. V tomto období lze také pozorovat největší úbytek populace v obcích s menším počtem obyvatel než 2 000, které jsou obydleny lidmi s nejnižší úrovní vzdělání, ale nemají velký podíl Romů. Tyto obce také zažily nejvyšší míru nezaměstnanosti a podstatné stárnutí.

Produkce kraje, co se týče jeho podílu na HDP Maďarska, je vcelku nízká. HDP na hlavu tvořil v roce 2009 68% celostátního průměru, což znamená, že patří na čtrnácté místo mezi kraji. Hrubá přidaná hodnota podle sektorů činí: 7,6% v zemědělském sektoru, 41% průmyslu a 51% sektoru služeb. Dominantním sektorem oblastí s ohledem na zaměstnanost je výroba, která často zásobuje ostatní firmy v kraji nebo v okolních oblastech. Je vidět, že se zemědělské společnosti počítají k velkým zaměstnavatelům, kde je míra nezaměstnanosti nižší.

V letech 1990 až 2001 se počet zaměstnanců snížil o více než 30% celostátní úrovně, zatímco počet nezaměstnaných a neaktivních činných lidí se zdvojnásobil. Dostupnost pracovních míst je různá ve dvou částech kraje rozdělených řekou Tiszou. Míra nezaměstnanosti kraje je stejná jako celostátní průměr, ale od roku 2008 se neustále zvyšuje.

Demografická situace v regionu

V roce 2011 činila celková populace regionu Jász-Nagykun-Szolnok 383 000 lidí, o 3 800 méně než v předchozím roce. V roce 2011 se narodilo 3 250 dětí a zemřelo 5 400 lidí. Roční přirozený úbytek byl 2 150 obyvatel. Po roce 2000 se migrační trendy v některých mikroregionech změnil na trendy emigrační. Pouze mikroregion Jászberény zaznamenal pozitivní trendy (míra imigrace stále překračuje míru emigrace), avšak tento mikroregion trpí trendy stárnutí.

Během 90. let minulého století byly populační trendy v kraji příznivější než na celostátní úrovni: ačkoli celostátní průměrný pokles činil 1,7%, v regionu Jász-Nagykun-Szolnok to bylo jenom 1,2%. Ale po roce 2000 se poklesy neustále zrychlovaly, jak ve srovnání s předchozími trendy, tak s celostátním průměrem (viz Mapa 21). V posledních deseti letech činila ztráta počtu obyvatel 8% (ve srovnání s celostátní úrovní 2,1%). Hlavními příčinami těchto procesů jsou změna ve směru a intenzitě vnitřní migrace a zvyšování vystěhovalectví populace. Navíc se na tomto procesu podílejí trendy v rozvoji celostátní populace: porodnost je nižší a úmrtnost je vyšší než na celostátní úrovni. Očekávaná délka života během minulého desetiletí značně vzrostla (ženy: 77,79 let, muži: 70,05 let) a dalším příznivou zprávou je, že rozdíly mezi ženami a muži se stírají. Žádné z velkých či malých měst nezaregistrovalo v letech 2001 až 2011 populační nárůst. Nicméně nejvýznamnější populační pokles nastal v sídlech s méně než 2 000 obyvateli.

Po roce 2000 se stárnutí populace v regionu zrychlilo a překročilo celostátní trendy. V roce 2001 byla hodnota celostátního indexu stárnutí menší než 100. V tomto ohledu byl region Jász-Nagykun-Szolnok ve zvýhodněné pozici, ale v posledním desetiletí se jeho index stárnutí zhoršil a hodnota indexu se zvýšila z 88,1 na 121,5, zatímco na celostátní úrovni vzrostla z 91,3 na 116,6. Střední věk na úrovni kraje vzrostl o 3 roky v případě žen a 2,3 roky v případě mužů.

Situační analýza současného rozvojového plánu kraje pokrývá několik rozvojových směrů a polí působnosti: Jednou z nejdůležitějších priorit je rozvíjet silniční a železniční infrastrukturu kraje, aby se zlepšila přístupnost a konektivita do jiných oblastí a center i do hlavního města. Ačkoli má kraj centrální polohu, měl tradičně několik okrajových částí, jak v celostátním, tak regionálním (NUTS 2) kontextu (v rámci regionu Velká severní nížina).

Nové typy spolupráce, obecní iniciativy a iniciativy nevládních organizací by mohly změnit pozici oblasti Tisza v rámci země i transnacionálně a v tomto ohledu hraje region Jász-Nagykun-Szolnok životně důležitou roli. Sociální včlenění a boj s chudobou vyjádřené ve Strategii EU 2020 jsou výrazně sladěné s principy kraje.

Plánovaná pilotní akce

Maďarská pilotní akce bude realizována ve třech osadách (Jánoshida, Jászfényszaru, Jászárokszállás) mikroregionu Jászság v regionu Észak-Alföld (region Severní nížina – Maďarsko), jehož cílem je propagovat návrat žen na pracovní trh zavedením integrálních denních služeb péče o děti. Příímým cílem pilotního projektu je zefektivnit denní služby péče o děti (mateřské školky), zvýšit kapacity služeb mateřských škol, které odpovídají jedinečným potřebám.

V rámci plánované pilotní akce bude pro tyto tři osady zapojené do pilotního projektu vypracována studie proveditelnosti zaměřující se na shora uvedené cíle a otázky profesionálního řízení služeb denní péče. Studie proveditelnosti je založena na širokém sběru dat a situační analýze primárních a sekundárních údajů o současně dostupných a požadovaných kapacitách školek, na platné státní legislativě týkající se služeb mateřských školek, na vůli obcí a místní poptávce po zavedení každodenní péče do mikroregionu. V pilotních osadách bude studie mapovat nezbytné infrastrukturaální podmínky a příslušné nemovitosti, které jsou v obcích k dispozici nebo ke koupi. Studie bude také mapovat nezbytné kapacity lidských zdrojů, dostupné školicí programy a možnosti pro zapojení veřejných pracovníků do každodenních služeb. Ze sběru dat studie proveditelnosti vytvoří detailní analýzu SWOT. Po zhodnocení současné situace bude studie proveditelnosti také zkoumat vytvoření integrovaného mateřského centra a denních mateřských školek, které by v pilotním regionu fungovaly jako síť. Průzkum možnosti nabídkových řízení k pokrytí infrastrukturaálních potřeb a potřeb vybavení (mapování finančních variant) je také hlavní složkou studie včetně časového plánu, analýzy rizik a marketingové komunikační strategie pro tyto školky. Studie je také zaměřená na mapování možných cest spolupráce s církvemi, občanskými organizacemi a malými i středními podniky a mapování zdrojů provozních nákladů a určení příslušné ceny denních mateřských školek týkající se místních finančních možností cílových skupin. Široký sběr dat a analýzy znamenají, že bude možné načrtnout realistický rozpočet, jehož dlouhodobý výhled (institucionální a finanční) lze také zkoumat. Po dokončení studie proveditelnosti se shora popsáním obsahem mohou být poskytnuta politická doporučení místním rozhodujícím činitelům k vytvoření efektivních veřejných služeb v upadajících regionech.

5.4 Pilotní region: Region Vejprty (Česko)

Autor: ISCAS, Ústecký region

Obecné informace o regionu

Město Vejprty leží v západní části Česka v Krušných horách v nadmořské výšce okolo 760 metrů. Město je součástí hraničního regionu Chomutov a s německou obcí Bärenstein opticky vytváří jednu jednotku rozdělenou pouze hraničním potokem Polava. Obě obce v minulosti vytvořily vlastní centra, která sloužila obcím i jako území k dojíždění. Ve Vejprtech, které jsou přirozeným centrem horského regionu Vejprtsko, se nachází hraniční kontrola pro pěší, cyklisty a auta. Město bylo značně ovlivněno změnami, ke kterým došlo po 2. světové válce, většinou vyhoštěním německé populace z Československa a následným osídlováním pohraničních regionů, které spolu vedly k rychlému poklesu populace, a změně v sociální a obecní struktuře a také změně ve vztahu k obci a horskému regionu jako celku.

V současnosti Vejprty pokrývají téměř stejnou oblast jako v období mezi válkami, ale hustota obyvatel se snížila, zatímco charakter města se také podstatně změnil po výstavbě panelových domů v centru tohoto městečka. Všechny 3 074 obyvatel žije v obci (31.12.2011). Počet obyvatel se od konce 2. světové války pomalu snižuje. Struktura vzdělanosti místních obyvatel je relativně nižší než v Česku jako celku. Je zde značně nižší počet univerzitně vzdělaných lidí; podíl obyvatel s dokončenou střední školou je také pod celostátním průměrem. V důsledku tohoto je ve městě nadměrné zastoupení lidí se základním vzděláním.

Změny po 2. světové válce vedly ke značnému snížení ekonomického základu města, i přes značnou státní intervenci v rámci plánovaného hospodářství. Průmyslové tradice specializovaného lehkého strojírenství a textilního průmyslu zmizely s odchodem německé populace. Během období socialismu bylo regionální hospodářství na Vejprtsku neustále dotované. Když byl systém masivního finančního přerozdělování státem zrušen, Vejprtsko hrozil ekonomický úpadek. S liberalizací ekonomiky, otevřením hranic a rozvojem cestovního ruchu přišly nové příležitosti. Nyní hlavní sektory ekonomiky představují průmyslové firmy, většinou ve výrobním, potravinářském a textilním průmyslu. V terciárním sektoru je také několik menších podnikatelských subjektů, většinou v obchodu a službách jako jsou restaurace, ubytování a jiné obchodní služby. Asi 7,5% podnikatelských subjektů pracuje v zemědělství, lesnictví a rybářském průmyslu. V celém regionu mezi pracovní silou mírně převažuje zaměstnanost mužů (53,2%) a lidí v dělnických profesích (68,7% v roce 31.12.2004). Nejvyšší podíl zaměstnaných lze najít v sekundárním sektoru (56,7% i přes některé strukturální změny). Terciární sektor zaměstnává 41% všech zaměstnaných.

Samo město Vejprty trpí vysokou nezaměstnaností: 14,7% na konci 2011 (průměr pro Česko byl 9,84%, a Ústecký region měl 12,94%). Vejprtsko se neliší od ostatních regionů v Česku, co se týče pohlavní a věkové struktury. Průměrný věk žadatelů o práci byl v roce 2004 36 let. Nejčastější věkovou skupinou mezi žadateli o práci byla skupina 20-29-letých. Téměř polovina žadatelů o práci měla jen základní vzdělání, 37% mělo střední vzdělání bez maturity (odborné) a pouze 15% byli žadatelé s dokončenou střední školou s maturitou nebo žadatelé s vyšším vzděláním.

V roce 2001 dojíždělo na pracoviště 19% obyvatel, z nichž 62% každodenně. Řada z nich (18%) strávila při každodenním dojíždění (jedna cesta) více než 60 minut. Lidé hlavně dojíždějí do nedalekých měst, většinou Klášterce nad Ohří, Kadaně a Chomutova. Dojíždění je vcelku obtížné a finančně náročné kvůli dlouhým vzdálenostem a špatnému dopravnímu spojení.

Demografická situace v regionu

Populace v regionu Vejprty stárne. Počet obyvatel ve věkové skupině 0-14-letých se snižuje a počet lidí přes 65 se zvyšuje. Míra skupiny 0-14-letých se v letech 1991 až 2001 snížila o 6 procent. V roce 2001 se narodilo 36 dětí a 48 obyvatel zemřelo. Přirozený růst byl negativní - 12. V samotném městě Vejprty došlo ke snížení migrace a růst migrace byl negativní - 48 (viz Mapa 22). Typické pro obec od roku 1979 je více úmrtí než narození (s jedním výjimečným rokem přirozeného nárůstu). Počet emigrantů je v posledních třech letech vyšší než počet přistěhovalců. Většinou z malého města do velkých měst odcházejí mladí a vzdělaní lidé.

Ve městě je základní škola, zvláštní škola (škola pro děti se zvláštními potřebami a problémy na základní škole) a základní umělecká škola. Je zde také ambulantní lékařská péče zabezpečená nemocnicí v Kadani, což znamená všeobecný lékař plus několik dalších specialistů a pohotovost. Není zde nemocniční oddělení. Někdy je těžké dojet do větších měst (Chomutov, Kadaň nebo Jirkov) za lékařskou péčí veřejnou dopravou, obzvláště pro starší lidi, jejichž počty neustále rostou. Vážnější problémy se mohou vyskytnout v zimním období, kdy cestování v horském regionu komplikuje sníh.

Plánovaná pilotní akce

Obce v pilotním regionu musí řešit různé problémy související s úbytkem populace. Nejdůležitějším současným problémem je růst volného prostoru ve veřejných i soukromých budovách. Bývalá nemocnice, školka, nákupní středisko a továrny jsou dnes prázdné nebo využité pouze částečně a bortí se. Plánovaná pilotní akce bude hlavně řešit problémy objektů, které vlastní město. Prvním cílem je určit budovy, jejichž údržba představuje pro město nejvýznamnější finanční břemeno. Dalším cílem je přijít s nápady, jak snížit náklady a najít pro tyto budovy nové využití. Jedním z úkolů pilotní akce je vytvořit audit energie a studii správného využití budov podle potřeb města a jeho obyvatel.

5.5 Pilotní region: Údolí Pádu (Itálie)

Autor: UNCEM PIEMONTE – PP 09

Obecné informace o regionu

Údolí Pádu je údolí v provincii Cuneo, Piedmonte, v severní Itálii podél řeky Pád předtím, než přiteče do Pianura Padana, neboli Pádské nížiny. Je 32 km dlouhé a tvoří jej v rámci horské komunity Monviso 10 obcí (Horní údolí Pádu včetně Crissolo, Oстана a Oncino; Dolní údolí Pádu, včetně Paesana, Sanfront, Rifreddo, Revello, Envie, Gambašca a Martiniana Po). Význam a obnova údolí souvisí s tím, že se zde nacházejí nejznámější horské vrcholy Alp, Monviso (3841 m), a nejdelší řeka Itálie, Pád.

Tabulka 6: Demografická charakteristika Údolí Pádu

Obec	Nadmořská výška (m)	Oblast (km ²)	Počet obyvatel (2010)	Muži	Ženy	Hustota obyvatel (obyv./km ²)
Crissolo	1 318	49,04	174	99	75	3
Ostana	1 282	16,98	73	43	30	4
Oncino	1 220	49,00	81	50	31	1
Paesana	614	58,91	2937	1 429	1 508	49
Sanfront	490	39,67	2598	1 273	1 325	67
Rifreddo	433	6,78	1077	542	535	181
Revello	350	53,47	4226	2 095	2 131	80
Envie	327	25,07	2074	1 051	1 023	82
Gambašca	479	5,77	403	214	189	68
Martiniana Po	460	13,80	767	396	371	59
Údolí Pádu (celkem)		318	14 450	7 192	7 258	45
Provincie Cuneo		6 902	592 303	291 172	301 131	86
Region Piedmonte		25 398	4 457 335	2 158 445	2 298 890	175

Zdroj: Istat, 2010

Koncem roku 2010 činil celkový počet obyvatel v Údolí Pádu 14 450: pouze 328 z těchto obyvatel žilo ve třech shora uvedených obcích v horním údolí, jmenovitě obci Crissolo, Oстана a Oncino. Průměrná hustota populace, která je 59,4 obyvatel na km², je stejná jako průměrná hustota v pohoří Piedmonte, i když jsou zde podstatné vnitřní rozdíly (viz Mapa 23). Obzvláště oproti třem méně obydleným obcím v horním údolí (okolo 4 obyvatel na km²) kontrastují obce v dolním údolí, kde je populace vyšší než 1 000 obyvatel a hustota je mnohem vyšší než průměr.

Podle Zprávy o okrajovosti horských obcí v regionu Piedmonte vykazují obce Oстана a Oncino nejpříhodnější podmínky v údolí co se týče socioekonomických parametrů, dostupnosti služeb a trhu práce, zatímco stupeň okrajovosti horských obcí je klasifikován jako střední.

Od konce devatenáctého století zažívá údolí Pádu silné vyvylidňování, dokonce i ve vesnicích v dolní části údolí. Nicméně v nedávných desetiletích nastává v této oblasti demografická obnova díky určité otevřenosti a podpoře místních úřadů osídlování mladými rodinami. Tento pozitivní populační trend lze sledovat i v dolní části Údolí Pádu a je charakteristický rozšiřováním hlavních měst v nížině. Nicméně referenční centrum služeb a pracovních míst se z údolí přestěhovalo, jmenovitě do Saluzzo.

Podle Sčítání obyvatel (2001) byl počet zaměstnaných v horské komunitě 11 866. Míra nezaměstnanosti byla stejná s provinčním průměrem (3,9%). V průmyslovém sektoru bylo zaměstnáno 42,9% obyvatel (což je 5 095 osob). Výrobní průmysl je zde významný a představuje 31,2% zaměstnané populace nebo 3 075 osob. To platí obzvláště pro obce Sanfront, Gambaasca, Martiniana Po, Rifreddo a Paesana. Sektor služeb byl dominantním, protože zaměstnával více než 50% všech zaměstnaných v obcích horního údolí Pádu, Crissolo a Ostana. Zemědělský sektor zaměstnával 18,8% pracující populace, což je více než v jiných obcích provincie Cuneo, ale mnohem méně než v předchozích desetiletích: v roce 1971 to bylo 27%.

Demografická situace v regionu

Tabulka 7: Populační trend v Údolí Pádu (1991-2010)

	Populace					Změna (%)
OBEC	1991	2001	2006	2008	2010	1991-2010
Crissolo	212	210	194	174	174	-17,9
Ostana	82	79	72	73	73	-11,0
Oncino	106	102	100	81	81	-23,5
Paesana	3 058	3 072	2 960	2 937	2 937	-4,0
Sanfront	2 615	2 611	2 667	2 598	2 598	-0,7
Rifreddo	1 037	1 032	1 061	1 077	1 077	+3,9
Revello	4 208	4 192	4 254	4 226	4 226	+0,5
Envie	1 884	1 890	2 065	2 065	2 074	+10,0
Gambaasca	329	346	382	382	403	+22,5
Martiniana Po	709	667	765	765	767	+8,1
Údolí Pádu	14 240	14 201	14 467	14 469	14 410	+1,19
Provincie Cuneo	547 234	556 330	586 020	586 020	592 303	+8,2
Region Piemonte	4 299 912	4 213 294	4 432 571	4 432 571	4 457 335	

Zdroj: ISTAT a databáze BDDE regionu Piemonte

V posledních dvou desetiletích (od roku 1991) celková populace Údolí Pádu zaznamenala nárůst o 1,19%, s +170 osobami na konci roku 2010. V oblasti dochází v podstatě ke dvěma různým scénářům: obce horního údolí jsou charakterizovány silným populačním poklesem: Crissolo -17.9%, Ostana -11%, Oncino -23.5%. Také Paesana, vesnice na vnitřních svazích, která měla vysoký počet obyvatel (na začátku dvacátého století měla více než 8 000 obyvatel) přišla v letech 1991 až 2012 o 121 obyvatel. Sanfront zaznamenal pouze pokles o -0.65%, zatímco v ostatních obcích údolí byl nárůst populace s různými scénáři od velmi malého růstu v Revello (+0,5%) k většímu nárůstu v Gambaasca (+22,5%).

Od 1/1/2010 do 1/1/2011 zůstal počet obyvatel Údolí Pádu stabilní (+5 jednotek) díky pozitivnímu saldu migrace (+72) a negativní přirozené rovnováze (-67), způsobené hlavně vysokou úmrtností (v rozmezí 10,65 v Revello po 19,55 v Paesana), která je obecně vyšší než míra porodnosti (Revello 6,63; Paesana 8,51). V Údolí Pádu je míra úmrtnosti obecně vyšší než v provincii Cuneo (11,26) a než je regionální průměr (10,94), zatímco míra porodnosti je v souladu s provinčním (9,2) a regionálním (8,61) průměrem. Výjimkou jsou Crissolo, Oncino a Ostana, kde nebyla zaznamenána v roce 2010 vůbec žádná narození.

V posledním desetiletí (2001-2010) nedošlo k žádným změnám ve věkové struktuře. Ve srovnání s rokem 2001 došlo jen k malému snížení ve věkové skupině 15-24 let (1 427 obyvatel v roce 2001, 1 412 v 2010, procentuální změna -1%) a ve věkové skupině 25-44 (4 016 v roce 2001, 3 821 v roce 2010, procentuální změna -4,8%), zatímco v ostatních třech věkových skupinách zaznamenali zvýšení (0-14: +3,4%, 45-64: +8,8%; přes 65: +1,7%). Následně se zvýšil poměr závislosti z 55,5 v roce 2001 na 56,1 v 2010 překonáním regionálního průměru (55,6). Poměr závislosti ve stáří k mládí je nižší než regionální průměr (172,4, zatímco regionální průměr je 177,7), ale v obcích horního údolí je stále vysoký: Ostana 775; Oncino 480; Crissolo 357.

Plánovaná pilotní akce – multiservisní centrum

V minulosti potřeby všech lidí žijících v Ostana a v nedalekých obcích uspokojovala řada obchůdků. Vylidňování v minulosti vedlo k jejich likvidaci. V dnešní době musejí lidé, kteří zde žijí, cestovat do obchodu 12 km; podobnou situaci lze sledovat v ostatních obcích horního údolí Pádu. V létě v těchto vesnicích tráví letní dovolenou téměř 500 lidí, protože zde má mnoho letních návštěvníků na svém pozemku chatu. Ti spolu s ostatními obyvateli mají skutečný zájem o způsob překonání vzdálenosti do obchodů. Loni v létě byla vytvořena kolektivní organizace pro nákup potravin a jiného základního zboží, ale tento nápad není snadné koordinovat.

Z tohoto důvodu obec navázala kontakty s některými prodejci, kteří by měli zájem o otevření malého obchodu v obci Ostana. Tento obchůdek by mohl být organizován jako multiservisní centrum, které by také nabízelo jiné základní služby a fungovalo by jako komunikační místo a místo setkávání lidí různých generací. Cílem pilotní akce je podpořit organizaci takového centra; kromě jiného plánuje projektový tým koordinovat zapojení příslušných činitelů a vytvořit studii proveditelnosti včetně ohodnocení následujících služeb:

- a) Prezentace a prodej hlavních produktů místní zemědělské produkce a obecná propagace údolí;
- b) Pultový prodej léčiv, které se mohou od roku 2006 prodávat v Itálii v obchodech v rámci mnohem jednodušší regulace než v lékárnách, tzv. paralékárnách;
- c) Umístění bankomatu ATM;
- d) Koordinace 'rozšířených hotelů', spojujících hlavní hotely bed & breakfast v oblasti;
- e) Koordinace služby sdílení aut ve spolupráci s ostatními obcemi horního údolí Pádu a ekologickými asociacemi k propagaci udržitelné přístupnosti horské oblasti;
- f) Umožnit rodinnému lékaři přijímat v centru pacienty jednou týdně (v současnosti je služba poskytována na dočasném místě nevhodném k poskytování kompletní a správné péče);
- g) V oblasti chybí kulturní zařízení a knihovna je považována za nepostradatelnou potřebu rostoucí mladé populace;
- h) Místních sdružení je v současnosti na území s vysokými náklady na údržbu zařízení velmi málo: centrum by jim všem mohlo poskytnout společnou základnu;
- i) Snížit náklady na údržbu, do centra je možné přestěhovat i poštu;
- j) V souladu s údaji z regionu Piedmonte zde preferují vytvoření malých školek před organizací autobusových služeb: malá místnost by mohla být využita k poskytování služby, která v současnosti není k dispozici

5.6 Pilotní region: Severozápadní Małopolsko – obce: Miechowski, Chrzanowski, Olkuski, Proszowicki (Polsko)
Autor: Region Małopolsko – PP-11

Obecné informace o regionu

Severozápadní část Małopolska byla vybrána jako realizační oblast pilotního projektu 'Telemedicínské služby pro seniory jako nástroj optimalizace nákladů na zdravotní péči'. Tato oblast se skládá ze čtyř 'obcí' (LAU - 1): Miechowski, Chrzanowski, Olkuski a Proszowicki. Nachází se na hranici Małopolska a ostatních polských regionů. Oblast pilotní akce byla vybrána na základě několika demografických kritérií. Většinu vybrané oblasti tvoří nížina, pouze část obce Olkuski je vrchovina. Oblast je spíše zemědělská, jsou tady také malá města, všechna s méně než 40 000 obyvateli (viz Mapa 24). Hustota obyvatel ve vybrané oblasti je různá. V obci Miechowski (74 lidí/km²) a Proszowicki (105 lidí/km²) je velmi nízká, pod celostátním průměrem. V obci Olkuski je 184 lidí na čtverečný km, což je mírně pod regionálním průměrem. Avšak v Chrzanowski je hustota obyvatel vysoká (343 lidí/km²), což je hodně nad regionálním průměrem. Celkový počet obyvatel ve vybrané pilotní oblasti je 335 000.

Míra nezaměstnanosti v roce 2010 byla v obci Chrzanowski 13,9% a v obci Miechowski 14,2%, což jsou velmi vysoká čísla a viditelně nad regionálním a celostátním průměrem. Zároveň byla míra nezaměstnanosti v obci Proszowicki 11,9%, což je mírně pod celostátním průměrem, ale nad regionálním průměrem. Překvapující je, že míra nezaměstnanosti v obci Miechowski (9,7%) byla dokonce pod regionálním průměrem (10,4%). Důvodem je více zemědělský charakter obou obcí, což způsobuje 'skrytou' nezaměstnanost. Průmyslový charakter obce Chrzanowski a Olkuski znamená, že nezaměstnaní obyvatelé jsou častěji registrováni na místních úřadech práce. Avšak situace na trhu práce ve všech čtyřech obcích je velmi těžká.

Demografická situace v regionu

Kvůli migraci mladé pracovní síly do Krakova a jiných hospodářských center i nízké porodnosti, která se podílí na měnící se demografické struktuře, je vybraná pilotní oblast ovlivněna dynamickými procesy stárnutí populace a poklesu (viz Mapa 24). Pokles populace byl pozorován v letech 2000 až 2010 ve všech čtyřech obcích (-6,56 % v obci Miechowski, -3,87% v Chrzanowski, -1,43% v Oluski a 0,53% v Proszowicki).

Údaje z roku 2011 ukazují negativní růst populace v celé vybrané oblasti; avšak situace je horší v obci Miechowski (přirozený růst na 1000 obyvatel byl -4,28). Rovnováha migrace v roce 2011 byla negativní ve třech ze čtyř obcí a pozitivní v obci Proszowicki.

Struktura populace vybrané oblasti ukazuje, že procesy stárnutí jsou zde mnohem pokročilejší než v ostatních částech Małopolska. Průměrný věk je relativně vysoký. V roce 2010 to bylo: 39,99 v obci Chrzanowski, 39,84 v Miechowski, 39,36 v Olkuski a 37,78 v Proszowicki. Pro srovnání střední věk celého regionu Małopolsko byl v roce 2010 37,0 a střední věk v 'nejmladší' obci Małopolska byl 32,73. Demografické břemeno na 100 osob v produktivním věku v roce 2011 bylo následující: 33,6 osob v obci Miechowski, 28,6 osob v Proszowicki, 28,5 osob v obci Chrzanowski a 28,0 osob v obci Olkuski. Demografické předpovědi pro vybranou oblast nejsou vůbec optimistické.

Původně byl zemědělský a do určité míry i průmyslový profil místního hospodářství ovlivňován transformačními procesy. Jako důsledek čelí oblast těžké ekonomické situaci s vysokou mírou nezaměstnanosti a nízkými příjmy. Geografická poloha uprostřed mezi Krakowem a Katowicemi se nepodílí na přístupu k trhu práce. Potřeba dojíždět do práce 40 km jednu cestu v situaci, kdy jsou omezené nebo žádné vlakové spoje, potenciálně zaměstnance straší. Náklady na dojíždění jsou ve srovnání s příjmy také relativně vysoké. Dobře rozvinutá a přístupná veřejná doprava by mohla zvýšit mobilitu zaměstnanců v této oblasti.

Plánovaná pilotní akce

Pilotní akce prováděná v severozápadním regionu Małopolsko (obce Miechowski, Chrzanowski, Olkusi a Proszowicki) je zaměřená na skupinu starších příjemců, kteří byly vybráni na základě zdravotního stavu a místa bydliště (zaměřeni na oblast zasaženou demografickými změnami). Cílem akce je poskytovat telemedicínské služby (tele-EKG) k monitorování zdravotního stavu příjemců, zlepšení kvality života a prevence dalšího zhoršování zdraví. Pacienti obdrží ke sledování svých tělesných funkcí (EKG) doma telemedicínské zařízení a lékařská péče, konzultace a diagnóza jim budou poskytnuty prostřednictvím komunikační technologie i osobně. Pilotní akce by měla vyvolat úspory a zlepšit kvalitu zdravotní péče tváří v tvář demografickým změnám.

Specifické cíle zahrnují:

1. Přizpůsobení zdravotních služeb demografickým změnám poskytováním vysoce kvalitních lékařských služeb starším pacientům;
2. Přístup k pacientům s rizikem vyčlenění, obzvláště ve vylidněných oblastech;
3. Snížení nákladů na vysoce kvalitní zdravotní péči, včasnou diagnózu a prevenci nemocí.

Očekává se, že pilotní akce přinese pozitivní výsledky v oblasti zdraví pacientů a kvality života i pevné ekonomické výhody. Mimo jiné očekávané výsledky zahrnují:

1. Poskytování doporučení pro veřejnou politiku v regionech EU týkající se zdravotní péče tváří v tvář demografickým změnám;
2. Vytvoření přenositelné dobré praxe v oblasti telemedicínských služeb pro seniory;
3. Spolehlivé údaje ohledně potenciálních úspor ve zdravotní péči poskytováním služby tímto způsobem.

5.7 Pilotní region: Region Podravje a Maribor (Slovinsko)

Autor: IURS, Slovinsko – PP13

Obecné údaje o regionu

Region Podravje leží v severovýchodním Slovinsku na hranici s Rakouskem a Chorvatskem. Je to druhý největší slovinský region co se týče počtu obyvatel s 16,1% celostátní populace. Region je rozdělen do 41 obcí s 678 osadami. Největší města v regionu jsou hospodářskými a sociálními centry: Maribor (35,20% populace regionu), Ptuj (7,48% populace regionu), Slovenska Bistrica (9,38% populace regionu), a Ormoz (5,51% populace regionu). Město Maribor je regionálním centrem a druhým nejdůležitějším kulturním a vzdělávacím centrem Slovinska. Je také největším průmyslovým městem v regionu a jeho okolí nabízí mnoho příležitostí k turistice. Město je také důležitým dopravním centrem. Mezinárodní letiště se nachází jen několik kilometrů od centra města.

Tabulka 8: Fakta a údaje – Region Podravje

Oblast:	2 170 km ²
Počet obyvatel	320 961
Hustota obyvatel (na km ²)	147,9
Počet podniků	22 381
Zaměstnané osoby	121 006
Průměrný hrubý měsíční příjem	1 377 EUR
Míra nezaměstnanosti	16,1 %

Zdroj: Statistická ročenka 2011, Statistický úřad Slovenské republiky

Region je obklopen kopci na severovýchodě, sub-alpinskými zalesněnými horami (Pohorje a Kozjak) až na západ a Dravsko-Ptujsko polje podél řeky Dráva. Řeka Dráva se využívá pro výrobu elektřiny a úrodná půda umožňuje zemědělskou výrobu. Region má nejvyšší podíl využitě zemědělské půdy ve Slovinsku (82 000 hektarů) a je vedoucím regionem co se týče počtu zemědělských podniků (Zdroj: Statistický úřad Slovenské republiky). V regionu Podravska pokrývají zemědělské plochy 45% celkové plochy, zatímco v celém Slovinsku pokrývají 27,8% povrchu. Statistické údaje z roku 2009 odhalují negativní přirozené navýšení (-97) a nízkou hustotu obyvatelstva (149,9) (viz Mapa 25).

Obyvatelé regionu Podravska mají v průměru velmi podobné školní vzdělání ve srovnání se slovinským průměrem. V oblasti krátkodobého odborného vzdělání a odborného středního vzdělání i obecného středního vzdělání je podíl vyšší než slovinský průměr. Statistické údaje také ukazují, že ve čtyřletém období od roku 2008 do 2012 se pouze v 18 obcích regionu Podravska zvýšil počet obyvatel, zatímco ve 23 obcích se snížil. Srovnáním indexu stárnutí s výsledky populačních odhadů je také zřejmý relativně úzký vztah mezi věkovou strukturou a kapacitou růstu populace. Toto srovnání je možné, protože byly použity stejné míry plodnosti pro všechny obce.

Region Podravje má dlouhou průmyslovou tradici a veškerý potenciál nezbytný pro výrobu sofistikovaných výrobků. Pět hlavních sektorů hospodářské činnosti zahrnuje výrobu, výstavbu, dopravu a skladování, trh, údržbu a opravy motorů i další obchodní aktivity. Region Podravska se řadí na druhé místo ve Slovinsku ohledně podílu na národním HDP. Region je převážně orientovaný na export. Nejvyšší podíl hrubé přidané hodnoty byl vytvořen odvětvím služeb. Poměr zaměstnanosti obyvatel (57,2%) byl v roce 2009 mezi nejnižšími ve Slovinsku, zatímco poměr zaměstnanosti starších obyvatel (ve věku 55-64 let) byl nad slovinským průměrem. Údaje o dojíždění ukazují intenzitu každodenních toků dojíždějících do a z typického průmyslového města se zvýšením terciárních a kvartérních funkcí.

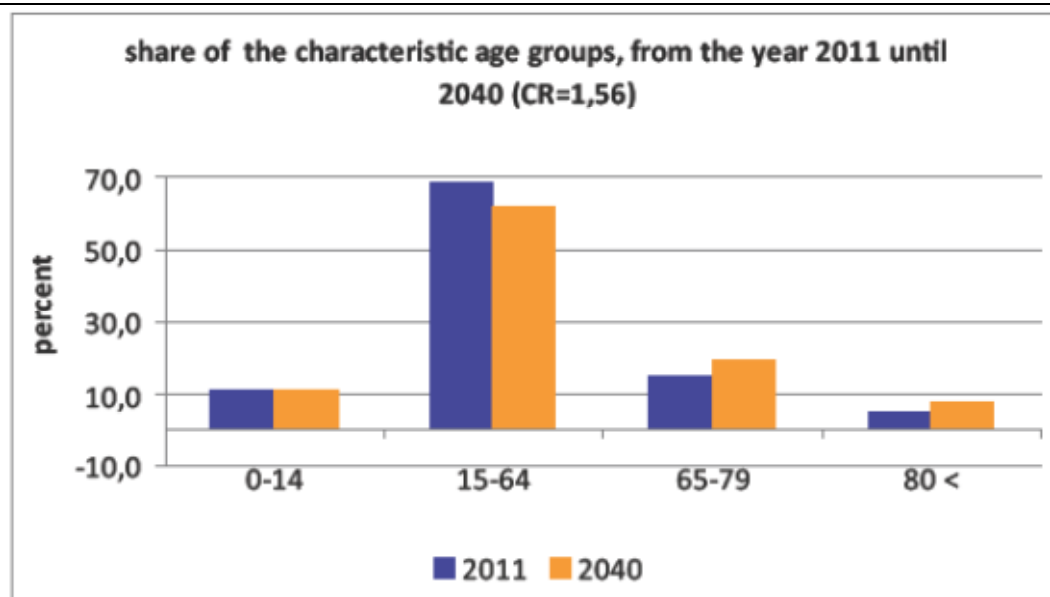
Demografická situace v regionu

Počet lidí ve věku 65 a výš a jejich podíl na celkové populaci regionu Podravje se během posledních let zvyšuje. V důsledku toho se průměrný věk a index stárnutí také zvyšují. Všechny tyto indikátory regionu Podravje jsou nad slovinským celostátním průměrem. Míra seniorů v regionu Podravje je nad slovinským celostátním průměrem. V červenci 2010 byl podíl lidí ve věku 50 a výš 38,0 % a v roce 2003 se zvýšil z 34,3%, zatímco slovinský celostátní průměr byl v roce 2007 37,2 % a 33,1 % v roce 2003. V roce 2007 v regionu Podravje patřilo 16,5% populace k věkové skupině 65+, průměrný věk byl 41,8 let a index stárnutí činil 127,7 (Statistický úřad Slovenské republiky).

Obrázek 3: Struktura populace v regionu Podravje v 2011, 2040

Podíl charakteristických věkových skupin, od roku 2011 do roku 2040 (CR=1,56)

Procenta

Jako druhé největší město ve Slovinsku má Maribor, i přes ekonomický a kulturní význam, špatnou věkovou strukturu populace. Jeho index stárnutí (počet lidí ve věku 65 a výš děleno počtem dětí ve věku 0-14 a násobeno 100) je nejvyšší (175) mezi všemi 41 obcemi regionu Podravsko. Pokud současné demografické trendy v příštích desetiletích přetrvají, bude v roce 2040 dosahovat 255. Celkový počet obyvatel města Maribor se během tří desetiletí sníží téměř o 27 500. Odhady populace ukazují, že počet obyvatel všech věkových skupin kromě těch nejstarších (65 a více a 80 a více) se sníží. Před rokem 2025 dojde k určitému nárůstu u mladších věkových skupin. K výpočtu populačních odhadů jsme použili údaje Statistického úřadu Slovenské republiky: vstupem byl počet obyvatel věkové skupiny 1 roku k 31. prosinci 2011. Celková míra plodnosti statistického regionu Podravsko byla v roce 2011 1,39 a je poněkud nižší než celková míra plodnosti Slovinska, která byla 1,57. Odhady pro 41 obcí ve statistickém regionu Podravsko ukazují, že pokles populace ve městě Maribor bude nejvyšší v regionu. To je pochopitelné, protože jeho populace má nejvyšší index stárnutí.

Statistické údaje ukazují, že téměř polovina (47,7%) z 6 122 slovinských osad čelila ve čtyřletém období od roku 2008 do 2012 poklesu v počtu obyvatel. Statistický region Podravsko patří k těm, v nichž pokles obyvatel přesahuje slovinský průměr a má 56,64% osad, jejichž populace klesají. Počet obyvatel ve 44% obcích statistického regionu Podravsko roste. Ale to neznamená, že všechny osady v rámci těchto obcí rostou. V 55% těchto obcí čelí více než 15% osad poklesu obyvatel. Od roku 2008 do 2012 byl proces vylidňování venkova ve statistickém regionu Podravsko 'skrytý' nebo 'relativní', a je v mnoha částech Slovinska velmi intenzivní, ale obzvláště v severovýchodním Slovinsku nedaleko rakouských, maďarských a chorvatských hranic.

V dekadě od roku 2000 do 2010 se počet zemědělských podniků snížil o 16,8%, ale počet jednotek pracovní síly (PDM) se snížil mnohem více (-31,2 %). Je zajímavé, že počet zemědělských podniků s ekologickým zemědělstvím se zvýšil o 195%. Už z tabulky je zřejmé, že počet podniků v procesu transformace na ekologické zemědělství se snížil ve srovnání s rokem 2000 o 78,7%. To by znamenalo, že je transformační proces víceméně dokončen.

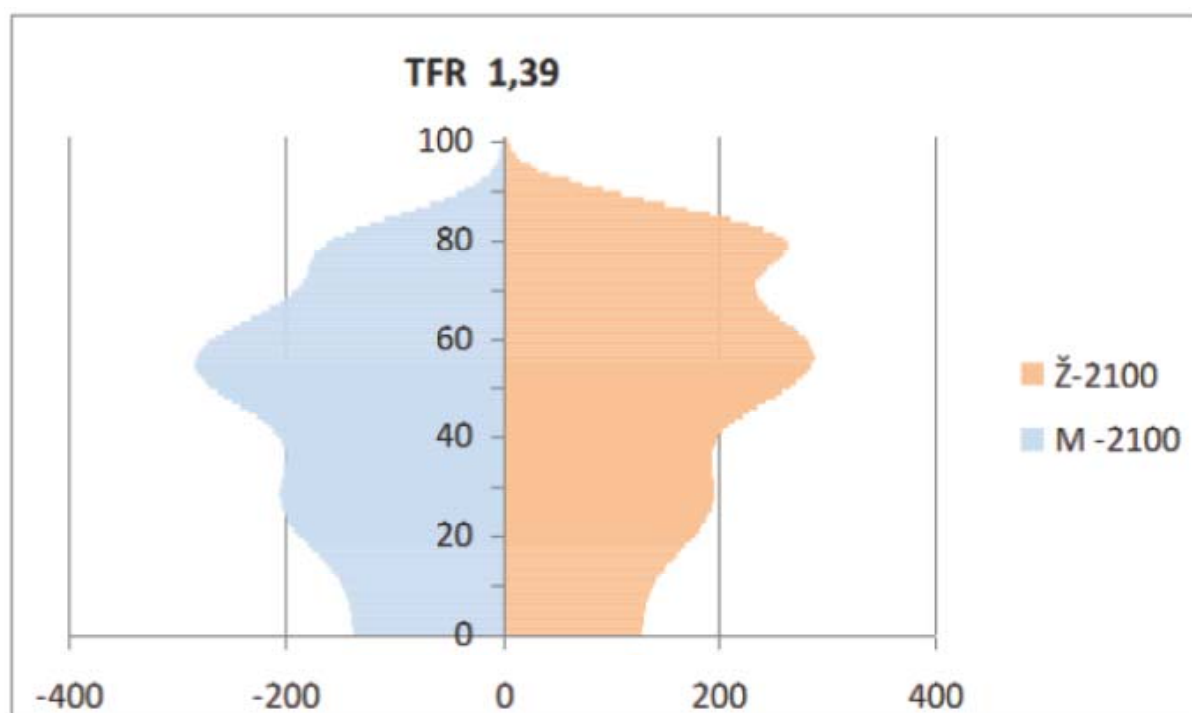
Odhad populace pro region Podravsko pomocí celkové míry plodnosti 2,1 (2012-2014) a 2,5 (2015-2100) ukazuje postupné zlepšení v počtu obyvatel a věkové struktuře, pokud se míra plodnosti (TFR) zvýší na úroveň výměny. Pokud bude míra plodnosti (TFR) od roku 2012 až do roku 2100 1,39 (Obrázek 4) nebo od roku 2012 do 2014 2,1 a 2,5 od roku 2015 do roku 2100 (Obrázek 5), bude věk města Mariboru v roce 2100 pyramidou.

Obrázek 4: Populační scénář města Mariboru – I

TFR – Celková míra plodnosti 1,39

Ž - Ženy

M – Muži

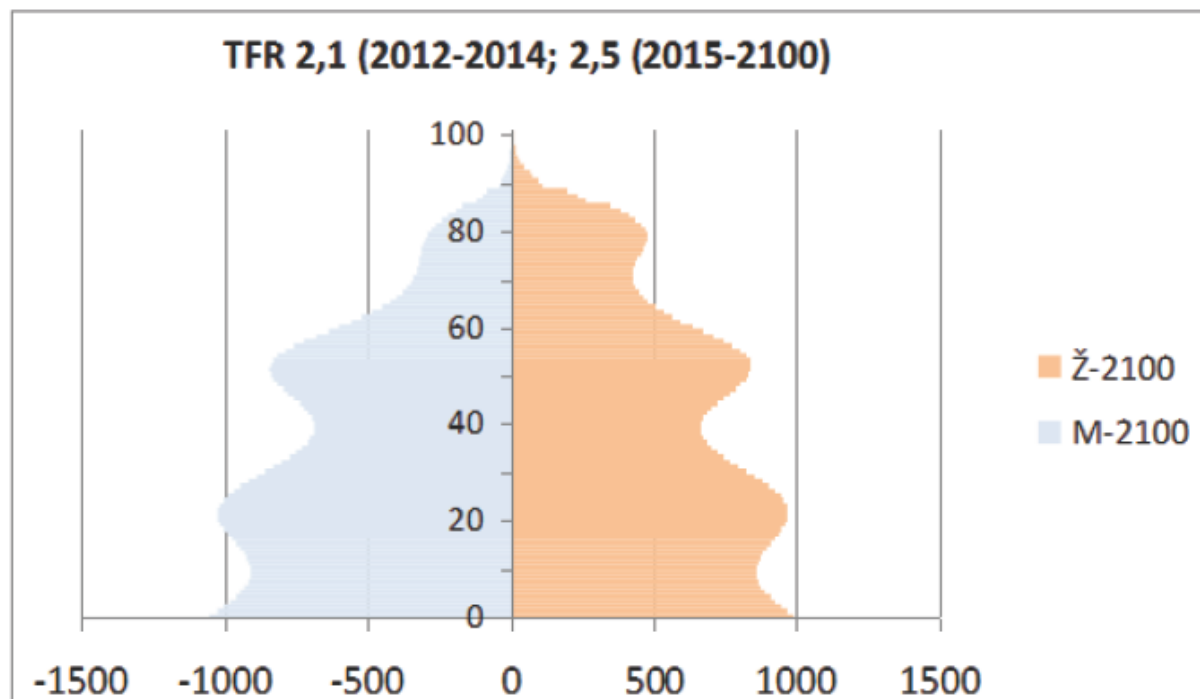

Obrázek 5: Populační scénář města Mariboru – II

TFR – Celková míra plodnosti 2,1 (2012-2014); 2,5(2015-2100)

Ž – Ženy

M – Muži

Současný index stárnutí (135) by mohl spadnout v roce 2050 až na 95. Ačkoli jsou tyto výsledky zcela založeny na teoretické hypotéze, mohly by být použity jako prostředek k odhadu potřeby zlepšit zařízení s různými druhy sociální infrastruktury: školky, školy, lékařskou péči, domovy pro seniory atd. a nových pracovních místa. Dosáhneme-li těchto cílů, je možné v demografické situaci v oblasti očekávat zlepšení.

Plánovaná pilotní akce

Maribor by rád bojoval s trendem úbytku ve městě. Maribor byl v roce 2012 Hlavním městem kultury (ECoC2012) a pro tuto velkou událost spolu s ostatními městy ve východním Slovinsku vylepšil starou infrastrukturu a služby. K boji s negativními demografickými trendy musí Maribor posoudit, jak veřejnou infrastrukturu i po ECoC2012 udržet. Podle konsolidovaného návrhu rozvojové strategie chce Maribor zvrátit trend úbytku zavedením řešení k vytváření nových pracovních míst a podmínek pro malou ekonomiku.

Kulturní průmysl jako motorem inovace a finanční výhody z kulturních služeb jsou již známy. Cílem Pilotní studie Potenciály kultury pro rozvoj je určit pozitivní dopady kultury na společenský život a hospodářství. Budou se sbírat informace o znalostech a vědomí potenciálu kultury k řešení demografických změn a zvrácení jejich negativních trendů.

5.8 Shrnutí zkušeností z pilotních regionů (ISCAS)

Krátký přehled místního rozměru úbytku populace uvedený v kapitolách o pilotních regionech ADAPT2DC uvádí různé procesy a strategie úbytku pro řešení demografické změny. K poklesu populace dochází na celém území regionu Saale-Orla-Kreis (Německo) a Jász-Nagykun-Szolnok (Maďarsko), zatímco v ostatních regionech se pokles populace v současnosti vyskytuje pouze v určité části území. Je třeba poznamenat, že představy o tom, co se považuje za úbytek populace nebo co je považováno za stárnutí populace, se v regionálních studiích značně liší. Abychom to zjednodušili, na jedné straně existují rozdíly v regionech mezi úbytkem populace a stárnutím populace a na druhé vnímání těchto demografických změn regionálními činiteli.

Saale-Orla je region, který zažívá rychlé stárnutí a vylidňování a kde je klíčovou výzvou zjistit, jak poskytovat místním obyvatelům důležité služby udržitelným způsobem. Také v regionu Jász-Nagykun-Szolnok dochází k značnému úbytku populace díky přirozené změně a emigraci. Jelikož je v regionu špatná hospodářská situace, zaměřuje se pilotní akce na zvýšení účasti žen na pracovní síle prostřednictvím lepších služeb péče o děti. V Ústeckém regionu se vylidňuje okrajová část regionu, ale děje se tak dlouhodobě. Vylidňování je způsobeno hlavně okrajovým umístěním a selektivním vystěhováním. Pilotní akce v Ústeckém regionu se zaměřuje na úsporu energetických nákladů na veřejné budovy. V regionu Małopolsko se pilotní region nachází v obcích na severozápadním okraji, kde se negativní vliv stárnutí populace spojuje s úbytkem. Pilotní akce se zaměřuje na telemedicínské služby k optimalizaci nákladů na zdravotní péči. V Údolí Pádu se k udržení některých služeb v horských oblastech s nízkou populací se staršími obyvateli vytváří multiservisní centrum jako místo setkávání. V regionu Podravje a jeho centru Maribor se úbytek populace a stárnutí vyskytuje v městských i okrajových oblastech regionu. Pilotní akce se zaměřuje na inovaci v řízení veřejné infrastruktury s celkovým cílem její udržitelnosti.

6 Závěr (ISCAS)

Komparativní analýza socioekonomických podmínek regionů a sídel ve střední Evropě s ubývající populací je jedním z hlavních výsledků WP 3 zaměřeným na cílenou analýzu upadajících regionů a sídel ve střední Evropě. Ze strategického hlediska je hlavním cílem celého WP 3 zlepšit chápání procesů úbytku a jeho důsledky, jeho vztahy s infrastrukturou a náklady na služby. Tato zpráva se obzvláště zaměřuje na pochopení procesů úbytku populace jako součásti širší demografické změny. Analýza je provedena na úrovni NUTS 3 místo úrovně NUTS 2, což nám umožňuje vidět procesy demografické změny v detailnější územní perspektivě. Očekáváme, že současný úbytek populace v těchto regionech a jeho postup do ostatních regionů spolu se stárnutím populace se stane v oblasti střední Evropy velkým demografickým problémem.

Hlavní závěry vyplývající z této analýzy lze shrnout následovně. Vlivy demografické změny jako je stárnutí a úbytek populace se budou stávat v příštích deseti letech stále důležitějším empirickým fenoménem a je nutné připravit odpovídající strategie a politické nástroje k tomu, jak SE této demografické změně PŘÍZPŮSOBIT. Zřejmě bude méně regionů s rostoucí populací a také méně regionů s rostoucí populací díky přirozené změně. Naopak bude více regionů ovlivněných stárnutím populace a více regionů ovlivněných zároveň stárnutím populace i jejím úbytkem. K stárnutí populace dochází téměř ve všech regionech v oblasti střední Evropy. Ačkoli je v jednotlivých státech různá míra stárnutí, např. starší populace v Německu nebo Itálii a mladší populace v Polsku nebo na Slovensku, lze v úrovni stárnutí očekávat konvergenci (přiblížení). To také znamená, že regiony, které mají v současnosti mladší populaci, budou během dalších několika desetiletí zažívat rychlejší stárnutí populace. Zděděné populační struktury, které se odrážejí v míře plodnosti a úmrtnosti a očekávané délce života v regionech, se také budou podílet na dalším stárnutí populace. Tento vývoj bude představovat některé výzvy jako účast žen a seniorů na pracovní síle, mezigenerační solidaritu, reformu penzijního systému a dostupnost školních/zdravotnických systémů atd.

Úbytek populace je více územně selektivní než její stárnutí. Na úrovni střední Evropy se koncentrované makro-regionální území růstu populace táhne ze severní Itálie do západního Rakouska a jižního Německa. Národní metropole i několik metropolitních oblastí druhé úrovně také vykazují populační růst. Zbývající nemetropolitní oblasti neuvedené v předchozích dvou kategoriích mají stabilní populaci nebo zažívají její úbytek. Tato interpretace populačního vývoje se považuje za široké zveřejnění, z něhož je několik výjimek. Zaprvé centra některých metropolitních regionů zažívají úbytek populace (Milano, Budapešť, Lodž), protože existuje trend směrem k metropolizaci a vyklidňování městských center do širších metropolitních oblastí. Tento trend není ve všech zemích střední Evropy stejný. Ve východním Německu města jako Lipsko a Drážďany rostou, zatímco jejich okolí upadá. Zadruhé úřady práce metropolitních regionů soutěží o pracovní sílu nejenom s ostatními regiony v zemi, ale také s ostatními metropolitními regiony. Proto mohou i menší metropolitní regiony nebo méně hospodářsky úspěšné metropolitní regiony zažívat pokles populace. Hlavními příklady tohoto vývoje jsou bývalá průmyslová a těžební města, která se nacházejí v Polsku a Česku. Zatřetí, ne všechny venkovské regiony vykazují podobný populační vývoj. Osud venkovských oblastí je jiný díky zděděné infrastruktuře a demografické struktuře (např. viz populační růst na východním Slovensku). Současné populační trendy jsou vytvářeny mimo jiné měnicím se hospodářstvím, ekologickými kvalitami regionů a dostupností metropolitních oblastí. Ale v principu jsou řídké obydlené venkovské oblasti náchylnější k úbytku populace díky své nízké hustotě obyvatelstva než regiony městské a metropolitní.

Budoucnost populačního vývoje v regionech ve střední Evropě bude formována změnami v demografickém chování a rozdělení obyvatel. Celková míra plodnosti je nízká ve všech regionech ve střední Evropě a je nepravděpodobné, že by v krátkodobém výhledu dosáhla úrovně výměny (2,1 dětí na 1 ženu). Tento vývoj ukazuje budoucí průběh úbytku populace díky přirozené změně.

Populační změna v regionech je značně formována regionálním přerozdělováním populace, která obvykle upřednostňuje metropolitní oblasti nebo makro-regionální území koncentrace. Ačkoli se migrační toky dají na celostátní či regionální úrovni těžko předvídat, můžeme se v rámci zemí podívat na migrační vzorce a odhadnout hlavní trendy jejich vývoje nebo můžeme zhodnotit minulý vývoj migrace a její dopad na počty obyvatel v jednotlivých regionech. Z vědecké literatury víme, že většina migračních hnutí je motivována ekonomickými faktory. Mapa 12 ukazuje regionální rozdíly v úrovni nezaměstnanosti ve srovnání s celostátním průměrem, a tím ukazuje budoucí migrační vzorce na základě předpokladu, že ekonomicky motivovaný migrační trend z regionů s vyšší nezaměstnaností do regionů s poptávkou po pracovní síle bude pokračovat. Je důležité zdůraznit, že ve stárnoucích a upadajících společnostech roste i podíl lidí mimo pracovní sílu, kteří migrují pro jiné než ekonomické důvody. Analýza složek populační změny (Mapa 11) ukazuje, že máme více upadajících regionů díky přirozené změně a migraci než rostoucích regionů díky přirozené změně či migraci. Existuje také asi 40 regionů, které vykazují populační nárůst i přes negativní přirozenou změnu, ale neexistují upadající regiony, které mají pozitivní hodnoty přirozené změny

Demografický vývoj v regionech střední Evropy, který se odráží ve změnách věkové struktury, bude formovat dostupnost, přístupnost a náklady na služby, obzvláště služby zaměřené na určité skupiny jako školy nebo mateřské školy. Analýza současného poměru ve stáří a její vývoj odhalují velké rozdíly mezi zeměmi na jedné straně, rozsáhlou povahu stárnutí populace ve střední Evropě a zvýšenou ekonomickou zátěž na pracující

O 3.1.5 Zpráva o socioekonomických podmínkách

populaci na straně druhé. Analýza současného poměru závislosti v mládí a jeho vývoj odhalují pokračující pokles v počtu mladých lidí ve většině regionů ve střední Evropě s výjimkou severní Itálie a některých metropolitních oblastí.

Byl zde uveden i krátký přehled očekávaného vývoje populace ve střední Evropě během dalších 20 let. Regionální rozměr populační změny ukazuje převahu upadajících nad rostoucími regiony ve střední Evropě (srovnejte s Mapou 18 – Definice upadajícího regionu na úrovni NUTS 3 v 2001-2011). Nejlepší demografické výhledy do budoucna jsou v metropolitních centrech (např. Budapešť, Mnichov, Praha, Poznaň atd.). Makro-regionální vzorce populační změny jsou relativně stabilní díky opakovanému vývoji generací. Venkovské oblasti se současnými strukturami mladší populace budou mít pozitivní demografický vývoj také ve střednědobém výhledu (např. východní Slovensko, západní Rakousko, a severozápadní Polsko).

Jedním z klíčových výstupů této studie je definice upadajících regionů. Projektoví partneři se shodují v tom, že se úbytek populace objevuje v situaci, kdy je míra úmrtnosti vyšší než míra porodnosti a když migrace není schopna tuto mezeru mezi mírou porodnosti a úmrtnosti v regionu vyrovnat. Úbytek populace se tak měří jako relativní pokles celkového počtu obyvatel v regionu v desetiletém období; regiony s celkovým poklesem obyvatel by proto měly být považovány za regiony upadající. Projektoví partneři souhlasí s tím, že je tato definice vhodná, protože je snadno pochopitelná a snadno použitelná pro praktické účely. Takováto definice je také v souladu se studií 'Upadající regiony: Posun paradigmatu v demografii územního rozvoje'.

Dalšími výstupy z této studie jsou důsledky a doporučení vytvořené jako součást analýzy politik. Ty by měly být považovány za předběžné a musí být dále zkoumány v následující WP projektu (WP 4 ad WP 5). Obecně řečeno politiky pro demografické stárnutí jsou běžnější a rozvinutější než politiky týkající se stárnutí populace. Většina politik se sama netýká demografického úbytku, ale je součástí jiných, širších politických dokumentů. V souhrnu by mělo být vytvořeno více politik zaměřených na demografickou změnu nebo alespoň zahrnutých do dalších příslušných politik. Příkladem je využití scénářů populačního vývoje pro výpočet vývoje nákladů na určitou infrastrukturu na úrovni současných cen v krátkodobé perspektivě.

V kapitole o pilotních regionech se diskutovalo různé tempo a rozsah úbytku populace ve spojení s iniciativami pilotních akcí. Ukázalo se, že je při plánování a realizaci iniciativ pilotních akcí třeba vzít v úvahu různé měřítko úbytku populace a místní kontext. 'Plánování pro úbytek' je v regionech velmi nová otázka a místní a regionální činitelé ji akceptují neradi.

Demografická změna je dlouhodobý proces s dalekosáhlými dopady na místní obce. Proto je pro politické činitele na různých úrovních správy monitorování demografické změny a scénáře rozvoje populace důležitým nástrojem. Dobré vědomosti o pokračujících populačních změnách jsou politickým zdrojem založeným na důkazech. Poučení ze scénářů rozvoje populace a také z regionů s pokročilým úbytkem a stárnutím populace umožní politickým činitelům vidět nebo přijmout výzvy demografické změny, která bude důležitou otázkou i v jejich regionu nebo obci. Například regionální vláda, která si je vědoma rychlého stárnutí populace, může formovat odborné školství ve svém regionu, aby vzdělala budoucí pracovní sílu v souladu s potřebami, které je schopna předvídat pomocí znalostí vývoje populace během příštích několika desetiletí. Pokročilé znalosti o rostoucích počtech seniorů by měly vést k souvisejícím pokročilým znalostem rostoucí poptávky po ošetrovatelské péči, co se týče pracovní síly nebo potřebných zařízení. Obecně lze dopad demografických změn na infrastrukturu vypočítat pro zajištění služeb, poptávku po službách a na náklady na jednotku. Různá infrastruktura také souvisí se specifickými rozpočty v různých částech multiskalárního řízení. Tedy různé typy infrastruktury jsou demografickým stárnutím a úbytkem populace ovlivňovány různě.

Reference

- Bundesinstitut für Bau-, Stadt- und Raumforschung (BBSR) im Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung (2009) (Hrsg.): Raumordnungsprognose 2025/2050, Bonn, str. 14;
- DEMIFER – Demografické migrační toky ovlivňující evropské regiony a města, ESPON 2013 projekt, více informací na: http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_AppliedResearch/demifer.html
- Demografická statistika: Definice a metody sběru v 31 evropských zemích. Zpráva EK (3/2003/E/no25).
K dispozici na: <http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/statmanuals/files/KS-CC-03-005-EN.pdf>
- Demografická zpráva 2010: Starší, početnější a různorodí Evropané. Eurostat 2011/3, ISSN 1831-9440. K dispozici na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KE-ET-10-001/EN/KE-ET-10-001-EN.PDF
- Dijkstra, L., Poelman, H.: Regionální typologie: kompilace, Regionální zaměření č. 01/2011, str. 3.
Najdete na: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/focus/2011_01_typologies.pdf
- Gans, Paul; Leibert, Tim (2007): Grundzüge der demographischen Entwicklung in Europa, in: Michael Horn, Bernhard Köppken (Hrsg.): Demographischer Wandel in Deutschland - die lokale und regionale Perspektive, Berlin: Logos Verlag, str. 15-16.
- Zelená kniha "Konfrontace s demografickou změnou: nová solidarita mezi generacemi", Zelená kniha Komise, březen 2005, najdete na:
http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/situation_in_europe/c10128_en.htm
- Upadající regiony: Posun paradigmatu v demografickém a územním rozvoji, IP/B/REGI/IC/2007-044, verze 11. 7. 2008, najdete na:
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/pe408928_ex_/pe408928_ex_en.pdf
- Šimon, M., et al.: D1.1 - Metodologické pokyny pro WP 3.1, projekt ADAPT2DC , 2012.
- Územní údaje pro region NUTS 3, verze 2006, najdete na:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/gisco_Geographical_information_maps/popups/references/administrative_units_statistical_units_1

Poznámka: Revidované dokumenty jako součást revize politik v zemích střední Evropy jsou uvedeny na konci jednotlivých kapitol (viz kapitola 5.1 - 5.7)

Příloha

Mapa 26: Typologie mezi městem a venkovem regionů NUTS 3 včetně odlehlosti

Typ regionu NUTS 3

Převážně městské regiony

Střední regiony, blíž městu

Střední, odlehlé regiony

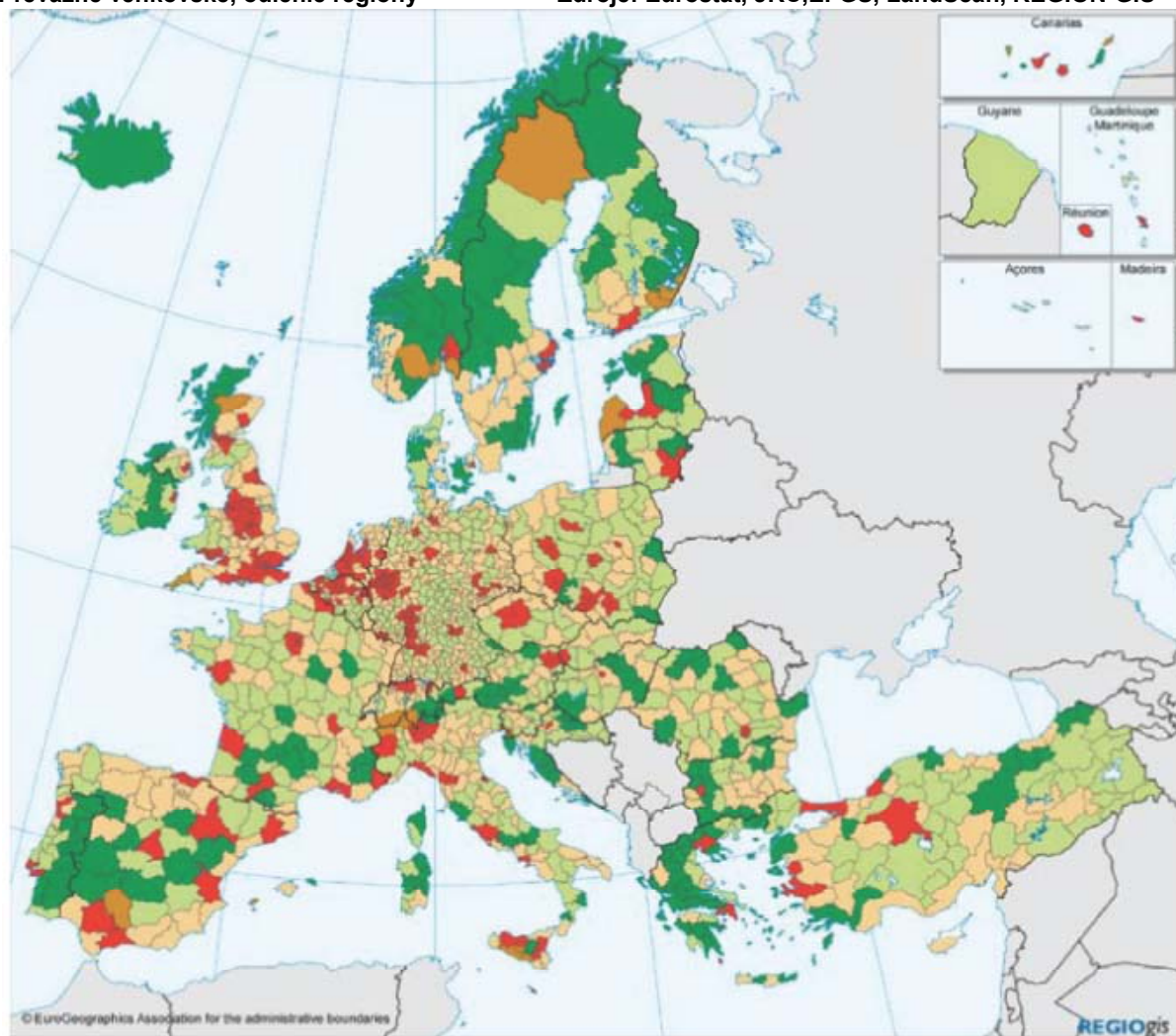
Převážně venkovské regiony, blíž městu

Převážně venkovské, odlehlé regiony

Blízko městu: téměř 50% populace regionu žije v rámci 45 minut dojezdové vzdálenosti do města přinejmenším s 50 000 obyvateli.

Výsledky z Turecka jsou prozatímni.

Zdroje: Eurostat, JRC, EFGS, LandScan, REGION-GIS

Type of NUTS3 region

- Predominantly urban regions
- Intermediate regions, close to a city
- Intermediate, remote regions
- Predominantly rural regions, close to a city
- Predominantly rural, remote regions

Close to a city: at least 50% of the population of the region lives at less than 45 minutes travel by road to a city of at least 50 000 inhabitants. Results for Turkey are provisional. Sources: Eurostat, JRC, EFGS, LandScan, REGION-GIS

0 500 Km

Zdroj: Dijkstra, L., Poelman, H.: Regionální typologie: kompilace, Regionální zaměření č. 01/2011, str. 3.

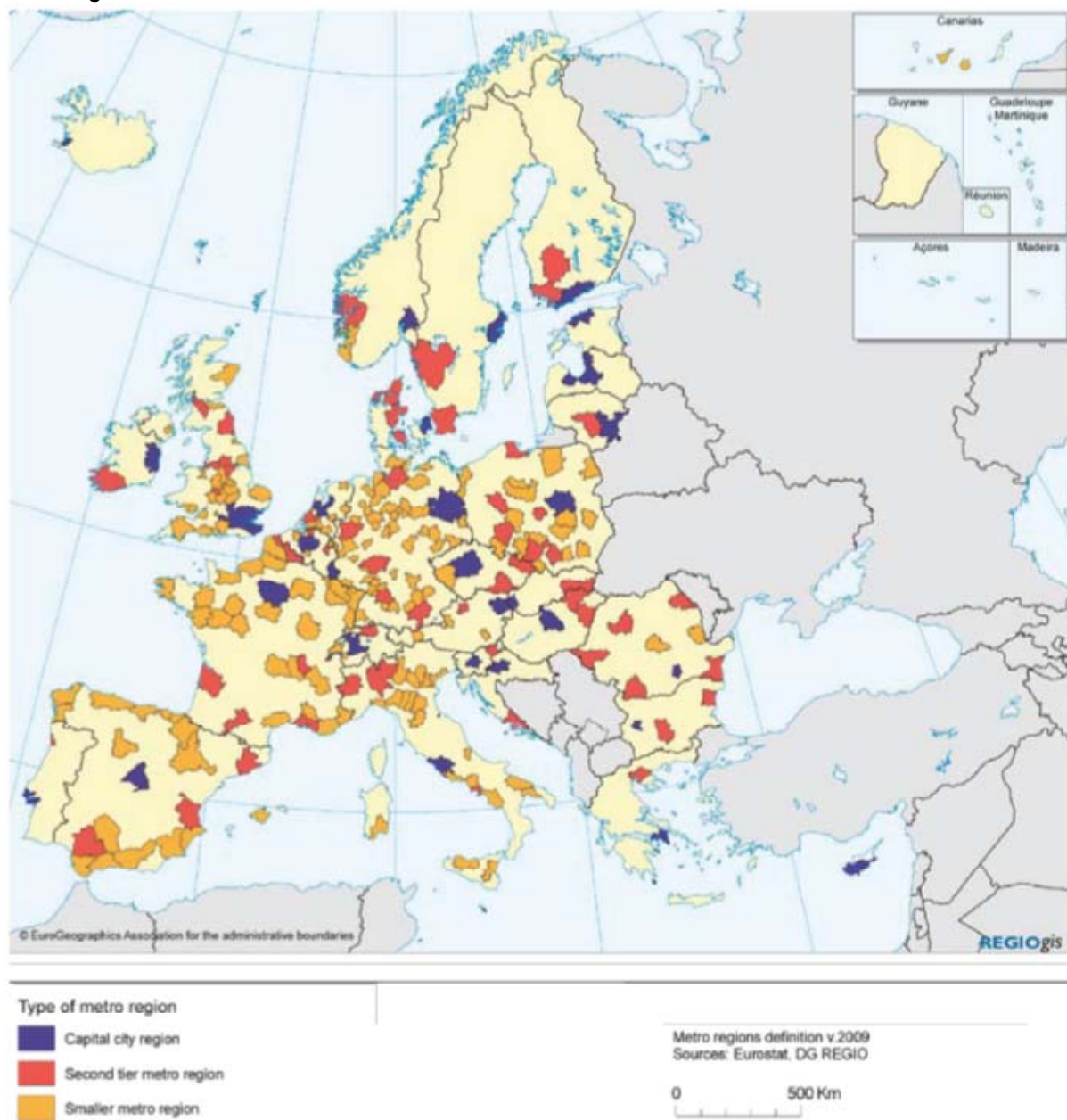
O 3.1.5 Zpráva o socioekonomických podmínkách

Mapa 27: Typologie regionů s metrem na úrovni NUTS 3

Typ regionu s metrem

Region hlavního města
Region s metrem druhé úrovně
Menší region s metrem

Definice regionů s metrem v roce 2009
Zdroj: Eurostat, DG REGIO

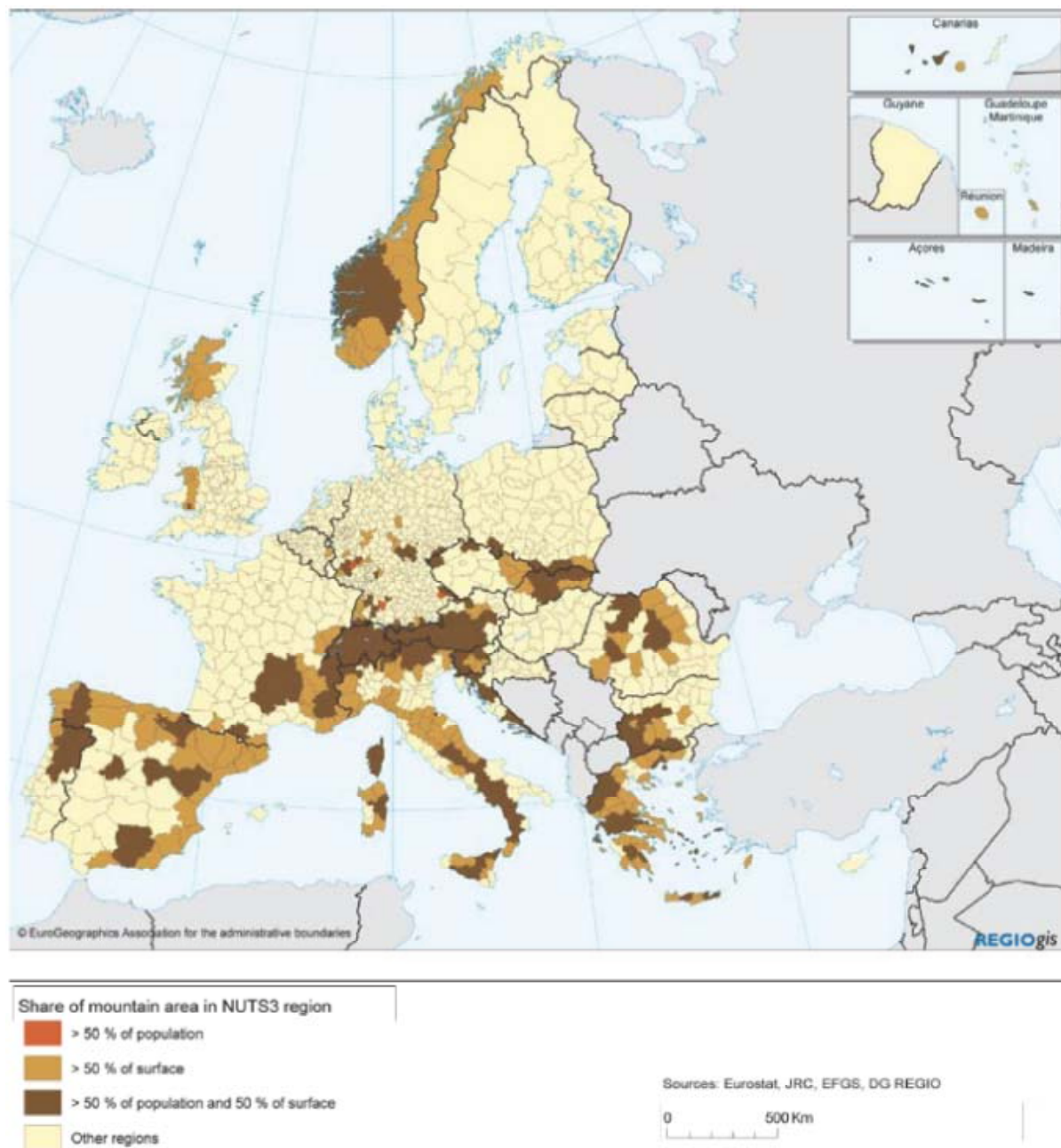
Zdroj: Dijkstra, L., Poelman, H.: *Regionální typologie: kompilace*, Regionální zaměření č. 1/2011, str. 5.

Mapa 28: Typologie horských regionů na úrovni NUTS 3

Podíl horské oblasti v regionu NUTS 3

- > 50% populace
- > 50% povrchu
- > 50% populace a 50% povrchu
- Ostatní regiony

Zdroj: Eurostat, JRC, EFGS, DG REGIO

Zdroj: Dijkstra, L., Poelman, H.: Regionální typologie: kompilace, Regionální zaměření č. 01/2011, str. 9.